

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

ธีรยุทธ แก้วประสพ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

พ.ศ. 2557

**The School Administration Based Buddhist Way According to System
Theory for the Schools under The Primary Educational
Service Area2, Pattani Province**

Teerayut Kaewprasop

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirements for the Master of Education
Field in Educational Administration**

Graduate School

Yala Rajabhat University

2014

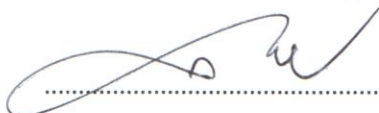
ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์(ภาษาไทย) การบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบสังกัดสำนักงาน
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์(ภาษาอังกฤษ) The School Administration Based Buddhist Way
According to System Theory for the Schools under
The Primary Educational Service Area2, Pattani Province

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์ ชีรยุทธ แก้วประสพ

สาขาวิชา การบริหารการศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

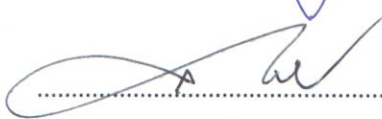

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ บุญภิรมย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจิตร อุดม)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรรณี แก้วเอียน)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ บุญภิรมย์)

.....
(ดร.บุญสิทธิ์ ไชยชนะ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรรณี แก้วเอียน)

.....กรรมการ
(ดร.บุญสิทธิ์ ไชยชนะ)

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

.....คณบดีคณะครุศาสตร์
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกสรี ลัดเลีย)

วันที่ 21 เดือน กรกฎาคม พ.ศ. 2558

“ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา”

บทคัดย่อ

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

ชื่อผู้ทำวิทยานิพนธ์

ธีรยุทธ แก้วประสพ

ขอปรึกษา

ครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชา

การบริหารการศึกษา

ปีการศึกษา

2557

คณะกรรมการที่ปรึกษาการวิทยานิพนธ์

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ บุญภิรมย์ ประธานกรรมการ
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรูญ แก้วเอี่ยม กรรมการ
3. ดร.บุญสิทธิ์ ไชยชนะ กรรมการ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 (2) เพื่อเปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา อายุราชการ และตำแหน่งในสถานศึกษา (3) เพื่อประมวลข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนวิถิพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 210 คน เครื่องมือในการวิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปและสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) เมื่อพบว่ามี ความแตกต่างกันจึงทดสอบด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffe's Method)

ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรายด้านในด้านผลย้อนกลับอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านอื่นๆ อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบ การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตามตัวแปรพบว่า เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งในสถานศึกษาทั้งภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนอายุราชการภาพรวมไม่แตกต่างกัน รายด้านกระบวนการ และผลย้อนกลับ แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ.05 และ .01

3. ข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ในแต่ละด้าน (1) ด้านปัจจัย ควรมีการอบรม สัมมนาบุคลากรในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธธรรมพระพุทธรศาสนา (2) ด้านกระบวนการ ควรมีการจัดฝึกอบรมการจัดทำแผนบูรณาการ พุทธธรรม เข้าสู่การเรียนการสอน มีการปฏิบัติวัดผลที่ชัดเจน(3) ด้านผลผลิต ควรส่งเสริมการฝึกสมาธิ เจริญ ปัญญา ทั้งในโรงเรียน บ้าน และ ชุมชน (4) ด้านผลย้อนกลับ ควรประสานความร่วมมือจากชุมชนและส่งเสริมให้ความรู้ผู้ปกครองในเรื่องการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ

Abstract

Thesis Title The School Administration Based Buddhist Way According to System Theory for the Schools under The Primary Educational Service Area2 , Pattani Province

Researcher Teerayut Kaewprasop

Degree Sought Master of Education

Major Educational Administration

Academic Year 2014

Thesis Advisory

1. Associate Professor Dr. Santi Boonphirom	Chairperson
2. Assistant Professor Dr. Jarunee Kao-ian	Committee
3. Dr. Boonsit Chaichana	Committee

This independent study aimed (1) to study school management based Buddhism Way according to System Theory of the schools under the jurisdiction of the Office of Primary Education in Pattani province Area2, (2) to compare school administration based on Buddhism Way according to System Theory of the schools under the Office of Primary Educational Service Area2, Pattani province by sex, age, education, period of government service and position held in the school (3) to process suggestions made concerning the school administration based on Buddhist according to System Theory of the schools under the Office of Primary Educational Service Area2, Pattani province.

The sample used in this study was 210 school administrators and the school teachers within the Buddhist Way schools under the Office of Primary Educational Service Area2, Pattani province. Data analyzed by software and the statistics were; percentage, mean value, t- test, and F-test. When the significant difference was found, the Sheffe's Method would be taken into account.

The results showed that

1. The level of school administration based on Buddhism Way according to System Theory of the schools under the Office of Primary Educational Service Area2, Pattani province as a whole was at a high level while the result in each aspect in reverse effect was at moderate, and the other sides were at a high level.

2. The comparison results of both in overall and in each aspect of the school administration that based on Buddhism Way according to System Theory of the schools under the Office of Primary Educational Service Area2 , Pattani province distinguished by variables of gender, degrees of education, position held in the school showed no difference. The overall value of the period in government service was no difference while concerning each aspect and reverse effect the study showed significant difference at .05 and at .01

3. Suggestions made on school administration based on Buddhism Way according to System Theory of the schools under the Office of Primary Educational Service Area2 , Pattani province on each side (1) on factors; the school personnel should be trained in order to have well understanding about Buddhism principles, (2)on processes; there should be training about writing plan to integrate Buddhism into teaching with practical and clear measures,(3)on the output; there should be encouragement to practice meditation in both schools and communities (4) on reverse effects; there should be cooperation with the community and encourage the parents to learn about in the Buddhism Way school.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี เป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความเมตตาและเอาใจใส่เป็นอย่างดีจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ บุญภิรมย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จรรณี แก้วเอี่ยม และ ดร.บุญสิทธิ์ ไชยชนะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ที่ท่านได้เสียสละเวลาให้คำปรึกษา แนะนำ ชี้แนะแนวทางในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ทุกขั้นตอน ทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ในการทำงานวิจัย และรู้ถึงคุณค่าของงานวิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาและกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้ เป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมจิตร อุดม ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความรู้และคำแนะนำตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ถูกต้องสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ นางสาวจริยา นาวาทอง ครูชำนาญการพิเศษ นายณรงค์ บุญเนบ ครูชำนาญการพิเศษ นางบุปผา พิกุล ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านชะเมา นางพญาศรีย เจริญศิริ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคอนนา และ นางพรทิพย์ ไชยลาภ ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโลกต้นสะตอ ที่ทุกท่านให้ความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสอบถาม

ขอกราบขอบพระคุณคณะครูและผู้บริหารสถานศึกษาทุกท่าน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต2 ที่สละเวลาในการตอบแบบสอบถามซึ่งเป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้

ประโยชน์และคุณค่าทั้งปวงอันเกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบคุณความดีเพื่อทดแทนคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านซึ่งเป็นผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้แนวทางการศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

ธีรยุทธ แก้วประสพ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญภาพ.....	ฏ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ความสำคัญของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	5
1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	5
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา.....	5
3. ขอบเขตด้านตัวแปร.....	6
3.1 ตัวแปรต้น.....	6
3.2 ตัวแปรตาม.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	10
1. หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา.....	10
2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาทฤษฎีระบบ.....	13
3. แนวคิดหลักการของโรงเรียนวิถีพุทธ.....	17
4. ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์.....	18
5. โรงเรียนวิถีพุทธ.....	20
6. การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ.....	30
7. ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ.....	41
8. ความหมายและความสำคัญของคุณภาพการศึกษา.....	46

สารบัญ

หน้า

บทที่ 2 (ต่อ)

9. ปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพ.....	48
10. การบริหารเชิงคุณภาพ (Quality Management).....	50
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	56
1. งานวิจัยในประเทศ.....	56
กรอบความคิดการวิจัย.....	65
สมมติฐานการวิจัย.....	65

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	66
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	69
1. ลักษณะของเครื่องมือ.....	69
2. วิธีการสร้างเครื่องมือ.....	69
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	70
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
1. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล.....	70
2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
2.1 สถิติที่ใช้หาคุณภาพของเครื่องมือ.....	71
2.2 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	71
แผนปฏิบัติการวิจัย.....	73

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในวิเคราะห์ข้อมูล.....	74
ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล.....	74
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	75

สารบัญ(ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	
สรุปผลการวิจัย.....	92
อภิปรายผล.....	95
ข้อเสนอแนะ.....	98
1. ข้อเสนอแนะในการผลการวิจัยไปใช้.....	98
2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป.....	100
บรรณานุกรม.....	102
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก สถิติที่ใช้ในการวิจัย.....	107
ภาคผนวก ข ค่า IOC ในการวิจัย.....	111
ภาคผนวก ค เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	115
ภาคผนวก ง ค่าความเชื่อมั่น.....	128
ภาคผนวก จ หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการวิจัย.....	130
ภาคผนวก ฉ รายชื่อหน่วยงานที่ให้ทดลองเครื่องมือ.....	134
ภาคผนวก ช รายชื่อหน่วยงานที่ทำการวิจัย.....	136
ภาคผนวก ซ รายชื่อผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ.....	139
ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์.....	142

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	แสดงจำนวนประชากรกลุ่มอย่าง.....	67
2	แผนปฏิบัติการวิจัย.....	73
3	ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปร.....	75
4	ระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2.....	76
5	ระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 ด้านปัจจัย (Input) โดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายชื่อ.....	77
6	ระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 ด้านกระบวนการ (Process) โดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายชื่อ.....	79
7	ระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 ด้านผลผลิต (Output) โดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายชื่อ.....	82
8	ระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 ด้านผลย้อนกลับ (Feedback) โดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายชื่อ.....	83
9	เปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 จำแนกตามเพศ.....	84
10	เปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 จำแนกตาม ระดับการศึกษา.....	85
11	เปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ เขต 2 จำแนกตาม ตำแหน่งในสถานศึกษา..	85

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
12	เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยค่าเอฟ (F-test) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตาม อายุ ราชการ.....	86
13	ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านปัจจัยนำเข้า.....	87
14	ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านกระบวนการ.....	88
15	ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านผลผลิต.....	90
16	ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านผลย้อนกลับ.....	91

สารบัญภาพ

ภาพที่

หน้า

1	กรอบแนวคิดการวิจัย.....	65
---	-------------------------	----

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสังคมไทยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีความเจริญทางด้านวัตถุ กระแสความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม รวมถึงการปฏิรูปทางการเมืองส่งผลให้ค่านิยมของคนเปลี่ยนแปลงไปในทางวัตถุนิยมมากขึ้น แต่ความเจริญในด้านศีลธรรมลดน้อยลง อย่างน่าเป็นห่วง โดยเฉพาะความเสื่อมถอยทางด้านคุณธรรม จริยธรรมของเด็กและเยาวชนที่จะเป็นกำลังของประเทศในอนาคต ซึ่งมีผลทำให้เกิดปัญหาต่างๆ เช่น ปัญหา ยาเสพติด การพนัน การติดเกม ปัญหาเหล่านี้มีการแพร่กระจายเพิ่มมากขึ้นส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ในโลกแห่งการแข่งขันกันด้วยปัญญาเพื่อความอยู่รอดในสังคมโลกจำเป็นต้องสร้างเด็กและเยาวชนให้มีความเข้มแข็งทั้งสติปัญญาความสามารถ และคุณธรรม จริยธรรม จึงจะสามารถอยู่รอดเป็นพลังของแผ่นดินสืบไป (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครู, 2544: คำนำ)

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาการตนเอง ดังนั้นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างยิ่ง โดยตัวการศึกษาเองต้องเป็นการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้ศักยภาพที่มีอยู่ในตัวคนได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ ในการจัดการศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างคนคุณภาพนั้น รัฐจึงเป็นองค์กรหลักที่จะต้องสนับสนุนการศึกษา โดยกำหนดให้มีกฎหมายรองรับสำหรับการจัดการศึกษา สำหรับระบบการศึกษาของไทยภายหลังจากคณะรักษาความสงบแห่งชาติเข้ายึดและควบคุมอำนาจการปกครองประเทศเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 คณะรักษาความสงบแห่งชาติได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช 2557 ซึ่งบัญญัติให้สภาพัฒนาการศึกษาระดับชาติเป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ศึกษาและเสนอแนะเพื่อให้เกิดการปฏิรูปในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการศึกษาเป็นหนึ่งในหลายด้านที่ต้องปฏิรูปให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มีประสิทธิภาพ มีความเป็นธรรม และสอดคล้องกับสภาพปัญหา รวมถึงความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ (ปกรณ์ ปริยากร, 2558 : 3) ถึงแม้ว่าได้มีการปฏิรูปการศึกษารอบสอง หรือที่เรียกว่าการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง พ.ศ. 2552-2561 ซึ่งปัจจุบันได้ดำเนินการไปแล้วกว่า 5 ปี แต่พบว่าปัญหาคุณภาพการศึกษาของไทยโดยรวมยังคงเป็นปัญหาโดยเฉพาะปัญหาด้านคุณภาพการศึกษา คุณภาพผู้เรียน ด้านครูอาจารย์และ

บุคลากรทางการศึกษา ด้านประสิทธิภาพของการบริหารจัดการศึกษา ด้านการเพิ่มและกระจายโอกาสทางการศึกษาที่ไม่ทั่วถึง ไม่เกิดความเท่าเทียม และด้านการผลิตและพัฒนากำลังคนเพื่อเพิ่มศักยภาพการแข่งขันไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประเทศได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552 : 2)

การศึกษาของกุลบุตรกุลธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายในอดีตอันยาวนานของไทย มีฐานจากการ ใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ทางการศึกษาบังคับอย่างในยุคปัจจุบัน แม้ในปัจจุบัน จะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษา ทำให้พุทธธรรมเองเริ่มห่างเหินจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายใน ความล้ำค่าของพุทธธรรม และในความเป็นสมบัติของชาติซึ่งได้ก่อร่างสร้างฐานของวัฒนธรรมไทย มาแต่อดีต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548: 9-11) โรงเรียนถือว่า มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาประเทศ เพราะเป็นสถาบันที่ให้การศึกษ ความรู้ และปลูกฝังค่านิยม ทักษะ ทศนคติ ความเชื่อต่าง ๆ แก่เด็กนักเรียนและเยาวชน โดยครูมีภาระหน้าที่ในการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียน หรือกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนดให้ โดยเน้นทางด้านพุทธศึกษา เป็นการให้ความรู้ในเนื้อหาวิชาต่าง ๆ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ คือ ภาษาไทยคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม สุขศึกษาและพลศึกษา ศิลปะการงานอาชีพและเทคโนโลยี และภาษาต่างประเทศ(กระทรวงศึกษาธิการ, 2545: 13) โรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการ คือ สิล สมาธิ ปัญญา โดยผู้บริหารและครูเป็นกัลยาณมิตรการพัฒนา การจัดการ ศึกษาในรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ เน้นการจัดสภาพทุกๆด้านเพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลัก พุทธธรรมอย่างบูรณาการ โดยส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาวุฒิธรรม 4 ประการ คือ 1) สัมปรีตสังเสว การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีครู อาจารย์ดี มีข้อมูล มีสื่อที่ดี 2) สัทธัมมัสสวนะ เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตรการเรียนการสอนที่ดี 3) โยนิโสมนสิการ มีกระบวนการคิด วิเคราะห์ พิจารณาเหตุผลที่ดี และถูกวิธี 4) ชัมมานุชัมมปฏิบัติ ความสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิต ได้ถูกต้องเหมาะสม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548: 3-6)

แนวทางการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติการ การ สนับสนุน ติดตาม ประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 2) การจัดวิถีพุทธ สู่วิถีการเรียนรู้ หมายถึง การกำหนดหลักสูตรสถานศึกษา การจัดหน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึง

กระบวนการเรียนการสอน 3) กิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา หมายถึง กระบวนการพัฒนาผู้เรียนที่สามารถจัดกิจกรรมอย่างหลากหลายต่อเนื่อง เป็นวิถีชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติเสมอๆทั้งด้านความประพฤติ(ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) 4) การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร หมายถึง การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ครู และบุคลากร ตามหลักไตรสิกขา ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ การเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริง และเป็นกัลยาณมิตร 5) การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน หมายถึง ความร่วมมือทั้งสถานศึกษา บ้าน วัด และสถาบันต่างๆ ในชุมชน ที่จะพัฒนาทั้งนักเรียน และสังคมตามวิถีแห่งพุทธธรรม เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2548: 26 - 60)

โดยการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ของนักเรียน ได้นำระบบคุณธรรมสู่โรงเรียนในสังกัด พร้อมดำเนินการโครงการโรงเรียน วิถีพุทธ เพื่อส่งเสริมให้โรงเรียนในสังกัด นำหลักธรรมของ ศาสนา เป็นแนวทางในการบริหารจัดการและพัฒนานักเรียนอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีการศึกษา 2546 ถึงปัจจุบัน เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดี มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างสงบสุข นอกจากนี้ ยังได้สนับสนุนงบประมาณให้สำนักงานการศึกษาจัดประชุม อบรม สัมมนาศึกษาดูงานกิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธ วิถีธรรม ให้แก่ผู้บริหารโรงเรียน ข้าราชการครู ศึกษานิเทศก์บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและนักเรียนเป็นประจำทุกปี (สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2551ข : 4-5) การศึกษาไทยในปัจจุบันยังไม่สามารถช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความประพฤติที่ดีงาม และมีวินัย ในตนเองได้ อีกทั้งผู้เรียนที่สำเร็จการศึกษาแล้ว ก็ไม่สามารถเป็นพลเมืองที่มีค่านิยม และมีคุณสมบัติที่เอื้อต่อการพัฒนาประเทศชาติให้มีความเจริญได้ (พระธรรมปิฎก, 2541: 12-13) นอกจากนี้การจัดการศึกษาของไทยส่วนใหญ่ ไม่เพียงแยกการเรียนรู้ออกจากชีวิต แต่ยังละเลยการพัฒนาจิตใจ กลับมุ่งเน้นที่วิชาการ ความฉลาดสติปัญญา และการเอาชนะทางการเรียน สังคมจะมีสันติสุขได้นั้นจะต้องเป็นสังคมที่มีคุณธรรม (รัชกุล ปฐมทศพร, 2547: 20-21) ดังนั้น การศึกษาตามนโยบาย “คุณธรรม นำความรู้” ในการจัดการศึกษาพัฒนาคน โดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549: 6) การพัฒนาระบบการทำงานแบบบูรณาการ การปฏิรูปการเรียนรู้ไปสู่การเรียนรู้ที่ดี หรือการเรียนรู้ในอุดมคตินั้นควรจะมีการเจริญสติ เจริญสมาธิ เจริญปัญญา เป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งด้วย

จากรายงานผลการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาปัตตานีเขต 2 พบปัญหาในการดำเนินงานหลายๆด้าน ที่ทำให้งานไม่ประสบผลสำเร็จ เช่น การเตรียมบุคลากร การกำหนดเป้าหมาย การจัดสภาพและองค์ประกอบ การดำเนินการ ยังขาดการสนับสนุนและการให้ความร่วมมือจากบุคคลในองค์กร จากหมู่บ้านและชุมชน การกำกับ

ติดตามดูแลผลการดำเนินงานสนับสนุน การปรับปรุงและพัฒนาไม่มีความต่อเนื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2, 2556)

สภาพปัญหาในการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ได้นำระบบพุทธธรรมมาประยุกต์กับระบบการเรียนการสอน โดยผ่านแนวทางการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ ใน 5 ด้าน คือ ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ ด้านกิจกรรมเสนอแนะเพื่อการพัฒนา ด้านการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร และด้านการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติอยู่มากสถานศึกษามีบทบาทและหน้าที่สำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมผู้เรียน โดยการจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมมีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ตามความมุ่งหมายและหลักการ หมวดที่ 1 มาตรา 6 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม) พ.ศ. 2545 และในมาตรา 8 ได้กล่าวถึงการให้สังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546: 5) จึงเป็นการเปิดโอกาสให้สถาบันศาสนา วัดและชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษาในการทำงานที่ร่วมมือกันของทุกฝ่าย ทั้งบ้าน วัด/มัสยิด โรงเรียน โดยมีโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบหลัก

ด้วยเหตุผลนี้ ผู้วิจัยได้มองเห็นความสำคัญและมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 โดยการนำรูปแบบทฤษฎีระบบมาใช้ ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ใน 5 ด้าน โดยใช้กระบวนการในทฤษฎีระบบออกเป็น ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต ด้านผลย้อนกลับ ให้ครอบคลุมปัญหาแนวทางการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ ใน 5 ด้าน ว่ามีปัญหการดำเนินงานอยู่ในระดับใดและด้านใดบ้าง เพื่อนำข้อมูลจากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริม และปรับปรุงแก้ไขการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรมให้มีความก้าวหน้า มีประสิทธิภาพในการพัฒนานักเรียนให้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา อายุราชการ และตำแหน่งในสถานศึกษา

3. เพื่อประมวลข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2
2. ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบสภาพปัญหาการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตาม เพศ อายุ ราชการ ระดับการศึกษา การศึกษา และตำแหน่งในสถานศึกษา
3. ทำให้ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการทำวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากกลุ่มประชากรได้แก่ บุคลากรในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นแกนนำในการจัดการศึกษารูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำนวน 28 โรงเรียนวิถีพุทธ ผู้บริหารและครูผู้สอนจำนวน 440 คน ในปีการศึกษา 2557 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2, 2557:64)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริหารบุคลากรครูโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 210 คน โดยการคำนวณจากการใช้สูตรยามานะ (Yamane อ้างถึงใน ผ่องศรี วาณิชสุภวงศ์, 2546:100) เพื่อกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างแล้วจึงใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับสลาก

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ครอบคลุมเนื้อหา 4 ด้าน ตามทฤษฎีระบบ ของ เกลียว บุรีภักดี (2539 : 135-145) ได้แก่

- (1) ด้านปัจจัย (Input)
- (2) ด้านกระบวนการ (Process)
- (3) ด้านผลผลิต (Output)
- (4) ด้านผลย้อนกลับ (Feedback)

3. ขอบเขตด้านตัวแปร

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่

3.1.1 เพศ ประกอบด้วย เพศชาย และ เพศหญิง

3.1.2 ระดับการศึกษา

- (1) ต่ำกว่าปริญญาตรี
- (2) สูงกว่าปริญญาตรี

3.1.3 อายุราชการ

- (1) 1-10 ปีลงมา
- (2) 11 – 20 ปี
- (3) 21 ปีขึ้นไป

3.1.4 ตำแหน่งในสถานศึกษา

- (1) ผู้บริหารสถานศึกษา(ผู้อำนวยการ,รองผู้อำนวยการ)
- (2) ครู

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ ตามทฤษฎีระบบ 4 ด้าน ตามทฤษฎีระบบ ของ เกลียว บุรีภักดี (2539 : 135-145) ได้แก่

- (1) ด้านปัจจัย (Input)
- (2) กระบวนการ (Process)
- (3) ด้านผลผลิต (Output)
- (4) ด้านผลย้อนกลับ (Feedback)

นิยามศัพท์เฉพาะ

การบริหารงานโรงเรียน หมายถึง ปฏิบัติอย่างเป็นระบบโดยมีการวางแผนกำหนดวัตถุประสงค์ การจัดการการดำเนินงานตามแผนและมีระบบควบคุมดูแลเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร นั้น ๆ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงยึดบริบทขององค์กรทั้งด้านทรัพยากรและบุคลากรในองค์กรที่มีอยู่

โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไป ที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียน โดยรวมขอสถานศึกษาเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546)

ทฤษฎีระบบ หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน และขึ้นต่อกันโดย ส่วนประกอบต่าง ๆ ร่วมกันทำงานอย่างผสมผสานกัน เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายที่กำหนดไว้ ประกอบด้วย

1. **ด้านปัจจัยนำเข้า (Input)** หมายถึง การวัดปัจจัยที่สำคัญ เป็นเงื่อนไขหลัก ๆ และส่งผลกระทบต่ออย่างชัดเจน ต่อการพัฒนานักเรียนและงานโรงเรียนวิถีพุทธตามระบบ ไตรสิกขาประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากรมีคุณลักษณะที่ดี ด้าน การบริหารจัดการอย่างมีระบบ และด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมจัดอย่างรอบคอบ

2. **ด้านกระบวนการ (Process)** หมายถึง การส่งเสริมให้กระบวนการการพัฒนาเป็นไปอย่างชัดเจน รอบคอบ และมีประสิทธิภาพ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการ พัฒนาอย่างแท้จริงตามระบบไตรสิกขา ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ด้าน การเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร และด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต

3. **ด้านผลผลิต (Output)** หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน กำหนดโดยวิเคราะห์ จากหลักภาวนา 4 คือ มีองค์ประกอบด้วยกาย สิล จิต และปัญญา ซึ่งเป็นผลที่ผู้เรียนควร ได้รับจากการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ประกอบด้วย 1 องค์ประกอบหลัก คือ ด้าน พัฒนากายสิล จิต และปัญญาอย่างบูรณาการ (ภาวนา 4)

4. **ด้านผลย้อนกลับ (Feedback)** หมายถึง ผลผลิตตามขั้นตอนต่าง ๆ จากการ ทำงานของหน่วยระบบถูกส่งให้มีผลกระทบไปถึงขั้นก่อนหน้านั้น ถ้าผลดังกล่าวถูกส่งผ่านบริบท ภายนอกได้ชื่อว่าเป็นการส่งผลย้อนกลับภายนอก (External Feedback) และถ้าเป็นการส่งผ่าน ภายในขอบเขตของหน่วยระบบเองเรียกว่า การส่งผลย้อนกลับภายใน (Internal Feedback)

แนวทางการบริหารงาน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ด้วยตัวชี้วัด 4 ด้าน โดยทุกๆ ด้านประกอบด้วย หลักการ จุดมุ่งหมายวิธีการ การวัดผล ประเมินผลการปรับปรุงและพัฒนา

โรงเรียนแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการศึกษาใน รูปแบบวิถีพุทธที่ขึ้นทะเบียนเป็นโรงเรียนแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธในปีพ.ศ.2550เขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

ครูผู้สอน หมายถึง ข้าราชการครูที่สอนในระดับประถมศึกษาของสถานศึกษา
ประถมศึกษา จังหวัดปัตตานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 2

ตำแหน่งในสถานศึกษา หมายถึง บุคลากรในสถานศึกษาที่การปฏิบัติงาน
หน้าที่รับผิดชอบแตกต่างกันได้แก่ ครู รองผู้อำนวยการสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการ
สถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 หมายถึง หน่วยงาน
ที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจังหวัดปัตตานี 3 อำเภอคือ
อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอแม่ลาน อำเภอยะรัง

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับวุฒิการศึกษาของบุคลากรในสถานศึกษา

อายุราชการ หมายถึง ระยะเวลาการปฏิบัติงานราชการเริ่มตั้งแต่วันที่บรรจุ
บรรจุแต่งตั้งจนถึงปัจจุบัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งเห็นว่าจะเอื้ออำนวยต่อการศึกษาค้นคว้า ได้สรุปประเด็นสำคัญและได้เสนอเนื้อหาสาระตามลำดับดังนี้

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

1. หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา
2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาทฤษฎีระบบ
3. แนวคิดหลักการของโรงเรียนวิถีพุทธ
4. ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์
5. โรงเรียนวิถีพุทธ
6. การบริหารงานโรงเรียนวิถีพุทธ
7. ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
8. ความหมายและความสำคัญของคุณภาพการศึกษา
9. ปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาคุณภาพ
10. การบริหารเชิงคุณภาพ (Quality Management)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา

ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารควรมีหลักและกระบวนการบริหาร การบริหาร การศึกษา หลักการแนวคิดในการบริหาร ภาพรวมของการบริหารทั้งนี้เพื่อให้การจัดการบริหาร สถานศึกษามีความเหมาะสมผู้เขียนจะได้กล่าวถึงประเด็นดังกล่าวเพื่อให้เกิดความเข้าใจและมุมมองใน การบริหารสถานศึกษาที่ยั่งยืนต่อไป

1.1 คำจำกัดความทฤษฎีการบริหารการศึกษา

คำว่า “การบริหาร”(Administration) ใช้ในความหมายกว้าง ๆ เช่น การบริหาร ราชการ อีกคำหนึ่ง คือ “ การจัดการ” (Management) ใช้แทนกันได้ กับคำว่า การบริหาร ส่วนมาก หมายถึงการจัดการทางธุรกิจมากกว่าโดยมีหลายท่านได้ระบุดังนี้

ปีเตอร์ ดราสเกอร์ คือ ศิลปะในการทำงานให้บรรลุเป้าหมายร่วมกับผู้อื่น (Peter F Drucker อ้างถึงในภาวิดา ธาราศรีสุทธิ, 2542:2)

เฮอ์เบิร์ต สกัลลาว่าคือ กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมมือกันดำเนินการให้ บรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างร่วมกัน (Herbert A. Simon อ้างถึงใน ภาวิดา ธารา ศรีสุทธิ, 2542: 2) การบริหาร หมายถึงศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็น ผลสำเร็จ กล่าวคือ ผู้บริหารไม่ใช่เป็นผู้ปฏิบัติ แต่เป็นผู้ใช้ศิลปะทำให้ผู้ปฏิบัติงานจนสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว (Simon)

การบริหาร คือ กระบวนการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพ (Sergiovanni) การบริหาร คือ การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่ร่วม ปฏิบัติการให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน (Barnard) การบริหาร หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลตั้งแต่สอง คนขึ้นไปร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายๆอย่างทีบุคคล ร่วมกันกำหนดโดยใช้กระบวนการอย่างมีระบบและให้ทรัพยากรตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม (สมศักดิ์ คงเที่ยง, 2542 : 1)

ส่วนคำว่า “การบริหารการศึกษา” หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมกัน ดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน นับแต่ บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ที่อาศัย

ควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่ (ภาวิดา ธาราศิริสุทธิ, 2542: 6)

คำว่า “สถานศึกษา” หมายความว่า สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียน ศูนย์การศึกษาพิเศษ ศูนย์การศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย ศูนย์การเรียนรู้ วิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน สถาบันหรือสถานศึกษาที่เรียกชื่ออย่างอื่นของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่หรือมีวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติและตามประกาศกระทรวง

โรงเรียนเป็นฐานการบริหารจัดการ หมายถึง การบริหารโดยสมาชิกของสถานศึกษาและทุกส่วนทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับคุณลักษณะและความต้องการของตนเอง เป็นการรวมพลังอย่างเต็มที่ เต็มความสามารถ และมีความรับผิดชอบ พร้อมให้สถานศึกษาได้ตัดสินใจเกี่ยวกับทรัพยากรและแก้ปัญหาต่าง ๆ ทั้งนี้ส่วนกลางต้องกระจายอำนาจไปสู่สถานศึกษาโดยให้สถานศึกษาปฏิบัติงานตามอำนาจหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพ ตลอดจนแสดงความรับผิดชอบต่อสาธารณชนในการปฏิบัติงานของสถานศึกษาในเขตพื้นที่บริการ (สันติ บุญภิรมย์, 2553: 9)

การทำงานเป็นทีมมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ เพราะลักษณะการทำงานในองค์กรนั้น เป็นลักษณะการทำงานร่วมกัน มีการทำงานเป็นทีมไม่ใช่เป็นการทำงานโดยลำพัง เพราะปัจจุบันระบบบริหารภายในหน่วยงานมีความยุ่งยาก ซับซ้อน นักบริหารแต่ผู้เดียวไม่สามารถปฏิบัติภารกิจต่างๆ มีอยู่ภายในขอบเขตความรับผิดชอบให้ปรากฏผลดีเท่าที่ควร งานส่วนใหญ่จำเป็นต้องอาศัยสติปัญญา ความรู้ความเชี่ยวชาญจากคนหลายๆ คน จึงจำเป็นต้องทำงานร่วมกัน และทำงานเป็นทีม (Team) เป็นลักษณะของบุคคลที่ทำงานร่วมกันอย่างประสานงานภายในกลุ่ม กล่าวคือเป็นการรวมตัวของกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กัน ก่อนข้างจะใกล้ชิดและคงความสัมพันธ์ อยู่ก่อนข้างจะถาวร ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้างานและเพื่อนร่วมงาน โดยร่วมกันทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของทีมงาน การสร้างทีมงาน (Team Building) เป็นลักษณะของกระบวนการพัฒนากลุ่มบุคคลที่ทำงานด้วยกัน เพื่อที่จะให้บุคคลเหล่านั้นได้เรียนรู้ว่าจะทำอย่างไรจึงจะสามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายของทั้งตนเอง ของกลุ่มหรือของหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล (จรุณี แก้วเย็น, 2557: 68-69)

1.2 กระบวนการบริหารการศึกษา

จากหลักการบริหารทั่วไป 14 ข้อของ ฟาโย (Fayol) ทำให้ต่อมา ลูเทอร์ กุลลิท (Luther Gulick) ได้นำมาปรับต่อยอดเป็นที่รู้จักกันดีในตัวย่อที่ชื่อว่า “POSDCORB” กลายเป็นคัมภีร์ของการจัดการในต้นยุคของศาสตร์การบริหารซึ่งตัวย่อแต่ละตัวมีความหมายดังนี้

- P – Planning หมายถึง การวางแผน
- O – Organizing หมายถึง การจัดองค์การ
- S – Staffing หมายถึง การจัดคนเข้าทำงาน
- D – Directing หมายถึง การสั่งการ
- Co – Coordinating หมายถึง ความร่วมมือ
- R – Reporting หมายถึง การรายงาน
- B – Budgeting หมายถึง งบประมาณ

1.3 ความหมายของทฤษฎีและทฤษฎีทางการบริหารการศึกษา

ทฤษฎี หมายถึง แนวความคิดหรือความเชื่อที่เกิดขึ้นอย่างมีหลักเกณฑ์มีการทดสอบ และการสังเกตจนเป็นที่แน่ใจ ทฤษฎีเป็น เซต(Set) ของมโนทัศน์ที่เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน เป็นข้อสรุปอย่างกว้างที่พรรณนาและอธิบายพฤติกรรมการบริหารองค์การทางการศึกษา อย่างเป็นระบบ ถ้าทฤษฎีได้รับการพิสูจน์บ่อย ๆ ก็จะกลายเป็นกฎเกณฑ์ ทฤษฎีเป็นแนวความคิดที่มีเหตุผลและสามารถนำไปประยุกต์ และปฏิบัติได้ ทฤษฎีมีบทบาทในการให้คำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏทั่วไปและชี้แนะการวิจัย แนวคิดของทฤษฎีระบบ จึงเป็นอีกหนึ่งตัวแบบที่เหมาะสมในการประเมินผลตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เพราะเป็นการศึกษาและมองภาพชุมชนท้องถิ่นอย่างองค์รวมและเป็นระบบ ซึ่งประกอบด้วยหน่วยขององค์การหรือหน่วยเปลี่ยนสภาพ ซึ่งในที่นี้คือชุมชนท้องถิ่น หน่วยปัจจัยนำเข้า หน่วยนำออกผลผลิต และหน่วยผู้ให้ผลผลิตซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมองค์การ จะเรียกว่า “บริบท” (Context) ซึ่ง ศาสตราจารย์ ดร.เนลิว บุรีภักดี ได้สังเคราะห์จากการศึกษาทฤษฎีทั้งตะวันตกและแนวคิดตะวันออก ดังนี้ได้มีผู้นำทฤษฎีระบบมาอธิบายนโยบายต่าง ๆ ของรัฐรวมทั้งนโยบายของต่างประเทศด้วย โดยมุ่งอธิบายเกี่ยวกับกระบวนการ และปัจจัยในการกำหนดนโยบายสำคัญ ก็คือ พิจารณานโยบายเป็นส่วนใด หรือองค์ประกอบใดของระบบโดยทั่วไปแล้ว คำว่า ระบบ หมายถึง ที่รวมของส่วนประกอบต่าง ๆ ซึ่งแต่ละส่วนจะเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน พึ่งพาอาศัยกันและทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดกิจกรรมที่มีประโยชน์ด้านใดด้านหนึ่ง

สรุปได้ว่า หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา เป็นแนวทางวิธีปฏิบัติ กิจกรรมต่างๆ เพื่อที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุกๆ ด้าน นับแต่ บุคลิกภาพ ความรู้ ความสามารถ เจตคติ พฤติกรรม คุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกันกับความต้องการของสังคม โดยกระบวนการต่างๆ ที่อาศัยควบคุมสิ่งแวดล้อมให้มีผลต่อบุคคล และอาศัยทรัพยากร ตลอดจนเทคนิคต่างๆ อย่างเหมาะสม เพื่อให้บุคคลพัฒนาไปตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำเนินชีวิตอยู่

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาทฤษฎีระบบ

ศาสตราจารย์ดร.เฉลียว บุรีภักดิ์ ได้สังเคราะห์แนวความคิดเชิงระบบ (Systems Concepts) และการคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) ในตำราภาษาอังกฤษหลายเล่ม กับได้ศึกษาทฤษฎีในทางพุทธธรรม 3 ทฤษฎี คือ อิทัปปัจจยตา ปฏิจจสมุปบาท และไตรลักษณ์ ตลอดเวลาประมาณ 30 ปีที่ได้ศึกษาเรื่องนี้และได้เฝ้าสังเกต “สิ่งจริง” หรือ “Reality” ในเอกภพนี้ (The Universe) แล้วนำมาคิด ทบทวนประมวลและสังเคราะห์เข้าด้วยกัน สรุปขึ้นเป็นแนวคิดเชิงทฤษฎีชุดหนึ่งแนวคิดประเด็นต่าง ๆ อันเป็นส่วนประกอบของ “ทฤษฎีระบบ” ว่าเป็นผลสะสม ซึ่งได้ผ่านการปรับปรุงมาเป็นระยะ ๆ คือ เมื่อสังเกตเห็นปรากฏการณ์บางอย่างของสิ่งจริง (Reality) เพิ่มขึ้นก็นำมาปรับปรุงแนวความคิดเดิมให้สอดคล้องกับสิ่งที่สังเกตเห็นนั้นพร้อมกับกลับไปศึกษาแนวความคิดของผู้อื่นอีกครั้ง และลองนำแนวความคิดใหม่ที่ปรับปรุงแล้วของตนเองไปเปรียบเทียบกับหรือประยุกต์ใช้กับสิ่งจริงอีกหนหนึ่ง เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกัน ทั้งนี้เพราะเชื่อว่า ทฤษฎีใด ๆ ถ้าไม่สอดคล้องกับสิ่งจริง ย่อมไม่มีประโยชน์ที่จะใช้อธิบาย หรือใช้ทำนาย หรือใช้ควบคุมความเป็นไปของสิ่งจริงเหล่านั้น ทฤษฎีระบบนี้มีลักษณะเนื้อหาสาระเป็น “ทฤษฎีทั่วไป” หรือเป็น ความคิดพื้นฐาน หรือข้อตกลงเบื้องต้น (Basic Assumption) ที่รองรับทฤษฎีเฉพาะด้านหรือทฤษฎีเฉพาะเรื่อง กล่าวคือ ทฤษฎีเฉพาะด้านทั้งหลายต่างก็มีข้อตกลงเบื้องต้นมาก่อนว่า “ผลย่อมเกิดจากเหตุ” ดังเช่นที่เป็นความคิดหลักของทฤษฎีระบบ จากนั้นแต่ละทฤษฎีดังกล่าว จึงเจาะจงระบุแต่ละคู่ของความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล เมื่อนำทฤษฎีระบบไปใช้อธิบายเหตุการณ์หรือใช้แก้ปัญหา เราสามารถนำเอาทฤษฎี อื่นๆ เฉพาะด้านมาใช้ร่วมกันได้อย่างไม่มีความขัดแย้ง ทฤษฎีระบบจึงเป็นเหมือนเบ้าหลอมรวมทฤษฎีอื่นๆ เข้ามาใช้งานด้วยกันได้

2.1 ภาพโดยรวมของทฤษฎีระบบ

ทฤษฎีระบบ (The systems Theory) คือ แนวคิดที่เชื่อว่าเอกภพแห่งนี้ (The universe) เป็นหนึ่งหน่วยระบบ ซึ่งมีคุณสมบัติประการต่างๆ ตามที่จะกล่าวต่อไปยกเว้นบางประการที่ยังไม่อาจจะรู้ได้ เพราะเอกภพเป็นหน่วยระบบที่ใหญ่โตเกินกว่าที่เราจะสังเกตและพิสูจน์ได้ครบถ้วน และแม้ส่วนประกอบที่เล็กที่สุดของเอกภพ ซึ่งนักวิทยาศาสตร์ปัจจุบันเรียกว่า “ควาร์ก” (Quake) และเราสังเกตหรือพิสูจน์ได้ยากก็เป็นหน่วยระบบเช่นเดียวกัน แต่อาจมีคุณสมบัติอย่างไม่ครบถ้วน ส่วนสิ่งอื่นๆ ทั้งหลายที่มีขนาดระหว่างกลางของสิ่งทั้งสองนี้ ล้วนมีคุณสมบัติของความเป็นหน่วยระบบครบถ้วนทุกประการคุณสมบัติสำคัญเท่าที่ได้ค้นพบแล้วของหน่วยระบบแต่ละหน่วย คือ

1. เป็นหน่วยงาน
2. มีขอบเขต
3. มีผลผลิต
4. มีกระบวนการ
5. มีปัจจัยนำเข้า
6. มีบริบท
7. มีผลย้อนกลับ
8. ประกอบขึ้นจากหน่วยระบบย่อยระบบจำนวนหนึ่ง
9. เป็นหน่วยย่อยระบบหนึ่งของหน่วยอภิระบบ
10. มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดบนมิติเวลา
11. มีที่มาที่อยู่และที่ไป

คุณสมบัติหนึ่งหน่วยระบบซึ่งมีคุณสมบัติดังนี้

1. เป็นหน่วยงานคุณสมบัติของการ “เป็นหน่วยงาน” (Working Unit) ในที่นี้หมายความว่า หน่วยนี้มีได้อยู่นิ่งเฉยแต่เป็นหน่วยงานบางอย่างตามลักษณะงานที่หน่วยระบบนั้นถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้ทำงานซึ่งลักษณะงานเหล่านั้นบางอย่างมนุษย์ก็ไม่สามารถรู้ได้หรือเข้าใจได้เสมอไป เช่น มนุษย์ไม่รู้ว่าเอกภพถูกสร้างขึ้นมาโดยอะไรหรือโดยผู้ใด เพื่อให้ทำงานอะไร แต่มีบางหน่วยระบบที่มนุษย์สามารถรับรู้ได้เช่น เราทราบว่าคณะกรรมการสอบคัดเลือกของโรงเรียนถูกสร้างขึ้นโดยอาจารย์ใหญ่เพื่อทำการสอบคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียน เป็นต้น

2. มีขอบเขต คุณสมบัติของการ “มีขอบเขต” (Boundary) ในที่นี้หมายความว่า มีเส้นเขตแดนล้อมรอบเนื้อที่ของหน่วยนี้ซึ่งอาจแบ่งแยกเนื้อที่ของหน่วยนี้ออกจากหน่วยอื่น ทำให้หน่วยอื่น ๆ เหล่านั้นมีสภาพเป็น “บริบท” ของหน่วยนี้เช่น ผิวหนังและปลายเส้นผมของคนเป็นแนวแบ่งเขตแดนซึ่งแยกคนหนึ่งออกจากสิ่งอื่นภายนอก

3. มีผลผลิต คุณสมบัติของการ “มีผลผลิต” (Product) ในที่นี้หมายความว่า หน่วยระบบนี้ให้ ผลผลิตบางอย่าง อันเป็นผลมาจากการทำงานของหน่วยระบบ ผลผลิตดังกล่าวอาจมีมากกว่าหนึ่งรายการก็ได้และแต่ละรายการเมื่อหลุดออกมาจากหน่วยระบบแล้ว ก็จะเลื่อนไหลไปเป็นปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบอื่นที่เป็นบริบทของหน่วยระบบนี้ต่อไป

4. มีกระบวนการทำงาน คุณสมบัติของการ “มีกระบวนการทำงาน” (Process) คือ หน่วยระบบนี้มีกระบวนการทำงานที่มีลักษณะเป็นแบบแผนชัดเจนและมีความคงที่ในห้วงเวลาหนึ่ง สามารถสังเกตได้และประเมินได้กระบวนการทำงานนี้คือการที่ปัจจัยนำเข้าต่าง ๆ มากระทำปฏิกิริยาต่อกัน จนบังเกิดเป็นผลผลิตของหน่วยระบบ กระบวนการอาจจะมีหลายขั้นตอน และแต่ละขั้นตอนมีลักษณะเป็นหน่วยระบบในตัวเองอีกด้วย คือ มีคุณสมบัติทุกข้อ ของหน่วยระบบ

5. มีปัจจัยนำเข้า คุณสมบัติของการ “มีปัจจัยนำเข้า” (Input) ในที่นี้หมายความว่า หน่วยนี้ได้รับเอาบางสิ่งบางอย่างเข้ามาในหน่วยระบบ เพื่อนำไปเข้ากระบวนการและแปลงรูปเป็นผลผลิต ปัจจัยนำเข้าเหล่านี้ได้มาจากผลผลิตของหน่วยระบบอื่น ๆ ซึ่งเป็นบริบทของหน่วยนี้มีข้อควรสังเกต คือหน่วยระบบที่เป็นสิ่งมีชีวิตสามารถคัดเลือกปัจจัยนำเข้า แต่หน่วยระบบที่ไม่มีชีวิต จะไม่สามารถคัดเลือกปัจจัยนำเข้าด้วยตัวเอง เว้นไว้แต่ได้ถูกวางเงื่อนไขหรือโปรแกรมไว้ล่วงหน้าโดยผู้สร้างหน่วยระบบนั้นกิจกรรมการคัดเลือกปัจจัยนำเข้า หรือการปรับกระบวนการภายในได้ชื่อว่าเป็นการส่งผลย้อนกลับภายใน (Internal Feedback) ปัจจัยนำเข้าบางตัวเช่น “บุคคล” สามารถจัดการเลือกสรรปัจจัยนำเข้าตัวอื่น ๆ สามารถกำหนด กระบวนการ และสามารถกำหนดลักษณะของผลผลิตของหน่วยระบบได้

6. มีบริบท คุณสมบัติของการ “มีบริบท” (Context) ในที่นี้หมายความว่า มีหน่วยระบบอื่น ๆ จำนวนหนึ่งที่อยู่นอกเส้นเขตแดนของหน่วยนี้ซึ่งให้ปัจจัยนำเข้าแก่หน่วยนี้และรับเอาผลผลิตของหน่วยนี้ หน่วยอื่น ๆ เหล่านั้นเมื่อรวมกันแล้วเรียกว่าบริบทของหน่วยนี้การที่ผลผลิตถูกส่งผ่านบริบทแล้วมีผลกระทบไปถึงปัจจัยนำเข้าขั้นต่อไปเช่นนี้ได้ชื่อว่าเป็นส่งผลย้อนกลับภายนอก (External Feedback) บริบทมีอิทธิพลต่อหน่วยระบบอย่างมาก อาจเป็นผู้สร้างหน่วยระบบให้เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงหน่วยระบบก็ได้ ทั้งด้านปัจจัยนำเข้ากระบวนการ และผลผลิตของหน่วยระบบ

7. มีผลย้อนกลับ คุณสมบัติของการ “มีผลย้อนกลับ” (Feedback) ในที่นี้คือการที่ผลผลิตตามขั้นตอนต่าง ๆ จากการทำงานของหน่วยระบบถูกส่งให้มีผลกระทบไปถึงขั้นก่อนหน้านั้น ถ้าผลดังกล่าวถูกส่งผ่านบริบทภายนอกได้ชื่อว่าเป็นการส่งผลย้อนกลับภายนอก (External Feedback) และถ้าเป็นการส่งผ่านภายในขอบเขตของหน่วยระบบเองเรียกว่า การส่งผลย้อนกลับภายใน (Internal Feedback) ดังได้กล่าวไว้ในข้างต้น

8. ประกอบขึ้นจากหน่วยย่อยระบบจำนวนหนึ่ง คุณสมบัติของการ “ประกอบขึ้นจากหน่วยย่อยระบบจำนวนหนึ่ง” (Being Composed of a Number of a Subsystem Units) ในที่นี้หมายความว่า หน่วยระบบนี้เมื่อนำมาวิเคราะห์แยกแยะหาส่วนประกอบจะพบว่าประกอบด้วยหน่วยย่อยๆ จำนวนหนึ่ง หน่วยย่อยระบบดังกล่าวได้แก่ปัจจัยนำเข้าแต่ละรายการ กระบวนการทำงานแต่ละรายการ และผลผลิตแต่ละรายการ ซึ่งล้วนมีคุณสมบัติเป็นหน่วยระบบในตัวเองทั้งสิ้น

9. เป็นหน่วยย่อยระบบหนึ่งของหน่วยอภิระบบหนึ่ง คุณสมบัติของการ “เป็นหน่วยย่อยระบบหนึ่งของหน่วยอภิระบบหนึ่ง” (Being a Subsystem Units of a Supra system Units) ในที่นี้หมายความว่า หน่วยระบบนี้เป็นส่วนย่อยของหน่วยอภิระบบอีกหน่วยหนึ่งซึ่งมีขนาดใหญ่กว่าหน่วยนี้ หน่วยอภิระบบดังกล่าวนอกจากประกอบขึ้นจากหน่วยย่อยระบบนี้แล้วยังประกอบด้วยหน่วยย่อยระบบอื่นๆ อีกจำนวนหนึ่ง หน่วยระบบที่เป็นสมาชิกหรือส่วนประกอบทั้งหลายเหล่านี้จะทำงานประสานกันเพื่อผลผลิตของแต่ละหน่วยย่อยระบบรวมกันส่งผลให้เป็นผลผลิตรวมของหน่วยอภิระบบ

10. มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดบนมิติเวลา คุณสมบัติของการ “มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดบนมิติเวลา” (Having Starting Point and Ending Point on Time Dimension) ในที่นี้หมายความว่าหน่วยระบบนี้เกิดขึ้น ณ เวลาหนึ่งเวลาใดแล้วดำเนินไประยะเวลาหนึ่ง จึงสิ้นสุดความเป็นหน่วยระบบ โดยที่บรรดาหน่วยย่อยของหน่วยระบบนี้แยกสลายจากกัน มิได้ทำงานร่วมกันเพื่อให้เกิดผลผลิตรวมของหน่วยระบบนี้อีกต่อไป บรรดาหน่วยย่อยระบบที่แยกสลายจากกันแล้วนั้น ต่างหน่วยก็ต่างแยกย้ายกันไปเป็นปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบอื่นๆ ในบริบทหรือในอภิระบบต่อไป

11. มีที่มาที่อยู่และที่ไป คุณสมบัติของการ “มีที่มาที่อยู่และที่ไป” (Having Past Condition, Present Condition, and Future Condition) ในที่นี้หมายความว่าหน่วยระบบแต่ละหน่วยย่อมก่อกำเนิดมาจากเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งก่อนหน้านี้ และมาปรากฏดังในสภาพปัจจุบัน แล้วจึงจะถึงเวลาในอนาคตที่ไปสู่สภาพอื่น การก่อกำเนิดก็ดีและการดำรงอยู่ก็ดีตลอดจนการเป็นไปในอนาคตก็ดี ล้วนมาจากการกระทำของเหตุปัจจัยที่เป็นธรรมชาติหรือเหตุปัจจัยที่เป็นการกระทำของมนุษย์หรือทั้งสองประการผสมกัน เช่น หน่วยครอบครัวถูกสร้างขึ้นโดยการกระทำของมนุษย์หรือทั้งสองประการ

ผสมกัน เช่นหน่วยครอบครัวถูกสร้างขึ้นโดยการกระทำของมนุษย์ แต่สัตว์เซลล์เดียว ถูกสร้างขึ้นโดยการกระทำของธรรมชาติ เป็นต้น

สรุปได้ว่า ทฤษฎีระบบนี้มีลักษณะเนื้อหาสาระเป็น “ทฤษฎีทั่วไป” หรือเป็นความคิดพื้นฐานหรือข้อตกลงเบื้องต้น (Basic Assumption) ที่รองรับทฤษฎีเฉพาะด้านหรือทฤษฎีเฉพาะเรื่อง ทฤษฎีระบบจึงเป็นเหมือนเบ้าหลอมรวมทฤษฎีอื่น ๆ เข้ามาใช้งานด้วยกันได้ คุณสมบัติสำคัญเท่าที่ได้ค้นพบแล้วของหน่วยระบบแต่ละหน่วย คือ เป็นหน่วยทำงาน มีขอบเขต มีผลผลิต มีกระบวนการ มีปัจจัยนำเข้า มีบริบท มีผลย้อนกลับ ประกอบขึ้นจากหน่วยระบบย่อยระบบจำนวนหนึ่ง เป็นหน่วยย่อยหนึ่งของหน่วยอภิระบบ มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุดบนมิติเวลาที่มีที่มาที่อยู่และที่ไป

3. แนวคิดหลักการของโรงเรียนวิถีพุทธ

โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเด็กโดยเน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธจุดเน้นโรงเรียนวิถีพุทธดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา พัฒนาควบคู่ไปทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาอย่างบูรณาการ เด็กได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ” คือ มีปัญญารู้เข้าใจในทางคุณค่าแท้ ใช้กระบวนการทางวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีวัฒนธรรมเมตตา เป็นฐานการดำเนินชีวิตโดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตรการพัฒนา ลักษณะโรงเรียนวิถีพุทธ เน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียน พัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการที่ส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามตาม ลักษณะแห่งปัญญาวุฒิธรรม ๔ ประการ

สำนักพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ (2547:14) ได้สรุปถึงหลักการหลักคิด หลักทำ ในการพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขาตามแนวคิดของโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนี้

1. ปัญญา ได้แก่ ปรัชญาญาณ ความรู้ เข้าใจ เหตุผล การเข้าถึงความจริง รวมทั้งความเชื่อทัศนคติ ค่านิยม และแนวความคิดต่าง ๆ เพื่อใช้ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหาเป็นตัวปรับจัดทุกอย่าง ทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี และเป็นตัวนำสู่จุดหมายแห่งสันติสุข และความมีอิสรภาพ
2. จิตใจ ได้แก่ คุณธรรม ความรู้สึก แรงจูงใจ และสภาพจิตใจ โดยมีเจตจำนงเป็นตัวชี้นำพฤติกรรม มีผลต่อความมั่นคงในความดีงาม ความสดชื่นเบิกบาน และความสุข
3. พฤติกรรม ได้แก่ การมุ่งสร้างพฤติกรรมความเคยชินที่ดี สัมพันธ์อย่างเกื้อกูลกับสังคมสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งสร้างสรรค์ทั้งหลายจะส่งผลให้เกิดสภาพจิตใจที่ดีงามมีความสุขพร้อมทั้งเอื้อต่อการแยกแยะและรับข้อมูลความรู้การคิด การสร้างสรรค์ ทำให้ปัญญาเจริญงอกงาม

3.1 หลักการของโรงเรียนวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้

- (1) บูรณาการพุทธธรรม สู่การจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ เพื่อนำสู่การเรียนรู้ เข้าใจ ความจริง
- (2) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ ทั้งโดยตรงและทางอ้อม
- (3) ประสานความร่วมมือ วัด/คณะสงฆ์ และชุมชน ในการจัดการเรียนรู้

3.2 หลักธรรมสำคัญสู่การจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ

- (1) พรโตโมสะ คือ ปัจจัยกระตุ้นการเรียนรู้จากภายนอก เช่นการแนะนำ การ ถ่ายทอด
- (2) โยนิโสมนสิการ คือ การพิจารณาอย่างรอบคอบถี่ถ้วน
- (3) ไตรสิกขา คือ การศึกษาแบบฝึกหัดพัฒนาครบรอบครอบคลุมทั้งสามด้าน
ศีล - สมาธิ - ปัญญา
- (4) ปัญญาวัชรธรรม คือ ธรรมเป็นเครื่องเจริญ หรือธรรมที่ก่อให้เกิดความเจริญอก
งาม เป็นหลักธรรมที่เกื้อกูลต่อการศึกษาเพื่อพัฒนาปัญญาให้เจริญขึ้น

สรุปได้ว่า แนวคิดหลักการของโรงเรียนวิถีพุทธ คือ โรงเรียนที่นำหลักธรรม พระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์หลักการของโรงเรียนวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้และนำหลักธรรม สำคัญสู่การจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถีพุทธ ด้วย จึงประสบความสำเร็จใช้ในการพัฒนาเด็ก โดยเน้น กรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาอย่างบูรณาการรูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธ จุดเน้น โรงเรียนวิถีพุทธ ดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา พัฒนาควบคู่ไปทั้งร่างกาย จิตใจ และสติปัญญาอย่างบูรณาการ เด็กได้เรียนรู้ผ่านการพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น ”

4. ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์

พุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งการศึกษาเพื่อความหลุดพ้น ซึ่งการที่จะไปถึงซึ่งความ หลุดพ้นได้นั้นต้องผ่านกระบวนการทางการศึกษา ฝึกฝน และอบรมตนด้วยวิธีการต่างๆ อัน สัมพันธ์กับจริต(อุปนิสัย) ของตัวผู้ศึกษาเองการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ เป็นเรื่องที่มี ความสำคัญสอดคล้องกับวิธีการที่มุ่งเน้นการพัฒนาบุคคลให้รอบคอบ รอบด้าน และครอบคลุม ทุกกระบวนการการพัฒนาเพื่อให้เกิดความกระจ่างในความเข้าใจ ซึ่งต้องนิยามคำเพื่อให้เกิด

ความหมายและความเข้าใจที่ตรงกัน สารโฆ บัศรี (2531 : 384-397) ในการสร้างปรัชญาการศึกษา นั้น ตามปกติอาจทำได้ 3 วิธี คือ

1. สร้างโดยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษา โดยที่ความคิดเห็นเหล่านั้น ต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอน มีโครงสร้างหรือรูปแบบที่ชัดเจนเป็นมาตรฐาน
2. สร้างโดยแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการศึกษาเฉพาะบางเรื่อง อธิบายอย่าง กว้างขวางเช่น เรื่อง “ขบวนการของการศึกษา” หรือ “การศึกษาตลอดชีวิต” เป็นต้น นอกจากนี้ แล้วยังอาจอธิบายเรื่อง การศึกษาเกี่ยวพันไปถึงเรื่องสำคัญๆ อย่างอื่นได้ เช่น “ประชาธิปไตยกับการศึกษา” “การศึกษากับการพัฒนาชนบท” หรือ “ใครควรจะไปเรียนในระดับอุดมศึกษา”
3. สร้างโดยแสดงความคิดเห็นในเชิงวิเคราะห์ เพื่อให้เกิดความกระจ่างในเรื่อง สำคัญๆ หรือเรื่องที่เป็นพื้นฐานของการศึกษา เช่น ความคิดคืออะไร ความดีคืออะไร ประสบการณ์คืออะไร และ ปัญญาคืออะไร เป็นต้น เนื่องจากว่าเราต้องการให้เยาวชน คิดเป็น ดังนั้นจำเป็นที่จะต้องกำหนดว่า ความคิดหรือการคิดนั้นคืออะไร ทั้งนี้ เพื่อเยาวชนจะได้ปฏิบัติ ตนได้ถูกต้องในเรื่องการคิด และเนื่องจากว่าเราต้องการให้เยาวชนกระทำ ความดี ดังนั้น จำเป็นต้องกำหนดให้ชัดว่า ความดีคืออะไรและการทำความดีนั้น คือทำอย่างไร เพื่อเยาวชนจะ ได้ปฏิบัติได้ถูกต้องในเรื่องเหล่านั้นความหมายของการศึกษาเนื่องจากว่าเราจะให้การศึกษาแก่ มนุษย์ ดังนั้นควรพิจารณา ถึง มนุษย์คืออะไร และมีธรรมชาติอย่างไรที่สำคัญพุทธศาสนาได้ กล่าวว่า มนุษย์ประกอบด้วย รูป และ นาม ซึ่งสรุปโดยย่อ ได้ดังนี้รูป หมายถึง ร่างกาย อันได้แก่ อวัยวะทั้ง 32 ประการนาม หมายถึง ส่วนที่เกี่ยวข้องกับจิตใจ ได้แก่ เวทนา สัญญา สังขาร และ วิญญาณเวทนา หมายถึง ความรู้สึกต่างๆ ของเรา เช่น เมื่อมือของเราไปสัมผัสไฟ เรารู้สึกร้อน เจ็บปวด เป็นทุกข์ เป็นต้น และบางครั้งเมื่อไปสัมผัสกับสิ่งบางอย่างเรารู้สึกว่า สบายและเป็นสุข แต่บางครั้งเมื่อไปสัมผัสกับสิ่งบางอย่างแล้วเรารู้สึกเฉยๆ ไม่สุขไม่ทุกข์ก็มีสัญญา หมายถึง การ จำได้หมายรู้ เช่น เมื่อมือของเราไปสัมผัสไฟเข้าครั้งแรกนั้นเรารู้สึกร้อนและต่อไปเราไปสัมผัส ถูกไฟอีก แม้จะหลับตาอยู่ เรารู้ได้ทันทีและจำได้ว่า นั่นคือคือไฟเราเคยสัมผัสมาแล้วมันร้อน และเจ็บปวดมากสังขาร ในที่นี้หมายถึง ความคิดหรือการคิด เช่น คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ คิด ประดิษฐ์ คิดวางแผน เป็นต้น

สรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์ สถานศึกษาที่จัดการศึกษาตามพุทธ ปรัชญาการศึกษา เชื่อว่าผู้เรียนทุกคนพร้อมที่จะเป็นคนเก่ง คนดี และคนมีความสุขทุกช่วงชีวิตทั้งใน ปัจจุบันและอนาคต ดังนั้นสถานศึกษาต้องมุ่งมั่นหมายดังนี้ เตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนทุกคนเป็นคน

เก่ง คนดี และมีความสุขในทุกช่วงชีวิตทั้งในปัจจุบันและอนาคต จัดสิ่งแวดล้อมและอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกให้เอื้อและสอดคล้องต่อการพัฒนาร่างกายและจิตใจของผู้เรียนทุกคน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักแบ่งปัน และการมีส่วนร่วมภายในสถานศึกษาและในสังคมภายนอกสถานศึกษา ส่งเสริมการเรียนรู้ ทักษะ และเจตคติกลุ่มสาระต่างๆ ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม ส่งเสริมความแตกต่างระหว่างบุคคลในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

5. โรงเรียนวิถีพุทธ

ความเป็นมาของโรงเรียนวิถีพุทธ สืบเนื่องจากมหาเถรสมาคมได้มีมติเมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2544 มอบหมายให้พระธรรมวรเมธี เลขาธิการแม่กองธรรมสนามหลวง และพระเทพโสภณ อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นผู้แทนไปพิจารณาสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนาในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการซึ่งกำลังจะประกาศใช้ ในขณะนั้นผลการประชุมร่วมกับกรมวิชาการในสมัยปรากฏว่ากระทรวงศึกษาธิการพร้อมที่จะประกาศใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรียบร้อยแล้ว ในที่สุดกระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน เมื่อวันที่ 2 พฤศจิกายน 2544 ในหลักสูตรนี้มีเรื่องเกี่ยวกับมาตรฐานวิชาพระพุทธศาสนาเพียงไม่กี่บรรทัด ดังต่อไปนี้ความหมายของโรงเรียนวิถีพุทธ

พระพรหมคุณาภรณ์ (2547 : 15) ได้ให้ความหมายของโรงเรียนว่าเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษา ตามหลักคำสอนของพระพุทธเจ้าโดยดำเนินตามมรรค ซึ่งเป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนา ที่แปลว่าทางอันประเสริฐ มีองค์ประกอบ 8 ประการ มีสัมมาทิฐิ เป็นต้นสรุปลงตรงกับไตรสิกขา อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา วิถี ก็คือ มรรค หรือแนวทาง วิถีพุทธ จึงหมายถึงแนวทางดำเนินชีวิตแบบชาวพุทธ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมแบบชาวพุทธ ถ้าจะถามว่าหลักธรรมอะไรเป็นเครื่องแสดงถึงวิถีชีวิตแบบชาวพุทธ คำตอบก็คือมรรคมีองค์แปดสรุปลงในไตรสิกขา ได้ดังนี้

1. สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ เป็นอริศีลสิกขา (ศีล)
2. สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ เป็นอริจิตตสิกขา (สมาธิ)
3. สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ เป็นอริปัญญาสิกขา (ปัญญา)

ดังนั้น วิถีพุทธจึงหมายถึงการดำเนินชีวิตตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โรงเรียนวิถีพุทธหมายถึง โรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ด้วยภavana 4 คือ พัฒนาการทางกาย สังคม จิต ปัญญา

พระเทพโสภณ (2546 : 32) โรงเรียนวิถีพุทธ หมายถึง โรงเรียนระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ใช้ในการบริหารและการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา เน้นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา อย่างบูรณาการของชาวไทยได้รับการกล่อมเกลาจากคำสอนของพระพุทธศาสนาดังแต่ยุคแรกของประวัติศาสตร์กระทรวงศึกษาธิการ (2546:78)การนำหลักไตรสิกขา มาผสานกับหลักการศึกษาการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ มีขั้นตอนสำคัญ เช่นการเตรียมการ เตรียมทั้งบุคลากร ผู้เกี่ยวข้อง แผนงาน ทรัพยากร ที่มุ่งเน้นสร้างศรัทธาและฉันทะในการพัฒนาการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่จัดเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเจริญงอกงามหรือปัญญาฉัชรรม ในการพัฒนาผู้เรียนการดำเนินการพัฒนาทั้งผู้เรียนและบุคลากรตามระบบไตรสิกขาอย่างต่อเนื่อง โดยใช้สภาพและองค์ประกอบที่จัดไว้ข้างต้นขั้นต่อมา คือการดูแลสนับสนุนใกล้ชิด ด้วยท่าทีของความเป็นกัลยาณมิตรต่อกันที่จะทำให้การพัฒนานักเรียนและงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต่อจากนั้นมีการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ด้วยอิทธิบาท 4 และอุปปัญญาฉัชรรม คือความไม่สั่นโคยในกุศลฉัชรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร เป็นต้น ขั้นสุดท้ายของกระบวนการบริหารแต่เป็นฐานสู่การพัฒนาในลำดับต่อไป คือ ขึ้นประเมิณผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงานลักษณะการเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน จะมีลักษณะของการร่วมมือทั้งสถานศึกษา บ้านวัดและสถาบันต่างๆ ในชุมชน ด้วยศรัทธาและฉันทะ ที่จะพัฒนาทั้งนักเรียนและสังคมตามวิถีพุทธฉัชรรมเพื่อประโยชน์สุขร่วมกันการพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากร

การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธแม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญแต่บุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารและครูมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัยให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดี ทั้งการเป็นผู้จัดการเรียนรู้ และการเป็นแบบอย่างที่ดีในวิถีชีวิตจริงในลักษณะ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษามีความจำเป็นต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องหลากหลายวิธีการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการปฏิบัติฉัชรรมในชีวิตประจำวันทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดีตามวิถีพุทธ เช่น ศรัทธาในพระพุทธศาสนาและพัฒนาตนให้ดำเนินชีวิตที่ดังามละ เลิกอบายมุข การถือศีล 5 เป็นต้นิจ ความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์และการเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้นกรอบความคิดสำคัญวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาติไทยจนกล่าวได้ว่า วิถีพุทธ คือ วิถีวัฒนธรรม

ของชาวไทยส่วนใหญ่ จนมีความเป็นเอกลักษณ์ที่ทั่วโลกตระหนักและให้การยอมรับพุทธธรรม หรือพุทธศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิตที่แท้จริง และฝึกให้ผู้ศึกษาสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนทั่วไป คือ การกิน อยู่ ดู ฟัง จนถึงระดับการดำเนินชีวิตของนักบวชผู้มั่งมีชีวิตที่บริสุทธิ์และในทุกระดับยังผลให้ผู้ศึกษาเองมีความสุขพร้อมกับช่วยให้คนรอบข้างและสังคมมีความสุขพร้อมกันไปด้วยอย่างชัดเจนพุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ อริสสิกขา อริจิตตสิกขา และ อริปัญญสิกขา ที่เรียกสั้นๆ ว่า สิล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรมเพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย

ตั้งแต่เรื่องเบื้องต้นทั้งของเด็กและผู้ใหญ่จนถึงเรื่องที่ละเอียดซับซ้อนที่อยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้การศึกษาของกลุ่มกุลบุตรกุลธิดาและผู้ใหญ่ทั้งหลายในอดีตอันยาวนานของไทย มีฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน แต่อาจไม่มีระบบของการศึกษาบังคับอย่างในยุคปัจจุบันแม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็มิได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีฐานจากประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษา ทำให้พุทธธรรมเองเริ่มห่างเหินจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้นซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในคุณค่าของพุทธธรรม และในความเป็นสมบัติของชาติ ซึ่งได้ก่อร่างสร้างฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีตด้วยคุณค่าอันอันันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการให้การศึกษาพัฒนาผู้เรียนทุกวัย ทางกระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรมมาประยุกต์จัดกับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบันเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนดให้มีความชัดเจนขึ้นโดยผ่านการดำเนินงานของ “โรงเรียนวิถีพุทธ” อันจะเป็นตัวอย่างที่ขยายผลสู่การพัฒนาในโรงเรียนอื่นๆ ในวงกว้างต่อไป

กระทรวงศึกษาธิการ(2546:17) ว่าด้วยการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธตามแนวปฏิบัติว่าด้วยแนวการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ 6 ขั้นตอน

1. เตรียมการ เป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวก

2. การดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ เป็นการดำเนินการปัจจัยต่างๆ ของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้งกายภาพและองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง อันจะนำสู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาวุฒิธรรม 4 ประการ

3. การดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา จุดเน้นการดำเนินการพัฒนาคือนักเรียนของสถานศึกษา โดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น” เป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิต ที่จะนำสู่การพัฒนาที่สมบูรณ์ที่สุด

4. การดูแลสนับสนุนใกล้ชิด เป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสมควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน

5. การปรับปรุงและพัฒนาต่อเนื่อง เป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อเน้นย้ำการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนอื่นๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น

6. การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงาน เป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่งๆ รูปแบบโรงเรียนวิถีพุทธลักษณะจุดเน้นโรงเรียนวิถีพุทธเป็นสถานศึกษาในระบบปกติที่นำหลักพุทธธรรมหรือองค์ความรู้ที่เป็นคำสอนในพระพุทธศาสนาประยุกต์ในการจัดการศึกษาของสถานศึกษานั้น โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ การนำหลักธรรมมาใช้ในระบบการพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษา ซึ่งอาจเป็นการเรียนการสอนในภาพรวมของหลักสูตรสถานศึกษา หรือการจัดเป็นระบบวิถีชีวิตในสถานศึกษาของผู้เรียนเป็นส่วนใหญ่ โดยนำไปสู่จุดเน้นของการพัฒนาให้ผู้เรียนสามารถกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น คือ ใช้ปัญญาและเกิดประโยชน์แท้จริงต่อชีวิต และการจัดดำเนินการของสถานศึกษาและแสดงถึงการจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ (ปรโตโมษะ) ที่เป็นกัลยาณมิตรเอื้อในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ด้วยวิถีวัฒนธรรมแสงปัญญา ทั้งนี้การพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวจัดผ่านระบบไตรสิกขาที่ผู้เรียนได้ศึกษาปฏิบัติอบรม ทั้งศีลหรือพฤติกรรมหรือวินัยในการดำเนินชีวิตที่ดีงามสำหรับตนและสังคมสมาธิ หรือด้านการพัฒนาจิตใจที่มีคุณภาพ มีสมรรถภาพ มีจิตใจที่ตั้งมั่นเข้มแข็งและสงบสุข และปัญญาที่มีความรู้ที่ถูกต้องมีศักยภาพในการคิด การแก้ปัญหาที่แบบคยา (โยนิโสมนสิการ) โดยมีครูและผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกัลยาณมิตรสำคัญ ที่รักและปรารถนาดี ที่จะพัฒนาผู้เรียนอย่างดี

ที่สุดด้วยความเพียรพยายามระบบพัฒนาผู้เรียนด้วยไตรสิกขานี้สภาพของสถานศึกษา สถานศึกษาจัดสภาพในทุกๆ ด้าน เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการ และส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาชีวิตให้สามารถกิน อยู่ คู่ พังเป็น มีวัฒนธรรมแสวงหาปัญญา ทั้งนี้การจัดสภาพจะส่งเสริมให้เกิดลักษณะของปัญญาวัตรธรรม 4 ประการ คือ

1. สัมปรีสังเสวะ หมายถึง การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดี ครู อาจารย์ดีมีข้อมูล มีสื่อที่ดี
2. สัทธัมมัสสวนะ หมายถึง เอาใจใส่ศึกษาโดยมีหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี
3. โยนิโสมนสิการ หมายถึง มีกระบวนการคิดวิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี
4. ธรรมานุวัตรปฏิบัติ หมายถึง ความสามารถที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้และดำเนินชีวิตได้ถูกต้องตามธรรมปัญญาวัตรธรรม 4 ประการนี้จะส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักไตรสิกขาได้อย่างชัดเจนสำหรับแนวคิดเบื้องต้นของการจัดสภาพในสถานศึกษาที่เหมาะสมในด้านต่างๆ มีลักษณะดังต่อไปนี้

5.1 ด้านกายภาพ

สถานศึกษาจะจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญาเช่น มีศาลาพระพุทธรูปเด่นเหมาะสมที่ชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอ มีมุมหรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาเหมาะสมหรือมากพอที่จะบริการผู้เรียน หรือการตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติหรือใกล้ชิดธรรมชาติชวนให้มีความสุขและส่งเสริมปัญญา เช่น รมรื่น มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม คุณเลิยงต่างๆ มีให้อีกทีก ถ้าเปิดเพลงกระจายเสียงก็พิถีพิถันเลือกเพลงที่ ส่งเสริมสมาธิ ประเทืองปัญญา เป็นต้นด้านกิจกรรม พื้นฐานวิถีชีวิตสถานศึกษาจัดกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวันประจำสัปดาห์ หรือในโอกาสต่างๆ เป็นภาพรวมทั้งสถานศึกษา ที่เป็นการปฏิบัติบูรณาการทั้ง ศีล สมาธิ และปัญญา โดยเน้นการวิถีชีวิตของการกินอยู่คู่พังด้วยสติสัมปชัญญะเพื่อเป็นไปตามคุณค่าแท้ของการดำเนินชีวิตโดยมีกิจกรรมตัวอย่างดังนี้มีกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระก่อนเข้าเรียนและก่อนเลิกเรียนประจำวัน(เพื่อใกล้ชิดศาสนา)มีกิจกรรมรับศีล หรือทบทวนศีลทุกวัน อาจเป็นบทกลอนหรือเพลง เช่นเดียวกับกิจกรรมแผ่เมตตา (เพื่อให้ตระหนักถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข)มีกิจกรรมทำสมาธิรูปแบบต่างๆเช่น นั่งสมาธิ ท่องอาขยานเพื่อสมาธิ สวดมนต์สร้างสมาธิ หรือทำสมาธิเคลื่อนไหวอื่นๆ

เป็นประจำหรือก่อนเรียน(เพื่อพัฒนาสมาธิ)มีกิจกรรมพิจารณาอาหารก่อนรับประทานอาหารกลางวัน(เพื่อให้กินเป็น กินอย่างมีสติ มีปัญญารู้เข้าใจ)มีกิจกรรมอาสาตบพิเศษปฏิบัติวินัยหรือศีล(เพื่อให้อยู่เป็น อยู่อย่างสงบ)มีกิจกรรมประเมินผลการปฏิบัติธรรม (ศีล สมาธิ ปัญญา) ประจำวัน(เพื่อให้อยู่เป็น)มีการสวดมนต์ ฟังธรรมประจำสัปดาห์ หรือในวันพระ(เพื่อพัฒนาศีล สมาธิ ปัญญา)มีกิจกรรมบันทึกและยกย่องการปฏิบัติธรรม(เน้นย้ำและเสริมแรงการทำความคิด)ทุกห้องเรียนมีการกำหนดข้อตกลงในการอยู่ร่วมกันโดยเข้าใจเหตุผลและประโยชน์ที่มีต่อการอยู่ร่วมกัน (พัฒนาศีล/วินัย ด้วยปัญญา)ด้านการเรียนการสอนสถานศึกษามี

การจัดหลักสูตรสถานศึกษา หรือจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการพุทธธรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างชัดเจน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียนด้วยหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เช่นหลักสูตรสถานศึกษามีการกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง ที่สะท้อนการพัฒนาไตรสิกขาไปพร้อมๆ กัน หรือการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกชั้นให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการเรียนรู้และปฏิบัติการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง นำพุทธธรรมมาเป็นฐานในการคิด หรือเป็นเกณฑ์ตรวจสอบการเรียนรู้การปฏิบัติ หรือเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่หลักธรรมในการพัฒนาตนเองและผู้อื่นประสานร่วมมือกับวัด (คณะสงฆ์) ในการจัดการเรียนรู้ ทั้งสภระพระพุทธศาสนาและกลุ่มสภระหรือกิจกรรมอื่นๆเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนใกล้ชิดกับพระพุทธศาสนาในบริบทต่างๆทั้งนี้กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรมีลักษณะ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น”โดยนักเรียนมีกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาทั้งด้านกาย (กายภาวนา) ด้านความประพฤติ(ศีลภาวนา) ด้านจิตใจ (จิตภาวนา) และด้านปัญญา (ปัญญาภาวนา) โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนมีคุณลักษณะ “กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนและสังคม โดยไม่เบียดเบียนผู้ใด และเกื้อกูลในการพัฒนาวัฒนธรรมแสวงหาปัญญาด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์

สถานศึกษาส่งเสริมบรรยากาศของการใฝ่เรียนรู้ และพัฒนาไตรสิกขา หรือส่งเสริมการมีวัฒนธรรมแสวงปัญญา และมีปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีบรรยากาศของการเคารพอ่อนน้อม ยิ้มแย้มแจ่มใส การมีความเมตตา กรุณาต่อกัน ทั้งครูและผู้บริหารเพียรพยายามสนับสนุนโดยลักษณะต่างๆ และการปฏิบัติตนเอง ที่จะสนับสนุนและเป็นตัวอย่างในการพัฒนาผู้เรียนตามวิถีพุทธสถานศึกษาวิเคราะห์จัดจุดเน้นหรือรูปแบบรายละเอียดโรงเรียนวิถีพุทธตามความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาซึ่งแต่ละสถานศึกษาจะมีจุดเน้นและรายละเอียดรูปแบบที่แตกต่างกันได้ เช่น บางสถานศึกษาจะมีจุดเน้น ประยุกต์ไตรสิกขาใน

ระดับชั้นเรียน (การจัดกระบวนการเรียนรู้รายวิชา)บางสถานศึกษาเน้นประยุกต์ไตรสิกขาในระดับชั้นเรียน บางสถานศึกษาเน้นประยุกต์ในระดับกิจกรรมวิถีชีวิตประจำวันภาพรวม บางสถานศึกษาอาจทำทั้งระบบทุกส่วนของการจัดการศึกษา ก็เป็นไปได้แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธภาพวงดงามภาพอันงดงามของโรงเรียนวิถีพุทธ เป็นภาพที่สะท้อนถึงการนำหลักธรรมในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะอย่างยิ่ง หลักไตรสิกขามาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน และแสดงถึงความพยายามนำหลักพุทธธรรมต่างๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารและจัดการศึกษาอย่างชัดเจน โดยให้มีรูปแบบที่หลากหลายตามความเหมาะสมของสถานศึกษาที่จะพัฒนาผู้เรียนได้อย่างดีที่สุดพร้อมกับสร้างสรรค์สภาพการดำเนินงานที่ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีความสุขและได้พัฒนาผู้ชีวิตและสังคมที่ดำรงควบคู่กันไปสู่คุณค่าเมื่อโรงเรียนพัฒนาสู่วิถีพุทธและได้พัฒนาจนเป็นโรงเรียนวิถีพุทธที่ชัดเจน จะสังเกตได้ถึงความเปลี่ยนแปลงและประโยชน์อันมากมายที่เกิดขึ้นตามมาที่เปี่ยมไปด้วยความงดงามและคุณค่า อาทิ

1. นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่างๆอย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่นๆ การพัฒนาที่จะให้เป็นคนดี เก่งและมีความสุขพร้อมกันที่ว่ายากจะไม่ยากสำหรับโรงเรียนวิถีพุทธ
2. การพัฒนาผู้เรียนที่เกิดขึ้นชัดเจนจะเป็นที่ชื่นชอบและชื่นชม ของทั้งผู้ปกครองครู อาจารย์ และชุมชนที่ได้รับทราบ อีกทั้งการยอมรับและความร่วมมือช่วยเหลือจะเกิดขึ้นอย่างทวีคูณ
3. สภาพแวดล้อมและบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ของโรงเรียนจะดีขึ้นมากในลักษณะที่เกื้อกูลต่อการพัฒนาผู้เรียนรอบด้าน ทั้ง คีล สมาธิ และปัญญา ผู้คนที่เกี่ยวข้องล้วนเป็นกัลยาณมิตรแก่กันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ต่อนักเรียน
4. บุคลากรในโรงเรียนพัฒนาตนเองทั้งวิถีทางการทำงานและวิถีชีวิต ทำให้สภาพการทำงานมีความสุข มีคุณค่าเพิ่ม ชีวิตส่วนตัวพัฒนาสู่ ความสะอาด สว่าง สงบชัดเจนเพราะความเป็นวิถีพุทธช่วยกล่อมเกลา
5. โรงเรียน โดย ผู้บริหาร ครู บุคลากร และนักเรียน เป็นแบบอย่างต่อสังคมอีกทั้งเป็นพลังการพัฒนาสังคมวงกว้างให้ดีขึ้นยิ่งๆขึ้นไปวิถีปฏิบัติแนวการดำเนินการและจังหวะก้าวการพัฒนาของโรงเรียนวิถีพุทธแต่ละแห่งจะมีความแตกต่างกันได้ตามลักษณะเฉพาะของแต่ละสถานศึกษาอย่างไรก็ตามก้าวอย่างที่ชัดเจนจะมีโอกาสเกิดขึ้นได้จากความพยายามในการพัฒนาผู้เรียนทั้งศีล สมาธิ ปัญญา ควบคู่กันไปอย่างบูรณาการ บนวิถีการดำเนินชีวิตธรรมดาที่ส่งเสริม

การพัฒนา “การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น” คือ ดำเนินชีวิตได้อย่างรู้เท่าทันและจัดการได้ในลักษณะที่จะก่อประโยชน์ต่อตนเองต่อผู้อื่นและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุดข้อเสนอแนะแนวดำเนินการโรงเรียนวิถีพุทธในภาพเบื้องต้นที่เสนอเป็นแนวคิดแนวทางซึ่งโรงเรียนสามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมต่อไป ประกอบด้วยประเด็นดังนี้

1. การบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ
2. การจัดวิถีพุทธสู่วิถีการเรียนรู้
3. กิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา
4. การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรที่คาดหวัง
5. การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิถีพุทธและชุมชน

การเตรียมการเป็นขั้นตอนความพยายามที่จะเตรียมสิ่งที่จะทำให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปได้โดยสะดวก ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการเตรียมการ เช่น การหาที่ปรึกษา แหล่งศึกษา และเอกสารข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่ปรึกษาที่เป็นกัลยาณมิตรในการพัฒนาวิถีพุทธนี้ ซึ่งอาจจะเป็นพระภิกษุหรือคฤหัสถ์ ที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ มีศรัทธาและความรู้ชัดในพุทธธรรม ถ้าเป็นคฤหัสถ์ควรเป็นแบบอย่างในสังคมได้ เช่น เป็นผู้ไม่ข้องแวะอบายมุข เป็นผู้ทรงศีล ปฏิบัติธรรม เป็นต้น ที่ปรึกษาจะมีความจำเป็นมาก โดยเฉพาะในระยะเริ่มของการพัฒนาการเตรียมบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษา นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชนให้มีความตระหนักในคุณประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น ให้เกิดศรัทธา และฉันทะในการร่วมกันพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธด้วยปัญญาเข้าใจทิศทาง จากศรัทธาและฉันทะการพัฒนา ร่วมกัน ความสำเร็จในการพัฒนาคาดหวังไว้ว่าจะเกิดขึ้นได้ไม่ยาก สำหรับวิธีการเตรียมผู้เกี่ยวข้องนี้สามารถดำเนินการได้หลากหลายตั้งแต่วิธีทั่วไป เช่น การประชุมชี้แจง การสัมมนา จนถึงการประชุมสัมพัทธ์ที่หลากหลาย การร่วมกันศึกษาดูงาน เป็นต้นการกำหนดเป้าหมาย จุดเน้น หรือวิสัยทัศน์ และแผนงาน ที่ชัดเจนทั้งระยะยาวในธรรมนูญสถานศึกษาและแผนปฏิบัติการรายปีก็ตามที่ผู้เกี่ยวข้องเห็นพ้องต้องกันจะเป็นหลักประกันความชัดเจนในการดำเนินการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้อย่างดี อันเป็นส่วนสำคัญของ

การเตรียมการที่ดีการดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบการดำเนินการจัดปัจจัยต่างๆของการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งประกอบไปด้วยสภาพทั้ง กายภาพและองค์ประกอบต่างๆที่เกี่ยวข้องกันจะนำสู่การเป็นปัจจัยในการพัฒนาผู้เรียนตามหลักปัญญาภิธรรม 4 ประการ คือ

1. การอยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ มีข้อมูล มีสื่อที่ดี (สัปปริสังเสวะ)

2. การใส่ใจศึกษาเล่าเรียน โดยมีฐานของหลักสูตร การเรียนการสอนที่ดี (สัทธัมมัสวนะ)

3. การมีกระบวนการคิดที่ดี คิดถูกวิธี โดยมีสภาพและบรรยากาศที่ส่งเสริม(โยนิโสมนสิการ)

4. ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้เหมาะสม(ธัมมานุวัตรปฏิบัติ)

สภาพและองค์ประกอบที่สำคัญที่จำเป็นต้องจัดส่งเสริมให้เกิดวิพุลธรรมมีตัวอย่างเช่น หลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนการสอนที่โรงเรียนวิพุลธรรมควรคำนึงถึงอย่างยิ่ง แนวคิดหนึ่งของการจัดการ คือการบูรณาการหลักสูตรทั้งที่เป็นความรู้ ศรัทธา ค่านิยม คุณธรรม และการฝึกปฏิบัติหลักสูตร ในการเรียนการสอนโดยอาจกำหนดในระดับจุดเน้นหลักสูตรสถานศึกษาที่แทรกในทุกองค์ประกอบ หลักสูตรสถานศึกษา หรือกำหนดในระดับหน่วยการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ หรือแผนการจัดการเรียนรู้ที่ครูจะนำสู่การเรียนรู้ต่อไปการเตรียมกิจกรรมนักเรียน ที่โรงเรียนต้องคิดและกำหนดให้เหมาะสมกับผู้เรียนของตนมากที่สุด ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่กำหนดมีหลากหลายทั้งที่เป็นกิจกรรมประจำวัน ประจำสัปดาห์หรือประจำโอกาสต่างๆ และกิจกรรมวิถีชีวิต ซึ่งถ้าโรงเรียนเลือกกำหนดและเตรียมการไว้ล่วงหน้าจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน อีกสะท้อนให้เห็นถึงคำกล่าวที่ว่า “การศึกษาเริ่มต้นเมื่อคนกินอยู่ ดู ฟัง เป็น” (ป.อ. ปยุตโต)การจัดสภาพกายภาพสถานศึกษา ที่หมายครอบคลุมถึงอาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อมอาณาบริเวณของสถานศึกษาซึ่งสถานศึกษาจำเป็นต้องคำนึงถึงการจัดให้เหมาะสมและมุ่งเน้นที่จะส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาไตรสิกขาให้มากที่สุด

ทั้งที่ผ่านมาระบบการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษาและผ่านการเรียนรู้วิถีชีวิตจริงจาก “การกิน อยู่ ดู ฟังเป็น”ในชีวิตประจำวันการจัดบรรยากาศปฏิสัมพันธ์โดยผ่านการเตรียมการ การมอบหมายการรับผิดชอบของบุคลากรในการจัดกิจกรรมส่งเสริมหรือดูแลให้บรรยากาศปฏิสัมพันธ์เป็นกัลยาณมิตรเกิดขึ้นอย่างจริงจังต่อเนื่องโดยจัดผ่านกิจกรรมที่หลากหลาย อาทิ การกระตุ้นทุกคนให้ทำตนเป็นตัวอย่างที่ดี การยกย่องผู้ทำความดี การปลูกสร้างศรัทธาค่านิยมปฏิบัติชอบต่อผู้อื่นเป็นต้นการดำเนินการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาจุดเน้นการดำเนินการพัฒนา คือ นักเรียนของสถานศึกษา โดยเป็นการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่เป็นลักษณะบูรณาการ ทั้งในกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร และกิจกรรมวิถีชีวิตต่างๆ ที่

ส่งเสริม “การกิน อยู่ ดู ฟัง ให้เป็น” เป้าหมายการพัฒนาจัดให้มีความชัดเจนที่พัฒนาทั้งองค์รวมของชีวิต ที่จะนำสู่การพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ในที่สุดนอกจากการพัฒนาผู้เรียนอันเป็นภาระหลักแล้วสถานศึกษาจำเป็นต้องไม่ละเลยการพัฒนาบุคลากรของตนเองทั้งหมดด้วย เพราะบุคลากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คือ ผู้บริหารและครูจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาผู้เรียน ดังนั้น ยิ่งบุคลากรได้รับการพัฒนาตามระบบใดระบบหนึ่งมากเท่าไรจะยิ่งส่งผลดีต่อการช่วยให้นักเรียนได้รับการพัฒนามากยิ่งขึ้นเท่านั้น

แนวทางการพัฒนาบุคลากรและลักษณะบุคลากรที่เหมาะสมในโรงเรียนวิถีพุทธการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากรตามระบบใดระบบหนึ่งจะดำเนินการได้ดีหากในขั้นเตรียมการ ขั้นดำเนินการจัดสภาพและองค์ประกอบ และขั้นดูแลสนับสนุนใกล้ชิดดำเนินการได้อย่างดี เพราะต่างเป็นเหตุปัจจัยที่สำคัญในการดำเนินการพัฒนาผู้เรียนการดูแลสนับสนุนใกล้ชิดเป็นขั้นตอนสำคัญในการเป็นปัจจัยส่งเสริมให้การดำเนินการพัฒนาเป็นไปอย่างราบรื่นมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ลักษณะของการดูแลสนับสนุนที่เหมาะสม ควรมีลักษณะของความเป็นกัลยาณมิตรที่ปรารถนาดีต่อกัน ปรารถนาดีต่อการพัฒนาผู้เรียนหรือต่องาน กิจกรรมที่สำคัญของขั้นนี้คือ การนิเทศติดตาม ที่จะดูแลการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ การให้คำปรึกษาและชี้แนะผู้ปฏิบัติ การให้ความช่วยเหลือทางวิชาการ การสนับสนุน ทั้งทรัพยากร ข้อมูลและเครื่องมือต่างๆ ในการช่วยดำเนินการให้เป็นไปได้อย่างราบรื่น การรวบรวมข้อมูลและการประเมินผลระหว่างดำเนินการ อันจะเป็นฐานของการปรับปรุงต่อเนื่องต่อไป หรือแม้เป็นข้อมูลในการพิจารณาจัดการดูแลสนับสนุนได้อย่างเหมาะสม

การปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนของระบบบริหารจัดการที่กำหนดเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยนำข้อมูลในขั้นตอนต่างๆ มาพิจารณาแล้วกำหนดปรับปรุงหรือพัฒนางานที่กำลังดำเนินการอยู่ให้ดียิ่งขึ้น ทั้งนี้องค์กรที่สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนาอย่างเป็นไปอย่างชัดเจนต่อเนื่องคือ การมีอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) และอุปัฏฐาธรรม 2 (ความไม่สั่นโดยในกุศลธรรม และความไม่ระย่อในการพากเพียร) เป็นต้น การประเมินผลและเผยแพร่ผลการดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่จะสะท้อนให้ทราบถึงผลการดำเนินงานในช่วงเวลาหนึ่งๆ อาจเป็น 1 ปีหรือ 3 ปี หรือเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรม เป็นต้นและในการประเมินจะเน้นข้อมูลที่เป็นเชิงประจักษ์เชื่อถือได้ ให้ข้อมูลที่ชัดเจน ที่สามารถนำสู่การเผยแพร่หรือรายงานผู้เกี่ยวข้องให้ทราบผลการดำเนินงานนั้นๆ และนำไปเป็น

ข้อมูลในการวางแผนดำเนินการอื่นๆ ต่อไป และในระบบประกันคุณภาพ ขั้นตอนนี้มีความสำคัญไม่น้อยต่อการเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับในการดำเนินการและบริหารจัดการการจัด

สรุปได้ว่า โรงเรียนวิถิพุทธเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา การพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธแม้จะยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ แต่บุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้บริหารและครู มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นปัจจัยให้ผู้เรียนพัฒนาได้อย่างดีการพัฒนาหลักเป็นระบบการศึกษา 3 ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ อริสสิกขา อริจิตตสิกขา และอริปัญญาสิกขา ที่เรียกสั้นๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขานี้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัย

6. การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ

6.1 วิถิพุทธสู่วิถีการเรียนรู้

หลักการจัดวิถิพุทธสู่วิถีการเรียนรู้

1. บูรณาการพุทธธรรม สู่การจัดการเรียนรู้ และการปฏิบัติจริงที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตอย่างต่อเนื่อง สม่่าเสมอ เพื่อนำสู่ การรู้ เข้าใจ ความจริง
 2. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกสถานการณ์ ทุกสถานที่ ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม
 3. ประสานความร่วมมือ วัด/คณะสงฆ์ และชุมชน ในการจัดการเรียนรู้
- หลักธรรมสำคัญสู่การจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธได้แก่ ปรัตตโนสยะ(ตามหลักกัลยาณมิตตตา) โยนิโสสมสิการ ไตรสิกขาและปัญญาวุฒิธรรม

หลักทำเนาวการจัดการเรียนรู้โรงเรียนวิถิพุทธ ประกอบด้วย

1. หลักสูตรสถานศึกษา

1.1 สอดแทรก เพิ่มเติม พุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน

1.2 เพิ่มเติม คุณธรรม จริยธรรม ในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง

1.3 ให้มีการบูรณาการพุทธธรรมในการจัดหน่วยการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ

1.4 สอดแทรก ความรู้ และการปฏิบัติจริงในการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และสถานการณ์อื่นๆ นอกห้องเรียน ได้แก่ การบูรณาการในการเรียนรู้ บูรณาการในวิถีชีวิต และบูรณาการไตรสิกขาเข้าในชีวิตประจำวัน

2. ผู้สอน

2.1 เป็นตัวอย่างที่ดีในลักษณะ “สอนให้รู้ ให้ทำดู อยู่ให้เห็น” อย่างสม่ำเสมอ

2.2 เป็นกัลยาณมิตรของผู้เรียน มีเมตตาธรรม ความอ่อนโยน อดทน อดกลั้น และสร้างเสริมกำลังใจแก่ผู้เรียนอยู่เสมอ

3. กระบวนการเรียนรู้

3.1 พัฒนาผู้เรียน รอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ ทั้งกาย (กายภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา)

3.2 จัดโอกาสส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ และปฏิบัติธรรมอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิต (กิน อยู่ ดู ฟัง)

3.3 สร้างเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแสงปัญญาและวัฒนธรรมเมตตา

3.4 เน้นให้เกิดการเรียนรู้แบบโยนิโสมนสิการ เข้าใจและค้นพบคุณค่าแท้ของสิ่งต่างๆ

3.5 กิจกรรมเสนอแนะการพัฒนา

3.6 กิจกรรมนักเรียนในโรงเรียนวิฑูรธ

(1) หลักการ

กระบวนการพัฒนาผู้เรียน คือ การจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย ต่อเนื่อง เป็นวิถีชีวิตเพื่อให้ผู้เรียนรู้จักคิด มีการฝึกปฏิบัติเสมอๆ ทั้งด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้ง 3 ด้าน ไปพร้อมๆ กัน

(2) หลักคิด

การศึกษาตามแนวพุทธปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนวิฑูรธ คือ กระบวนการพัฒนาการเรียนรู้ทั้งในด้านความประพฤติ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา (ปัญญา) เพื่อความเจริญงอกงามในทุกขั้นตอนของชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การกิน อยู่ ดู ฟัง ในชีวิตประจำวันที่มีสติสัมปชัญญะคอยกำกับเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนจนเป็นกำลังสำคัญในการ

พัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เจริญสืบต่อไปและเนื่องจากพุทธศาสนามีหลักการพัฒนามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะฝึกฝนและพัฒนาได้ประกอบกับวิเคราะห์ผู้เรียนว่ามีสติสัมปชัญญะคอยกำกับ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อมให้เจริญสืบต่อไป และเนื่องจากพุทธศาสนามีหลักการพัฒนามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่จะฝึกฝนและพัฒนาได้ ประกอบกับวิเคราะห์ผู้เรียนว่ามีสติปัญญาอุปนิสัยความพร้อมและภูมิหลังที่แตกต่างกันการพัฒนาจึงเน้นที่ตัวผู้เรียนแต่ละคนเป็นสำคัญ

(3) หลักทำ

ในการจัดกิจกรรมของโรงเรียนวิถีพุทธนั้นครูและผู้บริหารสามารถจัดพัฒนาได้ตามหลักการ หลักคิดข้างต้น โดยให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ในที่นี้ขอเสนอแนะการจัดกิจกรรมไว้เป็นแนวทาง 4 ลักษณะ คือ 1. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร 2. กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ 3. กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และ 4. กิจกรรมพิเศษอื่นๆ

1. กิจกรรมเสริมเนื้อหาสาระตามหลักสูตร เช่น

- 1.1 พิธีแสดงตนเป็นพุทธมามกะ
- 1.2 ประกวดมรยาทชาวพุทธ
- 1.3 กิจกรรมค่ายพุทธบุตร (ตามสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา)
- 1.4 กิจกรรมบริหารจัดการ เจริญปัญญา
- 1.5 เรียนธรรมศึกษา/สอบธรรมศึกษา
- 1.6 บรรพชาสามเณรฤดูร้อน เป็นต้น

2. กิจกรรมประจำวัน/ประจำสัปดาห์ เช่น

2.1 กิจกรรมหน้าเสาธง

- (1) กิจกรรมที่กระทำเพื่อรำลึกถึงชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

(ก่อนเคารพธงชาติ)

- (2) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์ แผ่เมตตาและสงบนิ่ง (สมาธิ)

- (3) กิจกรรมพุทธศาสนสุภาษิตวันละบท

2.2 กิจกรรมน้องไหว้พี่ (ในแถวหน้าเสาธง)

(1) กิจกรรมเดินแถวเข้าห้องเรียนอย่างมีสติ เช่น เดินพร้อมท่องคติธรรมขณะเข้าห้องเรียน

(2) กิจกรรมทำความดีระหว่างวัน
(3) กิจกรรมเดินอย่างมีสติก่อนเข้าโรงอาหาร
(4) กิจกรรมกล่าวคำพิจารณาอาหารก่อนการรับประทานอาหาร
(5) กิจกรรมรับประทานอาหารเช้าอย่างมีสติ เช่น มีสติคิดว่าไม่ดัง ไม่หก ไม่เหลือ

(6) กิจกรรมขอบคุณหลังรับประทานอาหาร
(7) กิจกรรมนั่งสมาธิ 1 นาที ก่อนเรียน (อาจให้นักเรียนทำพร้อมกันหน้าห้องเรียน)

2.3 กิจกรรมก่อนเลิกเรียน

- (1) กิจกรรมไหว้พระสวดมนต์
- (2) กิจกรรมรำลึกพระคุณของผู้มีพระคุณ
- (3) กิจกรรมท่องอาขยานสร้างสมาธิ เป็นต้น

2.4 กิจกรรมประจำสัปดาห์

(1) กิจกรรมสวดมนต์สรภัญญะประจำสัปดาห์
(2) กิจกรรมทำบุญตักบาตรประจำสัปดาห์ (อาจทำในวันพระหรือวันที่สถานศึกษากำหนด)

3. กิจกรรมเนื่องในโอกาสวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาโรงเรียนวิถิพุทธ
ควรจัดกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา คือ วันวิสาขบูชาวันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา
วันเข้าพรรษา วันอัฐมิบูชา ดังนี้

3.1 กิจกรรมวันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันมาฆบูชา และวัน
เข้าพรรษาสถานศึกษา ผู้ปกครองและชุมชน ร่วมกิจกรรม ดังเช่น

- (1) ทำบุญ ตักบาตรบริเวณสนามของสถานศึกษา
- (2) ฟังพระเทศน์ (โดยนักเรียนเป็นผู้ดำเนินพิธีกรรม)
- (3) เวียนเทียนที่วัด หรือในสถานศึกษา

3.2 หล่อเทียนพรรษา และร่วมกับชุมชนในการหล่อเทียนและแห่เทียน
พรรษา

3.3 สถานศึกษาจัดบรรยากาศวันสำคัญทางศาสนาโดยประดับธงทิวสีเหลืองเชิญธงธรรมจักร ธงฉัพพรรณรังสี และเปิดเพลงธรรมะทางวิทยุของสถานศึกษา (เสียงตามสาย)

4. กิจกรรมพิเศษอื่นๆ เช่น

- 4.1 กิจกรรมไขปัญหาธรรม
- 4.2 กิจกรรมวันสำคัญของชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์
- 4.3 กิจกรรมการประเมินผลการทำความดี
- 4.4 กิจกรรมยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ทำความดี
- 4.5 กิจกรรมอาสาพิเศษ (มีผู้สังเกตพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติธรรม)
- 4.6 กิจกรรมบันทึกความดีของผู้ปฏิบัติธรรม
- 4.7 กิจกรรมต้นไม้พูดได้ (เน้นคติธรรม)
- 4.8 กิจกรรมจัดนิทรรศการผลงานทางพระพุทธศาสนา
- 4.9 กิจกรรมการกำหนดทักษะและความรู้ทางพระพุทธศาสนา
- 4.10 กิจกรรมสมาทานศีลในวันพระ
- 4.11 กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม เช่น ทำความสะอาดห้องน้ำ
- 4.12 กิจกรรมปฏิสัมพันธ์ เช่น ครูต้อนรับทักทายนักเรียนด้วยกิริยาจากอ่อนหวาน และสัมผัสที่ประกอบด้วยเมตตา
- 4.13 กิจกรรมต้นไม้อธิษฐาน กิจกรรมอธิษฐานก่อนเรียน
- 4.14 กิจกรรมอบรมธรรมะ 5 นาที (อาจจัดสัปดาห์ละ 1 ครั้ง)
- 4.15 กิจกรรมถือศีล นอนวัด ปฏิบัติธรรมช่วงเข้าพรรษา

6.2 การจัดลักษณะทางกายภาพโรงเรียนวิสุทธิ

(1) หลักการ

จากความสำคัญของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาและแนวทางในการจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด สามารถสรุปเป็นหลักการในการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียนวิสุทธิได้ดังนี้

1. บรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่าย

2. ใกล้ชิดกับธรรมชาติ รมรื่น
3. ใกล้ชิดกับชุมชน
4. สะอาด มีระเบียบ
5. ทันสมัย มีการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ
6. เป็นแหล่งเรียนรู้ ทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ และคุณธรรม

(2) หลักคิด

โรงเรียนหรือสถานศึกษาเป็นปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการเรียนรู้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญกับสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้นาน เหตุการณ์ในพระพุทธศาสนาหลายตอนเน้นถึงความสำคัญของสถานที่และบรรยากาศเช่น (1) ทรงเจริญอานาปานสติกรรมฐานเมื่อมีพระชนมายุ 7 พรรษา ณ ใต้ต้นหว้าในบรรยากาศที่เงียบสงบ (2) ทรงเลือกสถานที่ที่ใกล้ชิดธรรมชาติและชุมชนสำหรับบำเพ็ญเพียร (3) เมื่อตรัสรู้แล้วทรงเปลี่ยนสถานที่จากที่ตรัสรู้ไปประทับใต้ต้นไทรและต้นอื่นๆ (4) ทรงกำหนดเรื่องความสะอาด ความมีระเบียบไว้ในพระวินัยปิฎกว่าด้วยเสนาสนวัตรและเสนาสนชั้นธกะ (5) ทรงแสดงภาวะที่เอื้อเพื่อเกื้อกูล เหมาะสม สะดวกสบายของสภาพแวดล้อมซึ่งประมวลกันไว้ 7 ประการ คือ สัปปายะ 7 แนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2539-2550 โรงเรียนในอุดมคติได้กำหนดให้มีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข คือมุ่งเน้นการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ปลูกฝังเรื่องความสะอาด ความมีวินัย รวมทั้งการจัดสถานศึกษาให้มีความร่มรื่น มีต้นไม้ มีแหล่งน้ำ บ่อน้ำ ไร่ฝุ่น ไร่หมาก ไร่กล้วยและไม่มีมุมอับ

(3) หลักทำ

โรงเรียนวิถีพุทธ มีลักษณะทางกายภาพที่เป็นธรรมชาติ ร่มรื่น สวยงาม สะอาดเป็นระเบียบ ปลอดภัย ให้ความรู้สึกที่ผ่อนคลาย สบายกาย สบายใจ มีศูนย์รวมศรัทธาของครูนักเรียนและบุคคลในชุมชนคือ มีพระพุทธรูปที่เด่นชวนให้ระลึกถึงพระรัตนตรัย มีสวนพุทธธรรมประกอบด้วยต้นไม้สำคัญในพระพุทธศาสนา มีป้ายนิเทศ ป้ายคุณธรรม มีอาคารสถานที่ที่สะอาดเป็นระเบียบและเพียงพอต่อการใช้สอย มีแปลงเกษตร โรงฝึกงานที่เหมาะสมต่อการฝึกฝนคุณธรรมเพื่อประกอบสัมมาอาชีพะ มีห้องจริยธรรม ห้องสมุดพระพุทธศาสนา ทุกห้องเรียนมีพระพุทธรูปเพื่อให้นักเรียนได้เห็นและระลึกถึงพระรัตนตรัยอยู่เสมอบรรยากาศใน

ห้องเรียนมีความสงบ สะอาด ครูและนักเรียนมีความสำรวมตนอยู่เสมอสื่อและอุปกรณ์การเรียนการสอนทันสมัยและครบครัน ทั้งสื่อที่เกิดจากภูมิปัญญาของครู นักเรียนและชุมชน ตลอดจนสื่อเทคโนโลยีต่างๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ปลุกฝังคุณลักษณะใฝ่รู้ใฝ่เรียนและความรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก สถานศึกษาต้องมีความใกล้ชิดชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นความสะอาด มีระเบียบเรียบร้อยของโรงเรียนวิถีพุทธ จะต้องเกิดจากร่วมมือร่วมใจของนักเรียนทุกคน โดยครูสร้างบรรยากาศของความรักความสามัคคี และความรับผิดชอบ

6.3 การพัฒนาบุคลากรและคุณลักษณะบุคลากรโรงเรียนวิถีพุทธ

(1) หลักการ

ผู้บริหารสถานศึกษาครูและบุคลากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในระบบไตรสิกขา ทั้งในฐานะเป็นผู้บรมสั่งสอนผู้จัดการเรียนรู้และการเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตนบุคลากรทุกคนพัฒนาตามหลักไตรสิกขา มีคุณลักษณะเป็นผู้มีความรู้พุทธธรรมเป็นอย่างดีปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ สามารถจัดการเรียนรู้ตามวิถีพุทธ และเป็นกัลยาณมิตร มีลักษณะของการเป็นผู้ที่ “สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น” พร้อมจะช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาได้เป็นอย่างดี

(2) หลักคิด

การพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องมีรูปแบบวิธีการหลากหลาย เหมาะสมกับลักษณะและเงื่อนไขของตนเอง แนวทางสำคัญหนึ่งในการพัฒนาบุคลากร คือ การปฏิบัติธรรมในวิถีชีวิตประจำวันทั้งนี้ผู้บริหารควรเป็นผู้นำในการพัฒนาตนเองและการปฏิบัติเป็นตัวอย่าง

(3) หลักทำ แนวทางการจัดพัฒนาบุคลากร เช่น

1. วิเคราะห์สภาวะธรรมหรือภูมิธรรม ธรรมวุฒิ และลักษณะของบุคลากร
2. ค้นหาบุคลากรแนวร่วมหรือแกนนำ
3. วางแผนพัฒนาบุคลากร โดยการสร้างศรัทธา สร้างความเข้าใจด้วยวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของบุคลากร
4. จัดกิจกรรมที่เป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นความสำเร็จทั้งกิจกรรมและรูปธรรมและกิจกรรมพัฒนาจิต
5. ให้การยกย่อง ชมเชย แก่บุคลากรที่พัฒนาจนเป็นแบบอย่างใด

(4) ลักษณะแนวกิจกรรมพัฒนาบุคลากร เช่น

1. การจัดอบรมใหญ่ประจำปี
2. จัดการพัฒนาจิตใจ เจริญปัญญาอยู่ยารายสัปดาห์ หรือรายเดือน
3. จัดกลุ่มสนทนาธรรม
4. จัดฟังเทศน์ ปฏิบัติธรรมในโอกาสวันสำคัญ
5. จัดศึกษาดูงาน หรือปฏิบัติธรรมในสำนักต่างๆ
6. ส่งเสริมการศึกษา ปฏิบัติธรรมและสอบอารมณ์ (วิปัสสนา)

คุณลักษณะสำคัญของบุคลากรโรงเรียนวิจิตร
ผู้บริหารสถานศึกษา

1. ศรัทธาในพระพุทธศาสนา
 2. ละเลิกจากอบายมุข
 3. ถือศีล 5 เป็นนิจ
 4. มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงาม
 5. เป็นผู้นำและปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการทำความดี
- ครู อาจารย์ และบุคลากร
1. ศรัทธาในพระพุทธศาสนา
 2. ละเลิกจากอบายมุข
 3. ถือศีล 5 เป็นนิจ
 4. มีอุดมการณ์ที่จะพัฒนาตนเองและดำเนินชีวิตที่ดีงาม
 5. มีความเป็นกัลยาณมิตรต่อศิษย์

6.4 การเกื้อกูลสัมพันธ์โรงเรียนวิจิตรและชุมชน

(1) หลักการ

โรงเรียนวิจิตรกับชุมชนซึ่งประกอบด้วยบ้าน วัด และสถาบันอื่นๆ ในชุมชนมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อกัน เกื้อกูลร่วมมือกันและกันในการพัฒนานักเรียน และพัฒนาชุมชนสังคมในวิถีแห่งพุทธธรรม เพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน

(2) หลักคิด

โรงเรียนวิถีพุทธเพื่อพัฒนาคนมีผลการพัฒนานักเรียนเป็นที่ยอมรับและศรัทธาของชุมชนเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา จัดระดมสรรพกำลังลักษณะต่างๆอย่างหลากหลาย ในการพัฒนางานทุกด้านของสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนานักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ บริการวิชาการ อาคารสถานที่ ร่วมมือสนับสนุนกับชุมชน ในการพัฒนาภูมิธรรม ภูมิปัญญา คุณธรรมจริยธรรม และกิจกรรมสัมมาอาชีวะต่างๆ เป็นต้น แก่ชุมชนสังคม ด้วยเมตตาธรรมและด้วยความเป็นกัลยาณมิตร เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามและสันติสุข

(3) หลักทำ

สถานศึกษาอาจพิจารณากำหนดและดำเนินงานตามวิสัยทัศน์และแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา ซึ่งบ่งชี้ถึงความเป็นวิถีพุทธอย่างเข้มแข็งและต่อเนื่องจนบังเกิดผลที่ชัดเจนทั้งในด้านการบริหารจัดการ ด้านลักษณะทางกายภาพ ด้านบุคลิกภาพและคุณธรรมของครู อาจารย์ นักเรียนและบุคลากรของโรงเรียนจนเป็นภาพที่เห็นได้ชัดเจนเช่น ผู้บริหารมีคุณธรรมมีการบริหารจัดการโดยใช้หลักเมตตาธรรม ครูมีความเป็นกัลยาณมิตร นักเรียนมีกิริยาจาสุภาพ มีน้ำใจมีคุณธรรมเป็นลักษณะเด่นที่บุคคลทั่วไปเห็นได้ชัดเจนพร้อมกันนั้นโรงเรียนวิถีพุทธมีลักษณะเกิดกว้างสู่ชุมชนและสังคมพร้อมที่จะรับฟังความคิดเห็นเพื่อการปรับปรุงพัฒนาอยู่เสมอ และพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนสังคม ด้วยความเกื้อกูลกันและกันอย่างต่อเนื่อง

(4) กิจกรรมเสนอแนะเกื้อกูลสัมพันธ์

1. สถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาและวันตามประเพณี เช่น กิจกรรมหล่อเทียนพรรษา การทอดกฐิน ทอดผ้าป่า กิจกรรมวันพ่อวันแม่ เป็นต้น
2. สถานศึกษานำบุคลากร นักเรียน ร่วมกิจกรรมของวัดและชุมชน เช่น กิจกรรมทำความสะอาดวัด ซึ่งอาจจัดในช่วงโครงการพัฒนาผู้เรียน หรือกิจกรรมช่วยเหลือสังคมอื่นๆ เช่น นำอาหารไปเลี้ยงคนชราที่บ้านพักคนชรา หรือบ้านเด็กกำพร้า เป็นต้น
3. สถานศึกษาต้องเป็นของชุมชนโดยเปิดต้อนรับผู้ปกครอง และชุมชนตลอดเวลา(Open House)เพื่อให้ผู้ปกครองได้มีโอกาสเสนอข้อคิดเห็นและมีส่วนร่วมในการกิจ

ต่างๆ เช่น ดูแลความสะอาดของโรงอาหาร ดำเนินการเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ เป็นต้น

4. เปิดห้องสมุดเพื่อให้ชุมชนใช้บริการได้ในวันหยุด รวมทั้งสนามกีฬา หอประชุม

5. เป็นศูนย์กลางของชุมชนในด้านวิชาการวิชาชีพ เช่น จัดอบรมให้ความรู้แก่ ผู้ปกครองในเรื่องอาชีพพิเศษต่างๆ จัดร้านค้าของสถานศึกษาเพื่อให้ผู้ปกครองนำผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ต่างๆ มาขาย โดยนักเรียนเป็นผู้ดูแลกิจการ

6. ร่วมกับวัดในชุมชนจัดการเรียนธรรมศึกษา กิจกรรมทางด้านศาสนาต่างๆ เช่น นิมนต์พระสงฆ์มาแสดงพระธรรมเทศนา เชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่เยาวชนในเรื่องต่างๆ ในวันหยุด จัดทัศนศึกษาทางธรรม เป็นต้น

7. จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษา บ้าน วัด ชุมชน เช่น จัดการแข่งขันกีฬา จัดกิจกรรมปัจฉิมนิเทศโดยเชิญผู้ปกครองมาร่วมนำอาหารมารับประทานร่วมกัน จัดค่ายครอบครัว

8. เสริมความเข้มแข็งของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การเยี่ยมบ้าน นักเรียนช่วยเหลือนักเรียนแก้ไขปัญหาคอรัว เป็นต้น

9. ประชาสัมพันธ์ผลงานของโรงเรียนในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดทำหนังสือพิมพ์หรือวารสารของสถานศึกษา เผยแพร่แก่ผู้ปกครอง ศิษย์เก่า ชุมชน เป็นต้น

10. ยกย่องเชิดชูเกียรติของผู้กระทำความดีทั้ง ครู อาจารย์ นักเรียน บุคลากรของสถานศึกษาและบุคคลในชุมชน เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลทั่วไป เพื่อให้วิถีพุทธเป็นวิถีชีวิตของคนทั้งชุมชน

การบริหารโครงการ “โรงเรียนวิถีพุทธ” โรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งดำเนินการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญาอย่างบูรณาการผ่านการพัฒนา “กิน อยู่ ดู ฟัง เป็น” ดังนั้นการบริหารโครงการทั้งในระดับชาติและระดับโรงเรียน จะยึดหลักการพัฒนาผู้เรียนดังกล่าวข้างต้นทุกขั้นตอน

การบริหารโครงการระดับชาติ จะมีกิจกรรมหลัก ได้แก่

1. สร้างความเข้าใจแก่ผู้บริหารโรงเรียน และผู้รับผิดชอบโครงการ
2. ผลิตสื่อ เอกสาร วิดีทัศน์เพื่อเผยแพร่แนวคิดและตัวอย่างการดำเนินงาน โรงเรียน

วิถีพุทธ

3. สร้างความเข้าใจแก่ครูทั้งในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการวิถีพุทธและการจัดกิจกรรมเสริมลักษณะต่างๆ

4. นิเทศ เชื่อมเขียน ประเมินผลการดำเนินงาน

5. สัมมนาเพื่อสะท้อนประสิทธิภาพผลการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

การบริหารโครงการระดับโรงเรียน มีกิจกรรมหลัก ได้แก่

1. ประชาสัมพันธ์ สร้างความเข้าใจแก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เช่น ครูและบุคลากรทุกคน ผู้ปกครอง นักเรียน องค์กรสงฆ์ที่สถานศึกษาจะขอความอนุเคราะห์ เป็นต้น

2. ปรับสภาพบรรยากาศของสถานศึกษาตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ

3. ปรับปรุงการจัดการเรียนรู้ โดยสอดคล้องหลักธรรมในการเรียนรู้ทุกสาระการเรียนรู้

4. ปรับปรุงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของสถานศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการโรงเรียนวิถีพุทธ

5. นิเทศ เชื่อมเขียน ชื่นชมให้กำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานและปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น

6. ร่วมสัมมนาเพื่อรับฟังประสบการณ์การดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธของสถานศึกษาอื่นๆเพื่อนำมาปรับกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษาตนเองต่อไป โรงเรียนวิถีพุทธเป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาที่เน้นการนำพุทธธรรมมาประยุกต์เข้ากับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม เกิดค่านิยมที่พึงประสงค์ เกิดภูมิคุ้มกันทางปัญญา เน้นการฝึกให้ผู้เรียน มีวิจารณญาณในการ กิน อยู่ ดู ฟัง บูรณาการไตรสิกขาสอดคล้องในการเรียนการสอน โดยการบริหารงานนั้นมีกรอบในค่านิยมที่เป็นเอกภาพในขณะที่วิธีการในการปฏิบัติงานนั้นมีความหลากหลายไปตามบริบทของโรงเรียนและชุมชน ของแต่ละท้องถิ่น และต้องอาศัยความร่วมมือตามหลัก บ ว ร (บ้าน วัด โรงเรียน) ในการพัฒนาร่วมกัน

ดังนั้น สรุปได้ดังนี้การบริหารงาน โรงเรียนวิถีพุทธ โรงเรียนวิถีพุทธมีแนวทางการบริหารดังนี้โดย สนับสนุนให้มีพระสงฆ์เข้ามาสอนศีลธรรมอย่างสม่ำเสมอ

1. ด้านการเรียนการสอน 5 ประการ คือ มีการบริหารจัดการ เจริญปัญญา ก่อนเข้าเรียน เข้าไปย ทั้งครู และ นักเรียน, มีการบูรณาการวิถีพุทธทุกกลุ่มสาระและในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา, ครูพานักเรียนทำโครงการคุณธรรม กิจกรรมจิตอาสาสัปดาห์ละ 1 ครั้ง, ครู ผู้บริหารและนักเรียน ทุกคน

ไปปฏิบัติศาสนกิจที่วัดเดือนละ 1 ครั้ง มีวัดเป็นแหล่งเรียนรู้และครู ผู้บริหาร และนักเรียนทุกคนเข้าค่าย ปฏิบัติธรรมอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2. ด้านพฤติกรรม ครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน 5 ประการ คือ ครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียนรักษาศีล 5, ครู ผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียนยิ้มง่าย ไหว้สวย กราบงาม,ครู ผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียน ก่อนรับประทานอาหารจะมีการพิจารณาอาหาร รับประทานอาหารไม่ดั่ง ไม่หก ไม่เหลือ เป็นต้น, ครู ผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียน มีความประหยัดออม ถนอมใช้ เงิน และ สิ่งของ และครู ผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียน มีนิสัยใฝ่รู้ ใฝ่สั่งยาก

3. ด้านการส่งเสริมวิถีพุทธ 8 ประการ คือ ไม่มีอาหารขยะขายในโรงเรียน, ครู ผู้บริหารโรงเรียนไม่ดูค่านักเรียน, ครู ผู้บริหารโรงเรียน ชื่นชมคุณความดี หน้าเสาธงทุกวัน, มีโฮมรูมเพื่อสะท้อนความรู้สึก เช่นความรู้สึกที่ได้ทำความดี, ครู ผู้บริหาร และนักเรียน มีสมุดบันทึกความดี, ครู ผู้บริหาร และนักเรียน สอบได้ธรรมศึกษาตรีเป็นอย่างน้อย, ครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักเรียน บริหารจิต เจริญปัญญา ก่อนการประชุมทุกครั้ง และมีพระมาสอนอย่างสม่ำเสมอ

7. ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

จากเอกสารของ สำนักงานพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษา (2548:1-6) มีเกณฑ์ในการประเมินผลการดำเนินการและเป็นการพัฒนาระบบการประเมินคุณภาพการดำเนินงาน ซึ่งการทบทวนตรวจสอบ และการประเมินผล เป็นขั้นตอนสำคัญของการปฏิบัติงานทุกเรื่อง ซึ่งจะมีวัตถุประสงค์แตกต่างกันในรายละเอียดแต่วัตถุประสงค์หลักก็เพื่อรับทราบผลการดำเนินงานเรื่องนั้นและเพื่อนำผลมาปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้นไปตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธประกอบด้วย 4 ด้านใหญ่ คือ ด้านปัจจัยนำเข้าด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ ในแต่ละด้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า (Input) กำหนดเฉพาะปัจจัยสำคัญที่จะเป็นเงื่อนไขหลักๆ และส่งผลอย่างชัดเจน ต่อการพัฒนานักเรียนและงานโรงเรียนวิถีพุทธตามระบบไตรสิกขา ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้านี้เพื่อให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญเชิงเหตุและผลของการดำเนินการพัฒนาซึ่งมีจุดเน้นในการพัฒนาทั้งระบบโรงเรียนมาตรฐานด้านปัจจัยนำเข้าที่ต้องการ คือ โรงเรียนมีบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดีในวิถีพุทธ มีการบริหารจัดการ มีหลักสูตร มีแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ข้อ คือ

1. บุคลากรมีคุณลักษณะที่ดี ซึ่งมีองค์ประกอบย่อย 2 องค์ประกอบ คือ

1.1 ด้านผู้บริหาร

(1) มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลดละเลิก อบายมุข) ถือ ศีล 5 และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

(2) มีพรหมวิหารธรรมประจำใจ

(3) มีความซื่อสัตย์ จริงใจในการทำงาน

(4) มีความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัยนับถือและศรัทธาในพระพุทธศาสนา

1.2 ด้านครู

(1) มีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม (ลด ละ เลิก อบายมุข) มีศีลธรรม และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

(2) มีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจตามหลักไตรสิกขา

(3) รู้เข้าใจ หลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา

2. การบริหารจัดการดำเนินการอย่างมีระบบ มีองค์ประกอบย่อย 2 องค์ประกอบ คือ

2.1 ด้านระบบบริหาร

(1) มีวิสัยทัศน์หรือปรัชญา พันธกิจ เป้าหมาย ธรรมนูญหรือแผนกลยุทธ์ ที่มีจุดเน้นในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ

(2) แต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา หรือคณะกรรมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธและบริหารการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (บ ว ร) มีส่วนร่วม

(3) ปลุกฝังศรัทธาสร้างเสริมปัญญาในพระพุทธศาสนา ให้เกิดขึ้นกับบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง

(4) ร่วมมือกับผู้ปกครอง วัด และชุมชน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและชุมชน

(5) มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง

(6) มีระบบตรวจสอบประเมินผล และเปิดโอกาสให้มีการเสนอแนะอย่างเป็นกัลยาณมิตรเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2.2 ด้านระบบหลักสูตรสถานศึกษามีหลักสูตรสถานศึกษา หน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการพุทธธรรมทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้

3. กายภาพและสิ่งแวดล้อมจัดอย่างรอบคอบ มีองค์ประกอบย่อย 1 องค์ประกอบ คือ

3.1 ด้านสภาพแวดล้อม

- (1) จัดประดิษฐ์ฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียน
เหมาะสม
- (2) มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญคุณธรรมจริยธรรมโดยทั่วไปใน
บริเวณโรงเรียน
- (3) สภาพโรงเรียนสะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ
- (4) บริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด

ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ (Process) ซึ่งกำหนดโดยเอกสารการดำเนินงาน โรงเรียน
วิถีพุทธ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) เป็นกรอบคิดสำคัญการกำหนดปัจจัยด้านนี้เพื่อส่งเสริมให้
กระบวนการพัฒนาเป็นไปอย่างชัดเจน รอบคอบ และมีประสิทธิภาพ ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับ
การพัฒนาอย่างแท้จริงตามระบบไตรสิกขามาตรฐานด้านกระบวนการที่ต้องการให้เกิดคือ
โรงเรียนจัดบรรยากาศและกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้เป็นไปตามหลัก
ไตรสิกขาและบูรณาการในวิถีชีวิต ตัวชี้วัดด้านกระบวนการ ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3
องค์ประกอบ คือ

1. การเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา มีองค์ประกอบย่อย 3 องค์ประกอบ คือ

1.1 ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้

- (1) จัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่ม
สาระการเรียนรู้ และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน
- (2) ส่งเสริมให้มีการนำหลักพุทธธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์และ
แก้ปัญหา
- (3) จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
- (4) จัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ทั้งผู้เรียนรู้ และผู้จัดการเรียนรู้
- (5) จัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาทั้งในการเรียนการสอนและใน
กิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน

1.2 ด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้

(1) ใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอยู่เสมอ

(2) นิมนต์พระสงฆ์หรือเชียววิทยากรภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาสอนนักเรียนสม่ำเสมอ

(3) จัดนักเรียนไปเรียนรู้ที่วัด หรือ ศาสนสถาน ที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำวันของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

1.3 ด้านการวัดประเมินผลมีการวัดประเมินผลตามสภาพจริง ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครอบคลุมตามหลักท้าวนา 4 (กาย ศิล จิต ปัญญา) โดยมีจุดเน้นเพื่อพัฒนานักเรียนต่อเนื่อง

2. บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร มี 1 องค์ประกอบย่อย คือ

2.1 ด้านบรรยากาศ ปฏิสัมพันธ์ที่ส่งเสริม การสอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น

(1) ส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้มแย้ม มีเมตตาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง

(2) ส่งเสริมบรรยากาศ ใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์

(3) ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียน ให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น

(4) ส่งเสริม ยกย่อง เชิดชู ผู้ทำดี เป็นประจำ

3. กิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ประกอบด้วยองค์ย่อย 2 องค์ประกอบ คือ

3.1 ด้านกิจกรรมพื้นฐานชีวิตประจำวัน

(1) ฝึกฝนอบรมให้เกิด การกิน อยู่ ดู ฟัง เป็น (รู้เข้าใจเหตุผลและได้ประโยชน์ตามคุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา)

(2) ส่งเสริมกิจกรรมการรับผิชอบ ดูแลรักษา พัฒนาอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมอย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย

3.2 ด้านกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

(1) ส่งเสริมปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเห็นคุณค่า รู้เข้าใจเหตุผล

(2) จัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัย เป็นประจำ และในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่อง เป็นวิถีชีวิต

(3) ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่าในการรักษาและสืบต่อ

พระพุทธศาสนา

ตัวชี้วัดด้านผลผลิต (Output) กำหนดเฉพาะผลที่เกิดกับผู้เรียนกำหนดโดยวิเคราะห์จากหลักท้าวานา 4 คือ มีองค์ประกอบด้าน กาย ศิล จิต และปัญญา ซึ่งเป็นผลที่ผู้เรียนควรได้รับจากการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาการกำหนดปัจจัยด้านนี้เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษามีเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธเพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างชัดเจนโดยมีผลที่ต้องการคือ ผู้เรียนได้รับการพัฒนาเป็นผู้มีคุณลักษณะกัลยาณี อยู่ ดู ฟัง เป็น (ครอบคลุมท้าวานา 4) ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความสุขซึ่งตัวชี้วัดด้านผลผลิต มี 1 องค์ประกอบหลัก คือพัฒนากาย ศิล จิต และปัญญาอย่างบูรณาการ (ท้าวานา 4) ซึ่งมีองค์ประกอบย่อยดังนี้

1. ด้านกาย (กายภาพ)
 - 1.1 บริโภคใช้สอยปัจจัย 4 ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม ได้คุณค่าแท้
 - 1.2 การดูแลร่างกาย และการแต่งกายสะอาด เรียบร้อย
 - 1.3 ดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม
2. ด้านศีล (สังคม)
 - 2.1 มีศีล 5 เป็นฐานในการดำรงชีวิต
 - 2.2 มีวินัย มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา
 - 2.3 สามารถพึ่งพาตนเองได้ หรือทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต
3. ด้านจิต (จิตใจ/อารมณ์)
 - 3.1 มีความกตัญญูรู้คุณ ตอบแทนคุณ
 - 3.2 มีจิตใจ เมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน) ต่อกัน
 - 3.3 ทำงานและเรียนรู้อย่างตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร
 - 3.4 มีสุขภาพจิตดี แจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน
4. ด้านปัญญา
 - 4.1 มีศรัทธาและความเข้าใจที่ถูกต้องในพระรัตนตรัย
 - 4.2 รู้บาป-บุญ คุณ-โทษ ประโยชน์-มิใช่ประโยชน์
 - 4.3 ใฝ่รู้-ใฝ่ศึกษา แสวงหาความจริง และใฝ่สร้างสรรค์พัฒนางานเสมอ
 - 4.4 รู้เท่าทัน แก้ไขปัญหาชีวิตและการทำงานได้ด้วยสติปัญญา

ตัวชี้วัดด้านผลกระทบ (Outcome/Impact) กำหนดจากผลการพัฒนาตามระบบไตรสิกขาที่สถานศึกษาดำเนินการทั้งระบบแล้วก่อให้เกิดผลดีและผลต่อเนื่องกับผู้เกี่ยวข้องนอก

สถานศึกษาซึ่งประกอบด้วย บ้าน (ผู้ปกครอง ชุมชน) วัด และราชการอื่น มาตรฐานด้านผลกระทบที่ต้องการให้เกิดคือ บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ และเกิดความสมานฉันท์ร่วมมือกันพัฒนาโรงเรียนและสังคมตามวิถีพุทธอย่างต่อเนื่อง ซึ่งมี 1 องค์ประกอบหลัก คือ บวร ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งมีองค์ประกอบย่อย ดังนี้

1. ด้านบ้าน (ผู้ปกครอง และชุมชน)

1.1 บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่เป็นคนดีไม่ยุ่งเกี่ยวกับอบายมุขเพิ่มขึ้น

1.2 ชุมชนมีผู้ช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น

2. ด้านวัด

2.1 วัดได้สาสนาทายาทและกันช่วยงานส่งเสริมพระพุทธศาสนามากขึ้น

3. ด้านโรงเรียน

3.1 โรงเรียนได้รับความไว้วางใจ เชื่อมั่น ศรัทธา และได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (บ้าน วัด ราชการ) จดมุ่งหมาย ของตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธนี้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการทบทวนและพัฒนาตนเองได้อย่างมีทิศทางที่ชัดเจนมากขึ้น และผู้เกี่ยวข้องทุกระดับสามารถนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการนิเทศติดตาม หรือประเมินผลการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธได้ในระดับสากล เพื่อให้เป็นมาตรฐานกลางสำหรับการดำเนินงานของโรงเรียนวิถีพุทธ

สรุปได้ว่า ตัวชี้วัดโรงเรียนวิถีพุทธการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธประกอบด้วย 4 ด้านใหญ่ คือ ด้านปัจจัยนำเข้าด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ ในแต่ละด้านมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ ตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้า (Input) กำหนดเฉพาะปัจจัยสำคัญที่จะเป็นเงื่อนไขหลักๆ และส่งผลอย่างชัดเจน ต่อการพัฒนานักเรียนและงานโรงเรียนวิถีพุทธตามระบบไตรสิกขาตัวชี้วัดด้านปัจจัยนำเข้านี้เพื่อให้ทุกฝ่ายตระหนักถึงความสำคัญเชิงเหตุและผลของการดำเนินการพัฒนาซึ่งมีจุดเน้นในการพัฒนาทั้งระบบโรงเรียน มาตรฐานด้านปัจจัยนำเข้าที่ต้องการคือ โรงเรียนมีบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดีในวิถีพุทธ มีการบริหารจัดการ มีหลักสูตร มีแหล่งเรียนรู้และสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการพัฒนาตามหลักไตรสิกขา

8. ความหมายและความสำคัญของคุณภาพการศึกษา

ความสำคัญของคุณภาพการศึกษาเป็นเรื่องที่ได้ทำการศึกษาและวางแผนตามลำดับดังที่ปรากฏในแผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ.2545-2559) โดยกำหนดเป้าหมายหลักของคุณภาพ

การศึกษาอยู่ที่ “การพัฒนาคน” จากปรัชญาความเชื่อพื้นฐานที่ว่า มนุษย์มีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต ซึ่งจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน มีคุณภาพ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และสิ่งแวดล้อม ซึ่งนอกจากจะให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพโดยตรงแล้ว ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงกลไกและสภาพแวดล้อมที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มที่ เพื่อเตรียมคนให้เป็นคนที่มีคุณลักษณะเป็นผู้คิดวิเคราะห์เป็น สามารถแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ นั่นคือผู้เรียนจะต้องได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรา 22 ที่ได้กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยคุณภาพการศึกษา ได้มีผู้นิยามและแสดงความคิดเห็นไว้ ดังนี้

สถาบันการวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ (2547 : 2) ได้ให้ความหมายของคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง คุณสมบัติหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนและกระบวนการจัดการศึกษาของสถานศึกษาซึ่งแสดงถึงความสามารถในการตอบสนองความต้องการและความจำเป็นสำหรับผู้เรียนและสังคมปัจจุบันจากการศึกษาของสถาบันนานาชาติเพื่อการวางแผนการศึกษาของยูเนสโก (อ้างถึงใน อารุง จันทวานิช และไพบุรย์ แจ่มพงษ์ 2542:4) ให้ความหมายของคุณภาพการศึกษาว่าประกอบด้วย 3 มิติ ที่มีความสัมพันธ์เชิงระบบ ซึ่งกันและกัน ได้แก่

1. คุณภาพด้านปัจจัย ที่ใช้ในการเรียนการสอน ได้แก่หลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษา
2. คุณภาพด้านกระบวนการ ได้แก่การเรียนการสอน และการบริหารจัดการ
3. คุณภาพด้านผลผลิตทางการศึกษา ได้แก่คุณภาพของนักเรียน อันประกอบด้วยผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษากล่าวโดยสรุปได้ว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึง คุณลักษณะ พฤติกรรมที่พึงประสงค์ของผู้เรียน อันเป็นผลผลิตทางการศึกษา โดยผ่านความสัมพันธ์เชิงระบบ คือ (1) ด้านปัจจัย ได้แก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา เงินงบประมาณที่ใช้ในการจัดการศึกษา สื่อวัสดุอุปกรณ์ รวมไปถึงหลักสูตรหรือเอกสารประกอบการสอนที่เป็นเนื้อหาสาระที่สำคัญ (2) กระบวนการ ได้แก่ การจัดรูปแบบการเรียนการสอน การถ่ายทอดความรู้และรูปแบบการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน และ (3) มาตรฐานตัวชี้วัดถึงผลผลิตทางการศึกษา ได้แก่มาตรฐานด้านผู้เรียนที่มีคุณภาพ

สรุปได้ว่าความหมายและความสำคัญของคุณภาพการศึกษา เป้าหมายหลักของคุณภาพการศึกษาอยู่ที่ “การพัฒนาคน” จากปรัชญาความเชื่อพื้นฐานที่ว่า มนุษย์มีศักยภาพที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดชีวิต ซึ่งจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน มีคุณภาพ ทั้งทางด้าน

เศรษฐกิจ สังคมการเมือง และสิ่งแวดล้อม ซึ่งนอกจากจะให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพโดยตรงแล้ว ยังจำเป็นต้องคำนึงถึงกลไกและสภาพแวดล้อมที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาอย่างเต็มที่ เพื่อเตรียมคนให้เป็นคนที่มีคุณลักษณะเป็นผู้คิดวิเคราะห์เป็น สามารถแก้ปัญหา มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้

9. ปัจจัยที่สนับสนุนคุณภาพทางการศึกษา

ในการพัฒนาทางการศึกษานั้นจำเป็นต้องมีปัจจัยต่างๆ ที่มาสนับสนุนการจัดการศึกษาให้เกิดคุณภาพ อาจกล่าวว่าปัจจัยต่างๆ จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพและความสำเร็จทางการศึกษาซึ่ง ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์วงศ์ (2547: 6) ได้กล่าวถึงปัจจัยพื้นฐานในการบริหารงานองค์กรต่างๆ รวมทั้งโรงเรียนว่า โดยปกติการบริหารงานในองค์กรจะต้องมีทรัพยากรพื้นฐานอยู่ 4 ประการคือ

1. คน (Man)
2. เงิน (Money)
3. วัสดุสิ่งของ (Materials)
4. การจัดการ (Management)

ซึ่งปัจจัยทั้ง 4 ประการนี้ ทัวไปเรียกว่า “4Ms” การที่เรียกทรัพยากรเหล่านี้ว่าเป็นทรัพยากรพื้นฐานหรือเปรียบได้เหมือนกับปัจจัยสี่นั้น เพราะว่าการบริหารงานมีความจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรพื้นฐาน ทั้งในด้านคุณภาพและปริมาณที่เพียงพอ จึงจะทำให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพในแนวความคิดของ กรีนวูด (Greenwood อ้างถึงใน สมพงษ์ เกษมสิน 2526: 7) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยทางการบริหารในขอบเขตที่กว้างออกไปอีกปัจจัยทางการบริหารมีอย่างน้อย 7 ประการ คือ

1. คน (Man)
2. เงิน (Money)
3. วัสดุสิ่งของ (Materials)
4. อำนาจหน้าที่ (Authority)
5. เวลา (Time)
6. กำลังใจในการทำงาน (Will)

7. ความสะดวกต่างๆ (Facilities)

นิพนธ์ กินาวงศ์ (2516: 76) กล่าวว่า ผู้นำและผู้ร่วมงาน การบริหารจัดการ โรงเรียน หรือสถานศึกษา

1. คนหรือบุคคลแยกออกเป็น 4 ประเภทตามภาระงานที่รับผิดชอบ ได้แก่

1.1 บุคคลผู้ทำหน้าที่อำนวยการ หมายถึงผู้บริหาร ผู้อำนวยการ ครูใหญ่ หรือผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ในการอำนวยการในโรงเรียน

1.2 บุคคลผู้ทำหน้าที่เกี่ยวกับการสอน หมายถึง ครูประจำชั้น ประจำวิชา ครูพิเศษที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการปฏิบัติการสอนในโรงเรียน

1.3 บุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ หมายถึงผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ทั่วไปตามขอบข่ายภาระงานในโรงเรียน เช่น เจ้าหน้าที่ห้องสมุด เจ้าหน้าที่ทะเบียน

1.4 บุคคลที่ทำหน้าที่นักรการ หมายถึง นักการภารโรงสรุปได้ว่า คน หรือบุคคลมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนโดยทั่วไปจะมีลักษณะคือ ผู้นำและผู้ร่วมงาน ซึ่งทุกฝ่ายจะต้องปฏิบัติหน้าที่ให้สอดคล้องและมีแนวทางเดียวกันทั้งความเป็นเอกภาพด้านนโยบาย ซึ่งผู้นำหรือผู้บริหารต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการปัจจัยทางด้านบุคคลเพื่อการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษา

2. เงิน (Money) ในองค์การทางการศึกษา หรือการบริหารทั้งในส่วนราชการและเอกชนนิยมใช้คำว่า“งบประมาณ”

สถาบันพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา (2541: 6-7) กล่าวว่า ปัจจัยเรื่องงบประมาณ นับได้ว่าเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญเพราะเงินเป็นปัจจัยสนับสนุนให้แผนงานและโครงการดำเนินไปสู่จุดหมายและวัตถุประสงค์ที่วางไว้

3. วัสดุสิ่งของ (Materials) วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ ที่สนับสนุนการศึกษา เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้ โรงเรียนเป็นองค์กรทางการศึกษาหน้าที่หลักคือ การให้การศึกษาอบรม ให้ความรู้และประสบการณ์แก่ผู้เรียน หากสถานศึกษาไม่มีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น ไม่มีคุณภาพ และไม่เพียงพอต่อความต้องการพัฒนาศักยภาพในด้านการเรียนรู้ ย่อมส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียน และเป็นอุปสรรคต่อการบริหารจัดการในสถานศึกษาโดยตรง

4. การจัดการ (Management) การจัดการหรือการบริหารเป็นปัจจัยหลักสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและมีอิทธิพลสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า

สถานศึกษาได้มีการบริหารจัดการที่ดี การจัดการศึกษาย่อมมีคุณภาพตามมา การจัดการหรือ การบริหารนั้นโดยทั่วไปมักเป็นเทคนิคและวิธีการ เป็นได้ทั้งศาสตร์และศิลป์

สมพงศ์ เกษมสิน (2526 : 10) ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า การบริหารเป็นสาขาวิชาที่มีการจัดการระเบียบอย่างเป็นระบบคือมีหลักเกณฑ์และทฤษฎีที่พึงเชื่อถือได้ อันเกิดจากการค้นคว้าเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อประโยชน์ในการบริหาร โดยลักษณะนี้การบริหารจึงเป็นศาสตร์ (Science) เป็นสังคมศาสตร์ ซึ่งอยู่กลุ่มเดียวกับวิชาจิตวิทยา สังคมวิทยา และรัฐศาสตร์ แต่ถ้าพิจารณาการบริหารในลักษณะของการปฏิบัติที่ด้อยอาศัยความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และทักษะของผู้บริหารแต่ละคน ที่จะทำงานให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นการประยุกต์เอาความรู้ หลักการและทฤษฎีไปปรับใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม การบริหารก็จะมีลักษณะเป็นศิลป์ (Art)

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการจัดการบริหารนั้นเป็นเรื่องสำคัญ เพราะแม้การจัดการและการบริหารนั้นเป็นกลไกในการควบคุมปัจจัยอื่นๆ อีก 3 ปัจจัย คือ คน เงิน และวัสดุอุปกรณ์ หากผู้บริหารการศึกษา หรือผู้บริหารโรงเรียนเข้าใจ ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ก็จะนำพาโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จในการจัดได้เป็นอย่างดี

10. การบริหารเชิงคุณภาพ (Quality Management)

การบริหารเชิงคุณภาพ (Quality Management) คือการปรับปรุงคุณภาพขององค์กร โดยการให้ผู้บริหารจัดการในองค์กร ให้ลูกค้า (Stakeholders) ประสบความสำเร็จสูงสุดให้เกิดความพึงพอใจของลูกค้า จะเป็นหลักในการกำหนดทิศทางการทำงานที่ชัดเจน

สมศักดิ์ สีนธุระเวช (2541: 153) ทฤษฎีการบริหารเชิงคุณภาพ หมายถึงแนวทางการบริหารองค์กรที่มุ่งเน้นคุณภาพผลผลิตขององค์กร โดยให้บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วม กิจกรรมหลักของการบริหารเชิงคุณภาพ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2541 :97) ประกอบด้วยกิจกรรมหลักสำคัญ 3 ประการ คือ

1. การวางแผนคุณภาพ (Quality Planning)
2. การควบคุมคุณภาพ (Quality Control)
3. การปรับปรุงคุณภาพ (Quality Improvement)

กระบวนการบริหารเชิงคุณภาพ เป็นวิวัฒนาการการบริหารสมัยใหม่ที่เน้นคุณภาพ และการมีส่วนร่วมขององค์กร ชุมชน สังคมการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School-Based Management) ซึ่งเริ่มต้นที่ประเทศอเมริกา ประมาณปี ค.ศ.1980 ขยายไปยังประเทศต่างๆ พัฒนา มาจากการประสบความสำเร็จการเปลี่ยนแปลงของโลกธุรกิจอุตสาหกรรมที่สร้างกำไร สร้าง ความพึงพอใจแก่ลูกค้า พัฒนามาสู่การเรียนการสอน โดยกระจายอำนาจไปสู่โรงเรียนที่เป็น หน่วยปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในการบริหารของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องการบริหารโดยใช้โรงเรียน เป็นฐาน เป็นกลยุทธ์ในการปรับปรุงการศึกษาโดยเปลี่ยนอำนาจหน้าที่ในการตัดสินใจจาก ส่วนกลางไปยังแต่ละโรงเรียนโดยให้คณะกรรมการโรงเรียน (School Council หรือ School Board) ทำหน้าที่รับผิดชอบร่วมในการตัดสินใจ

อุทัย บุญประเสริฐ(2546:48) โดยเกิดแนวคิดพื้นฐานการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็น ฐานดังนี้

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization)
2. หลักการมีส่วนร่วม (Participation or Collaboration or Involvement)
3. หลักการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้ประชาชน (Return Power to People)
4. หลักการบริหารตนเอง (Self Management)
5. หลักการตรวจสอบถ่วงดุล (Check and Balance)

10.1 กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์

ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (2540 : 72) ได้กล่าวว่า กระบวนการบริหารเชิงกลยุทธ์ ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารเชิงคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 8 ข้อ คือ

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ (Vision) ทางการบริหาร ปรัชญา ค่านิยม และ เป้าหมายสำหรับตอบสนองความต้องการของลูกค้า
2. ประเมินโอกาส (Opportunities) อุปสรรค (Threats) ภายนอกที่จะมีผลต่อ ลูกค้าต่อองค์กร
3. ประเมินสมรรถภาพความสามารถ จุดเด่น (Strengths) จุดด้อย (Weaknesses) ภายในองค์กร
4. ระบุทางเลือกเชิงกลยุทธ์ (Strategic Alternative) และวัตถุประสงค์ระยะ ยาว

5. กำหนดประเด็นหลัก ประเด็นกลยุทธ์จากการวิเคราะห์สิ่งแวดล้อม
6. การคัดเลือกกลยุทธ์จากทางเลือกต่างๆ
7. วัตถุประสงค์ในแผนปฏิบัติการประจำปี กระจายทรัพยากรและนำแผนไป

ปฏิบัติ

8. ติดตามกำกับ ปรับปรุง การตอบสนองต่อคุณค่าของลูกค้ากระบวนการบริหารเชิงคุณภาพเป็นแนวทางการบริหารที่มีผู้ศึกษาแล้วสรุปว่าเป็นกระบวนการการบริหารที่เน้นคุณภาพ มีการวางระบบเป็นขั้นตอน เป็นกระบวนการที่ชัดเจนพร้อมที่จะให้องค์กรหรือสถาบันนำไปประยุกต์ใช้ ทำทนายนักบริหารยุคใหม่ที่จะศึกษาและพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพต่อไป

อิโตชิ คูเม (อิโตชิ คูเม 1994 อ้างถึงใน สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์, 2541:159) กล่าวว่า การบริหารเชิงคุณภาพแยกได้ 2 แนวทางคือ

1. การบริหารเชิงคุณภาพโดยใช้มาตรฐาน (Standard Based Quality Management) คือ การสร้างระบบคุณภาพตามมาตรฐานและการควบคุมให้เป็นไปตามมาตรฐาน
2. การบริหารเชิงคุณภาพแบบให้คนเป็นศูนย์กลาง (People Centered Quality Management) โดยเน้นสร้างจิตสำนึกให้แก่ผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานทุกระดับชั้นว่าคุณภาพเป็นสิ่งสำคัญต่อลูกค้าอย่างมากพอๆ กับค่าของคนในตัวของเขาเอง โดยสร้างคนให้รู้จักคิดสร้างสรรค์ตลอดเวลา

อิโตชิ คูเม ให้ความสำคัญเรื่อง การสร้างจิตสำนึกในการปฏิบัติมากกว่าการนำระบบ ISO 9000 เข้ามาใช้และยอมรับการนำเอาวิธีการบริหารแบบ PDCA ย่อมาจาก Plan-Do-Check-Act คือ วางแผน ปฏิบัติ ตรวจสอบ ปรับปรุง ซึ่งจะต้องดำเนินการอย่างมีวินัยให้ครบวงจรหมุนไปโดยไม่หยุดนิ่ง เบล (Bell 1994 อ้างถึงใน ชงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ, 2540: 73) มีความเห็นว่าการใช้การบริหารเชิงคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จทั่วทั้งองค์กร (TQM) เป็นอาวุธเชิงกลยุทธ์มีวัตถุประสงค์หลายประการ คือ

1. เพื่อปรับปรุงบริการที่มีต่อลูกค้า
2. เพื่อปรับปรุงความน่าเชื่อถือในทางธุรกิจ (Business Reliability) และประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าและบริการ
3. เพื่อพัฒนาจิตใจของการมีส่วนร่วมของพนักงาน
4. เพื่อปรับปรุงการสื่อสารระหว่างบริษัทและพนักงาน

5. เพื่อกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนของแผนกของส่วนงานในองค์กร
6. เพื่อเป็นการเอื้ออำนวยรูปแบบการจัดการและการสร้างทีมงาน
7. เพื่อให้ได้รับเครดิตจากสถาบันมาตรฐานระหว่างประเทศ เช่น ISO 9000 เป็นต้น

การจัดโครงสร้างองค์การบริหารเชิงคุณภาพ (Structure Organizing) ที่สอดคล้องกับกลยุทธ์การบริหารเชิงคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จ (TQM) กระบวนการบริหารเชิงคุณภาพ (Quality Processing) ที่เหมาะสม มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. คน (People) ในองค์กร
2. เทคโนโลยี (Technology)
3. กระบวนการ (Methodology)

กล่าวโดยสรุป กระบวนการบริหารเชิงคุณภาพ หมายถึง การกระทำให้บรรลุเป้าหมาย (Goals) ของความสำเร็จของภาระหน้าที่ตามจุดมุ่งหมาย (Objective) ขององค์กร โดยอาศัยการบริหารจัดการที่ดีการวางแผนที่ดีการตรวจสอบที่ดีและการปรับปรุงพัฒนางานเพื่อนำไปสู่ผลผลิต (Output) คุณภาพหรือผลงานที่ตรงตามข้อกำหนด (เกณฑ์มาตรฐาน) ความต้องการและความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ (Stakeholders) ซึ่งกระบวนการบริหารเชิงคุณภาพสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพที่ดีขึ้นได้

10.2 ทฤษฎีการบริหารเชิงคุณภาพ

ทฤษฎีการบริหารเชิงคุณภาพที่ได้รับความสนใจในปัจจุบันมีอยู่หลายแนวคิด หลายประการเหล่านี้การบริหารเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์การบริหารเชิงคุณภาพในปัจจุบันได้มุ่งให้ความสนใจกับเรื่องคุณภาพเป็นสำคัญโดยพยายามแสวงหาวิธีการปรับปรุงคุณภาพการเพิ่มผลผลิต การเน้นความพึงพอใจของลูกค้าเป็นสำคัญด้วยการเปลี่ยนแปลงวิถีทางของวัฒนธรรมในองค์กร เน้นให้พนักงานทุกส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ การบริหารเชิงคุณภาพมีเหตุผลเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในองค์กร มีอยู่ 4 ประการ คือ ลูกค้า คู่แข่ง ต้นทุน และวิกฤตการณ์ องค์กรจึงต้องปรับเปลี่ยนปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องเพื่อต่อสู้ให้เกิดความอยู่รอดจึงเป็นความท้าทายกับวิธีการทำงาน การบริหารที่ดีกว่าเดิม และการเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดการตัดสินใจจากบุคคลทุกภาคส่วน การให้บริการเพื่อสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าใหม่สุดประหยัดต้นทุนให้มากที่สุด สร้างสรรค์ผลงานร่วมกันทั้งองค์กร การวางแผน การ

ปฏิบัติตามกระบวนการ การปรับปรุงงานอย่างต่อเนื่อง เป็นความคาดหวังที่จะสร้างความพึงพอใจแก่ลูกค้าและผู้รับบริการ

การบริหารเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์การจึงมีองค์ประกอบ 2 ประการ คือ

1. การมีส่วนร่วมของพนักงาน เป็นกลยุทธ์ขององค์การที่พนักงานจะต้องยอมรับและรับผิดชอบมากขึ้นสามารถตรวจสอบได้และริเริ่มการทำงานเป็นทีม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงในกระบวนการทำงาน

2. การสร้างทีมงานบริหารตนเอง แนวคิดทีมงานบริหารตนเองเป็นการนำข้อมูลและผลของความคิดจำนวนมากมากำหนดวัตถุประสงค์ ร่วมมือประสานงานกันเช่นการสร้างวิสัยทัศน์ ในองค์การ สามารถสื่อความหมายวิสัยทัศน์ สามารถแข่งขันองค์กรอื่นการบริหารเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์การจึงเป็นความมุ่งมั่นไปสู่ความเป็นเลิศทั่วทั้งองค์การ เน้นความสำเร็จในความเป็นเลิศด้วยทีมงานและกระบวนการด้วยคุณภาพอย่างต่อเนื่องเป็นพลังผลักดันการบริหารเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์การ เป็นการแสวงหาวิธีการ การปรับปรุงคุณภาพการเพิ่มผลผลิตและเน้นลูกค้าเป็นสำคัญ บนวิถีทางการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ระบบ TQMบุคลากรทุกคนในองค์การจะต้องได้รับการจูงใจให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ร่วมคิดร่วมทำและการตัดสินใจโดยใช้ระบบทีมและการมีส่วนร่วม ซึ่งไม่ใช่ข้อกำหนดกฎเกณฑ์ หรือระเบียบแบบแผนไม่ใช่การบังคับ แต่เป็นปรัชญาที่พัฒนามาจากค่านิยมพฤติกรรมในการพัฒนาวัฒนธรรมองค์การไปสู่การบริหารเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์การ

แนวความคิดการบริหารแบบ TQM มาจากหลายแนวความคิดด้วยกัน แนวคิดที่เป็นต้นแบบที่นิยมกัน คือ แนวคิดของ ศาสตราจารย์ทางวิศวกรรมศาสตร์มหาวิทยาลัยโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ได้พัฒนาไดอาแกรม หรือแผนภูมิค้างปลา ได้พัฒนาเครื่องมือวิเคราะห์สาเหตุและผลของปัญหามาใช้ในสหรัฐและญี่ปุ่นอย่างกว้างขวาง ต่อมาบุคคลหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบTQM ได้พัฒนาการบริหารแบบ TQM ที่มุ่งเน้นการปรับปรุงองค์การอย่างต่อเนื่องและการตอบสนองความต้องการของลูกค้า แนวคิดสำคัญบางส่วน ได้แก่

1. ตั้งเป้าหมายในการปรับปรุงผลิตภัณฑ์และบริการเพื่อการอยู่รอดในการแข่งขัน
2. ยอมรับปรัชญาใหม่ๆ คือ การเผชิญกับสิ่งท้าทายใหม่ เรียนรู้รับผิดชอบ พร้อมทั้งจะเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลง
3. ยกเลิกการตรวจสอบเพื่อให้เกิดคุณภาพ แต่เน้นการสร้างคุณภาพที่แหล่งผลิต

4. ลดค่าใช้จ่ายรวมขององค์กร

5. ทำลายอุปสรรคระหว่างแผนงานต่างๆ โดยให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาแก้ไขปัญหาโดยใช้ระบบทีม

6. ตั้งเป้าหมายลดจำนวนผลิตภัณฑ์ที่มีข้อบกพร่องให้น้อยลง

7. การสร้างภาวะผู้นำในกลุ่มในองค์กร

8. จัดให้มีการศึกษาและฝึกอบรมความรู้แก่สมาชิกในองค์กร

9. ทุกคนในองค์กรต้องมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง

ประเด็นสำคัญของการบริหารเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์กร สรุปประเด็นสำคัญไว้

ต่อไปนี้

1. มุ่งให้ความสำคัญที่ลูกค้าเป็นสำคัญ

2. ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงคุณภาพทั่วทั้งองค์กรอย่างต่อเนื่อง

3. มีการปรับปรุงคุณภาพทุกสิ่งทุกอย่างทุกขั้นตอน

4. มีการวัดประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างถูกต้อง

5. การให้อำนาจแก่บุคคลในการทำงานอย่างมีอิสระในระบบทีม

กล่าวสรุปได้จากทฤษฎีการบริหารเชิงคุณภาพทั่วทั้งองค์กร จะเห็นประเด็นหลักที่มีลักษณะตรงกับทฤษฎีการบริหารเชิงคุณภาพทั่วไป เช่น การให้ความสำคัญกับลูกค้า การเน้นความสำคัญคุณภาพ ทั้งระบบการเน้นการกระจายอำนาจการทำงานเป็นทีม การเน้นการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลงของสมาชิก และการสร้างภาวะผู้นำในองค์กร กระบวนการบริหารประกอบด้วย การวางแผน การกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย นโยบาย ร่วมกันการปฏิบัติ การปฏิบัติตามพันธกิจ บทบาทหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ

การตรวจสอบ มีการกำกับนิเทศติดตามผลการปฏิบัติงานการปรับปรุงพัฒนา การประเมินผลปรับปรุงแก้ไขให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้การบริหารเชิงคุณภาพ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการบริหารองค์กร โดยเฉพาะโรงเรียนซึ่งเป็นองค์กรที่สำคัญ ที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนาการศึกษาของเยาวชน อันจะเป็นกำลังหลักสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคต การบริหารงานโรงเรียนในฐานะที่เป็นองค์กรทางการศึกษา ที่ไม่ได้มุ่งเน้นผลกำไร แต่มุ่งเน้นคุณภาพ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว การดำเนินงานของโรงเรียนจึงต้องใช้ศาสตร์ทางการบริหารในการดำเนินงานด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

ศิริวรรณ แผ่นผา (2536) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหา การดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ ศึกษา เขตการศึกษา 12 ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัญหาในการดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีปัญหาอยู่ ในระดับปานกลาง จากการพิจารณาเป็นรายชื่อ พบปัญหาอันดับแรกของแต่ละด้าน คือ ด้านการ วางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ การติดตามและประเมินผลการ ดำเนินงานตามโครงการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ด้านการสร้างและเผยแพร่ เกียรติประวัติของโรงเรียน ได้แก่ การรวบรวมและเผยแพร่ประวัติครูดีเด่นของโรงเรียน ด้านการ ให้บริการชุมชน ได้แก่ ศึกษาปัญหาและความต้องการเพื่อทำโครงการให้บริการชุมชนด้านการเป็นผู้นำ และให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การได้รับความสนับสนุนจากชุมชนในเรื่องสถาน ประกอบการ และด้านการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ การนำ ข้อมูลจากการประเมิน ผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมาพัฒนาการดำเนินงานสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

2. เปรียบเทียบปัญหาในการดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่

3. การแก้ไขปัญหาในการดำเนินงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ข้าราชการครูโรงเรียนมัธยมศึกษา มีข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาอันดับแรกของแต่ละด้านดังนี้คือ ด้าน การวางแผนงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ ควรมีการสำรวจจำสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของชุมชน และเก็บรวบรวมไว้อย่างเป็นระบบ ด้านการสร้างและเผยแพร่ เกียรติประวัติโรงเรียน ได้แก่ ควรจัดทำวารสารเผยแพร่ผลงานของโรงเรียนครูดีเด่น และนักเรียนดีเด่น ให้ชุมชนทราบภาคเรียนละ 1 ฉบับ ด้านการให้บริการชุมชน ได้แก่ คณะครู อาจารย์ ควรเข้าร่วม กิจกรรมโครงการพัฒนาท้องถิ่นในโอกาสต่าง ๆ ด้านการเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนา ชุมชน ได้แก่ ควรร่วมมือกับผู้นำในชุมชนเพื่อพัฒนาและฟื้นฟูกิจกรรมด้านศิลปะ ประเพณี วัฒนธรรม ภายในชุมชน ด้านการได้รับความสนับสนุนจากชุมชน ได้แก่ ควรนำวิทยากรในท้องถิ่นมาช่วยด้านการ

เรียนการสอนในบางโอกาส และด้านการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ได้แก่ ควรมีการติดตามประเมินผลการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างมีระบบ

ดำรง สิริภักดี (2538) ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาปัญหาและสาเหตุของปัญหาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตและนอกเขตพื้นที่พัฒนาชายฝั่งทะเลตะวันออกสังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 ทั้ง 9 ด้าน ซึ่งผลวิจัยพบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการมีความสอดคล้องกัน 5 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอน ด้านการจัดครูเข้าสอนแทน ด้านการจัดตารางเรียนการสอน ด้านการจัดกิจกรรมนักเรียนและด้านการนิเทศการศึกษา ส่วนอีก 4 ด้านที่ไม่สอดคล้องกันคือ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการจัดแผนการเรียน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล

ส่วนข้อเสนอแนะในการบริหารงานวิชาการ ด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ ด้านการเรียนการสอน ด้านการจัดแผนการเรียน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมนักเรียน ด้านนิเทศการศึกษา และด้านการวัดผลประเมินผลสอดคล้องกัน สำหรับด้านการจัดตารางการเรียนการสอน และด้านการจัดครูเข้าสอนแทนแตกต่างกัน

สำราญ รัตนทิพยาภรณ์ (2537:89) ได้ทำการวิจัยเรื่องการสอนพระพุทธศาสนา และความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนพระพุทธศาสนาของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา ศึกษาอำเภอแม่เมาะ จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ในส่วนของความคิดเห็นรวบยอดทางพุทธศาสนานั้น ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดรวบยอดทางพระพุทธศาสนาอยู่ในระดับที่น่าพอใจ ในด้านต่าง ๆ เช่น การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนาและประยุกต์มาใช้ในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนา การปฏิบัติตามมารยาทของชาวพุทธในสังคมไทย การปฏิบัติตนในการปฏิบัติธรรม ส่วนระดับที่ยังไม่น่าพอใจ คือ การปฏิบัติตนตามพุทธศาสนสุภาษิตและประยุกต์มาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันสำหรับเจตคติต่อพระพุทธศาสนานั้นผู้บริหารมีเจตคติต่อพระพุทธศาสนาในระดับดีมาก ในเรื่องที่ว่าหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไม่เพียงพอให้เกิดประโยชน์แก่คนปฏิบัติ ยังมีส่วนผดุงสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคม ส่วนครูผู้สอนมีเจตคติต่อพระพุทธศาสนาในระดับดีมากในเรื่อง การเผยแพร่พุทธศาสนาที่ดี พุทธศาสนิกชนต้องทำตัวเป็นตัวอย่างให้ผู้อื่นยึดถือปฏิบัติแต่ที่ครูผู้สอนมีเจตคติต่อพระพุทธศาสนาในระดับน้อย คือ เรื่องคุณธรรมเป็นสิ่งที่สอนได้ยากเพราะขาดตัวอย่างที่ดี นอกจากนี้ในส่วนของความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนพระพุทธศาสนานั้น พบว่าทั้งผู้บริหารและครูผู้สอน เห็นด้วยทั้งในด้านเนื้อหาพระพุทธศาสนา ด้านจุดมุ่งหมายของหลักสูตร การจัด

คาบเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผล การจัดบรรยากาศและเสริมสร้างศรัทธา บุคลิกภาพของครูผู้สอนพระพุทธศาสนา และสภาพการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในปัจจุบันในด้านความร่วมมือ ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนนั้น

กัททีนิ เฟ็งบุปผา (2539:102) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนและประธานกรรมการการศึกษาโรงเรียน โยภาพรวมและรายด้านมีปัญหาอยู่ในระดับปาน กลางและมีความคิดเห็นต่อปัญหาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไม่แตกต่าง

โกมล ศิริพันธ์แก้ว (2541:79) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาใน การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 12 ผลการวิจัยพบว่า

1. ปัญหาการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของ โรงเรียนมัธยมศึกษา มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 6 ด้าน

2. เปรียบเทียบปัญหาในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา จำแนกตามสภาพของบุคลากร สถานที่ตั้งของโรงเรียน และขนาด ของโรงเรียน พบว่า มีปัญหาในการจัดกิจกรรมไม่แตกต่างกันทุกด้าน แต่เมื่อจำแนกตามขนาดของ โรงเรียนด้านการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน พบว่า มีปัญหาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .05$)

3. แนวทางการแก้ปัญหาในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยการจัดลำดับความสำคัญ ดังนี้

3.1 ควรมีการศึกษาถึงความต้องการของโรงเรียนและชุมชนก่อนมีการวางแผน งานสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

3.2 ควรมีการประสานสัมพันธ์กับกรรมการปฏิรูปโรงเรียนในการสร้างและ เผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน

3.3 โรงเรียนควรมีการจัดทำโครงการในการให้บริการแก่ชุมชนไว้อย่างชัดเจน

3.4 ควรที่การกำหนดแผนในการพัฒนาชุมชนไว้อย่างชัดเจน ทั้งแผนระยะสั้น และระยะยาว

3.5 ควรมีการจัดทำแผนการดำเนินการขอความร่วมมือจากชุมชนทั้งระยะสั้นและระยะยาว

3.6 ควรมีการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบการประเมินผลงานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้อย่างชัดเจน

ณรงค์ กันทอินทร์ (2542 : 93) ได้ศึกษาด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนาของครูและนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนในสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ความรู้ความเข้าใจของครูผู้สอนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเนื้อหาพุทธศาสนาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ ผ่านเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนพุทธศาสนา มีการวิเคราะห์หลักสูตร เตรียมแผนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและใช้สื่อ ตลอดจนการจัดบรรยากาศในการเรียนการสอนมีความพร้อมระดับปานกลางสำหรับความต้องการสนับสนุน ส่งเสริมให้มีหน่วยงานต่างๆ ส่งเอกสารเกี่ยวกับพุทธศาสนาให้ มีการจัดอบรม สัมมนาเกี่ยวกับพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง และรัฐควรจัดนิยภัตต์ส่งเสริมให้พระสงฆ์มีความรู้และเข้ามามีบทบาทในการสอนพุทธศาสนาในโรงเรียนให้มากขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำ สำหรับความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาพุทธศาสนาในกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย อยู่ในระดับผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำในการนี้

โสธรรักษ์ ชุนรักญาติ (2546:65-70) ได้ทำการวิจัยเรื่องการดำเนินงานและปัญหาการดำเนินงานการจัดหลักสูตรของโรงเรียนวิถิพุทธ พบว่า การเตรียมการจัดหลักสูตร โรงเรียนวิถิพุทธ ไม่พบปัญหาในการเตรียมการจัดหลักสูตร ด้านการดำเนินงานการจัดหลักสูตร โรงเรียนวิถิพุทธมี การจัดหลักสูตรสถานศึกษา โดยการเพิ่มเติมพุทธธรรมเป็นจุดเน้นของสถานศึกษา ที่สะท้อนการ พัฒนาตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) แบบบูรณาการ การจัดการเรียนชีวิตประจำวัน มีการจัดหน่วยการเรียนรู้ โดยการบูรณาการพุทธธรรมในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เน้นการนำพุทธธรรมมาเป็นเกณฑ์ตรวจสอบการเรียนรู้ และด้านการ ติดตามประเมินผลการจัดหลักสูตร โรงเรียนวิถิพุทธมีการดำเนินการติดตามประเมินผลการจัด หลักสูตร ไม่พบปัญหาในการติดตามประเมินผลการจัดหลักสูตร

ทิพวรรณ แสนมงคล (2547:95) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการ โรงเรียนวิถีพุทธ ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่โดยใช้รูปแบบซิป เป็นกรอบในการประเมิน ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ได้ผลคือ ด้านสภาพแวดล้อม พบว่า มีความเหมาะสมมาก ด้านปัจจัยนำเข้าพบว่า มีความเหมาะสมปานกลาง ด้านกระบวนการพบว่า มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง และด้านผลผลิตพบว่า มีความเหมาะสมปานกลางเช่นกัน ในส่วนของการประเมิน ด้านนักเรียนพบว่า ด้านกระบวนการมีความเหมาะสมปานกลาง ตลอดถึงการประเมินด้านผลผลิตโดยรวม พบว่า มีความเหมาะสมปานกลางในส่วนของการรู้ความเข้าใจด้านพุทธศาสนาของนักเรียนนั้น

ณัฐกิตติ ศรีสันต์ (2548 : 106-124) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัญหาและแนวทางการพัฒนาการ ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก พบว่าปัญหาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ใน ภาคตะวันออก โดยรวมและรายด้านทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านกายภาพสภาพแวดล้อม ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ และด้านบริหารจัดการ อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบตามสถานภาพการดำรงตำแหน่ง ขนาดของโรงเรียน และวุฒิ การศึกษาพบว่าแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาคตะวันออก พบว่าโรงเรียนจะประสบความสำเร็จต้องพัฒนาที่ตัวบุคลากร คือ ครูก่อน

ทองพูล สุกสอน (2548 : 75-83) ได้ทำการวิจัยเรื่องกระบวนการจัดการเรียนการสอนตาม แนวโรงเรียนวิถีพุทธ:กรณีศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2 พบว่าในภาพรวมมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ในระดับปานกลางทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา ด้านบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร และด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต แต่เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า มีการจัดการเรียนการสอนตามหลัก ไตรสิกขาอยู่ในระดับปานกลาง และมีการปฏิบัติด้านบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรทั้งด้านการจัด สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและเอื้ออาทรของบุคลากร รวมทั้ง มีการจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตอยู่ใน ระดับมากและพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษาและตำแหน่งแตกต่างกัน มีการ ปฏิบัติต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแนวโรงเรียนวิถีพุทธทั้งสามด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.0

อดิสร จันทรสุข (2548:85) ได้พบว่า กลุ่มแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธทั้ง 3 โรงเรียน ได้นำหลักไตรสิกขา อันประกอบด้วย สีล สมาธิ ปัญญา มาเป็นแกนกลางในการจัดการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพภายในและภายนอกของเด็กไปพร้อมๆ กัน กล่าวคือการพัฒนา

ภายใน หรือ การพัฒนาแก่นแท้ของชีวิตด้วยการบูรณาการหลักไตรสิกขา(ศีล-พฤติกรรม, สมาธิ-จิตใจ, และปัญญา) ลงสู่วิถีชีวิต กิจกรรมประจำวัน และกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ โดยมุ่งสู่ผลหรือพัฒนาการของผู้เรียนตามหลักท้าวานา 4 (กายท้าวานา สิตท้าวานา จิตท้าวานาและปัญญาท้าวานา) การพัฒนาภายนอก หรือ การพัฒนาความรู้ความเข้าใจและทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของผู้เรียนทั้งในปัจจุบันและอนาคต ทั้งในส่วนของเนื้อหาสาระวิชาการ ทักษะการงานและการดูแลตนเอง รวมถึงความสามารถที่จะระบุคุณค่าแท้ของสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของผู้เรียนตามความเหมาะสมของวัยและความพร้อมของประสบการณ์ ผ่านกิจกรรมหลากหลายทั้งที่เป็นวิถีชีวิต อาทิ การทำความสะอาดร่างกาย การรับประทานอาหาร และกิจกรรมสร้างสรรค์ต่างๆ เช่น การฟังนิทาน การทำงานประดิษฐ์ เป็นต้น

ทั้งนี้ความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยความเอาใจใส่ ความเป็นกัลยาณมิตรของผู้บริหารครู ซึ่งจะเป็บุคคลที่สำคัญยิ่งในการพัฒนาผู้เรียนโดยองค์ประกอบของบรรยากาศนั้นย่อมต้องประกอบด้วยสิ่งแวดล้อมทั้งที่ไม่มีชีวิต เช่น อาคาร สถานที่ เป็นต้น ตลอดจนสิ่งแวดล้อมที่มีชีวิต เช่น บุคลากรในโรงเรียน ซึ่งมีความเป็นแบบอย่าง เป็นกัลยาณมิตร เพื่อสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรมอย่างบูรณาการนอกจากนั้นแล้ว

วาสนา ตะกอบ โค (2548:67) ได้ศึกษาการประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการของสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 1 มีการดำเนินงานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านปัจจัย ประกอบด้วย คุณลักษณะที่ดีของบุคลากรในโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ การดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ การจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ด้านกระบวนการประกอบด้วย การเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขาศีล สมาธิ ปัญญา การจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร การจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านผลผลิต ประกอบด้วย การพัฒนากาย สิต จิตและปัญญาอย่างบูรณาการของผู้เรียน และด้านผลกระทบ ประกอบด้วย บ้าน/ชุมชน วัด โรงเรียน (บ ว ร) ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ มีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก ส่วนตัวอย่างยุทธศาสตร์การพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธนั้นมี 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ (1) ยุทธศาสตร์การส่งเสริมพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการปฏิบัติงานตามแนวทางวิถีพุทธ (2) ยุทธศาสตร์ส่งเสริม พัฒนาระบบบริหารจัดการเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาด้วยความร่วมมือของบ้าน วัด โรงเรียน และชุมชน (3) ยุทธศาสตร์สร้างสรรค์ พัฒนาสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาให้

เอื้อต่อการจัดการศึกษา การเรียนรู้ตามแนวทางวิถิปุทธ (4) ยุทธศาสตร์ส่งเสริมพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการไตรสิกขา และ(5) ยุทธศาสตร์พัฒนา และใช้สื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาผู้เรียนสู่การเรียนรู้ตามแนวทางวิถิปุทธในระดับโรงเรียนนั้น

เจษฎา สิงหรา (2549: 67-82) ได้ทำการวิจัยเรื่องแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธในจังหวัดอ่างทอง พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธระดับมากในทุกด้าน รวมถึงมีเจตคติต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธระดับเห็นด้วยมากที่สุดในทุกด้านอีกทั้งมีความพร้อมในการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธระดับมากในทุกด้านสำหรับปัญหาในการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธที่พบมาก ได้แก่ ขาดงบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมสร้างสรรค์สิ่ง ที่เป็นประโยชน์และการผลิตสื่อ และขาดการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องดำเนินการหางบประมาณเอง

ภูวนัธร์ หนูมาก (2549: 90-104) ได้ทำการวิจัยเรื่องกระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธ พบว่าระดับการปฏิบัติในกระบวนการการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธทั้ง 3 ด้านในภาพรวมพบว่า ระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน แต่เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าด้านการดำเนินการมีระดับการปฏิบัติในกระบวนการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมากโดยเฉพาะด้านการพัฒนาผู้เรียนและกลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษา สถานภาพทางครอบครัว อาชีพ รายได้ และระยะเวลาที่เข้าร่วมต่างกันมีระดับการปฏิบัติและมีระดับปัญหาอุปสรรคในกระบวนการการมีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธ ต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่.05 ระดับปัญหาอุปสรรคด้านการดำเนินการมีมากในประเด็นของ เวลาที่แต่ละฝ่ายว่างไม่ตรงกันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน

พระครูพิพิธสุตาทร (2549:87) ได้ศึกษาการขยายผลการสร้างเครือข่ายโรงเรียนวิถิปุทธตามแนวสาระพระพุทธศาสนา พบว่า โรงเรียนวิถิปุทธจังหวัดเชียงใหม่ ได้พยายามดำเนินการเพื่อพัฒนาผู้เรียนโดยใช้หลักไตรสิกขา คือ สีล สมาธิ ปัญญา อย่างบูรณาการโดยมีผู้บริหารและคณะครูเป็นกัลยาณมิตร รวมทั้งเน้นการจัดสภาพทุกๆ ด้าน ตามลักษณะโรงเรียนวิถิปุทธและสอดคล้องกับตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถิปุทธ โดยผู้บริหาร มีความซื่อสัตย์จริงใจในการทำงาน แต่ต้องพัฒนาคุณลักษณะด้านการมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม ถือศีล (ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล 5 และการมีหลักพรหมวิหารธรรมครูผู้สอนและรับผิดชอบโครงการมีพรหมวิหารธรรม มีความเป็นกัลยาณมิตร มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามตามหลักไตรสิกขา แต่ต้องพัฒนาคุณลักษณะด้านการมีวิถีชีวิตที่สอดคล้องกับหลักพุทธธรรม

(ลด ละ เลิก อบายมุข) ถือศีล 5 และความรู้ความเข้าใจในหลักการพัฒนาผู้เรียนตามหลักไตรสิกขาด้านสภาพแวดล้อม มีการจัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนและประจำห้องเรียนอย่างเหมาะสม มีป้ายนิเทศ ป้ายคติธรรม คำขวัญคุณธรรม โดยทั่วไปในบริเวณโรงเรียนสภาพโรงเรียนสะอาด ปลอดภัย สงบ ร่มรื่น เรียบง่าย ใกล้ชิดธรรมชาติ บริเวณโรงเรียนปราศจากสิ่งเสพติด อบายมุข สิ่งมอมเมาทุกชนิด สอดคล้องกับแนวทางโครงการทุกประการ ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ได้ดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการพุทธธรรมหรือหลักไตรสิกขาในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน จัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง จัดการเรียนรู้อย่างมีความสุข ทั้งผู้จัดการเรียนรู้และผู้เรียน รวมทั้งจัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาทั้งในการเรียนการสอนและในกิจกรรมการดำเนินชีวิตประจำวันด้านการใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ เน้นการนิมนต์พระสงฆ์หรือเชิญวิทยากรภูมิปัญญาทางพุทธศาสนาสอนนักเรียนสม่ำเสมอ และจัดให้นักเรียนไปเรียนรู้ที่วัด หรือศาสนสถานที่ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ประจำโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง แต่ต้องพัฒนาใช้สื่อการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองด้านบรรยากาศปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร เน้นส่งเสริมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตร อ่อนน้อมถ่อมตน เคารพ ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ยิ้มแย้ม มีเมตตาต่อกัน ทั้งครูต่อนักเรียน ครูต่อครู นักเรียนต่อนักเรียน และครูต่อผู้ปกครอง ส่งเสริมบรรยากาศใฝ่รู้ ใฝ่เรียน ใฝ่สร้างสรรค์ ส่งเสริมบุคลากรและนักเรียน ให้ปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ส่งเสริม ขกย่อง เชิดชู ผู้ทำดีเป็นประจำด้านรูปแบบเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ มีรูปแบบความสัมพันธ์ที่หลากหลายเนื่องมาจากบทบาทที่มีอยู่ในสังคมของแต่ละภาคส่วนนั้นแตกต่างกัน เป็นความสัมพันธ์เชิงซ้อนตามแนวคิดของ Jeremy Boissevain ในขณะที่ความสัมพันธ์เครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธไม่ได้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนหรือการหาประโยชน์ระหว่างกัน แต่มีเป้าหมายอยู่ที่การพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ความสัมพันธ์เครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธเป็นไปในลักษณะที่เท่าเทียมกันในลักษณะเครือข่ายที่มีข้อจำกัด (Limited Network) ของ Alvin A. Wolfe ประการสุดท้ายความถี่และระยะเวลาของความสัมพันธ์ของเครือข่ายจะมีความยั่งยืนต่อเนื่อง จำเป็นต้องพัฒนาตามวัตถุประสงค์ขอโครงการอย่างจริงจัง

นางเยาว์ อุทุมพร (2550: 89-103) ได้ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งเสริมและปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ปัจจัยภายใน ได้แก่ ครูมีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ บรรยากาศและสภาพแวดล้อมในโรงเรียนเหมาะสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มี

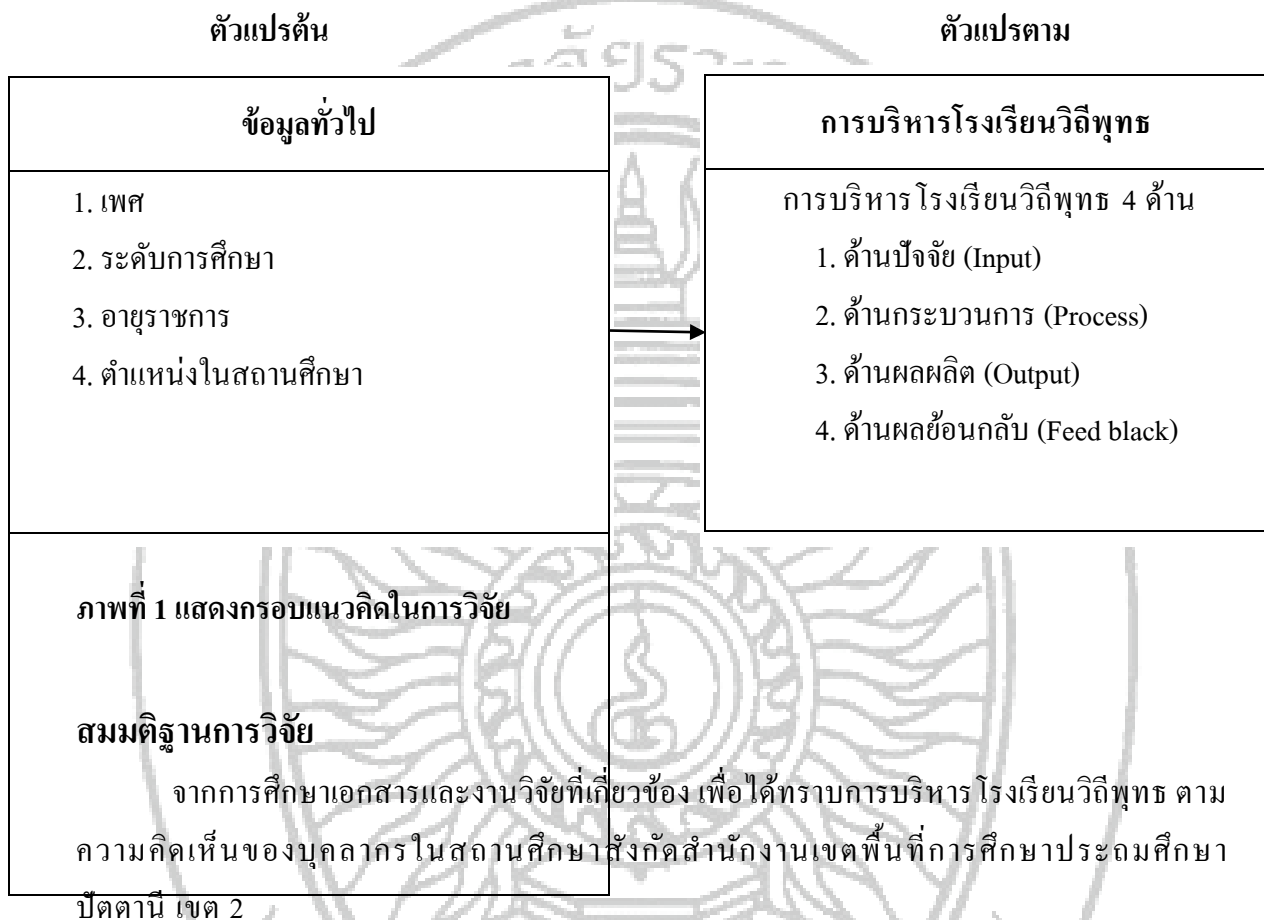
บุคลากรรับผิดชอบโดยตรง มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาในชีวิตประจำวัน บุคลากรมีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาผู้เรียน ผู้บริหารให้การสนับสนุนและเป็นแบบอย่างที่ดี ปึงจัย ภายนอก ได้แก่ มีกฎหมายกำหนดให้โรงเรียนต้องพัฒนาผู้เรียน ทั้งปึงจัยภายในและปึงจัย ภายนอกมีอุปสรรคต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในระดับปานกลางถึงระดับน้อย

สุรชาติ อินแสง (2550 : 70-82) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเลย เขต 1:กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดัวน้อย พบว่า ด้านการบริหารจัดการโรงเรียนวิถีพุทธ ได้มีการเตรียมการศึกษาจากเอกสารต่างๆ มีการ เตรียมบุคลากร ทั้งครู นักเรียน ผู้ปกครอง อาคารถานที่ มีการเตรียมกิจกรรม มีการดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิด มีการ พัฒนาปรับปรุง และเผยแพร่ ด้านการจัดวิถีพุทธสู่การเรียนรู้ มีการ บูรณาการทุกกลุ่มสาระ เน้น กระบวนการไตรสิกขา ผ่านกระบวนการกินอยู่ ดู ฟังเป็น พัฒนาผู้เรียนให้สมดุลในทุกด้าน ด้าน กิจกรรมเสนอแนะและพัฒนา เน้นกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่หลากหลายด้านการพัฒนาบุคลากรและ คุณลักษณะบุคลากร ให้เข้ารับการ อบรมศึกษาดูงาน ปฏิบัติตนเป็น แบบอย่างที่ดี เป็นกัลยาณมิตรที่ดี ต่อกัน ด้านการถือฤกษ์โรงเรียนวิถีพุทธและสัมพันธ์ชุมชน ได้ ร่วมมือกับวัดและชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม ในชุมชนมีการพัฒนาต่อเนื่อง

เสถียร เลยะกุล (2550 : 65-74) ได้ทำการวิจัยเรื่องศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้องต่อผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ปทุมธานี เขต 1 พบว่า ความพึงพอใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้องที่มีผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ปทุมธานี เขต 1 มีความพึงพอใจโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน และแต่ละตัวชี้วัดย่อย พบว่า ความพึงพอใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้องที่มีต่อผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้านทุกตัวชี้วัดส่วนความต้องการและข้อเสนอแนะบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีความต้องการและข้อเสนอแนะโดยสรุปได้ 5 ด้านคือด้านบริหารจัดการ ด้านการ ส่งเสริม การจัดการ เรียนการสอน ด้านสื่อ-อุปกรณ์ ด้าน งบประมาณ และด้านการวัดและประเมินผล ส่วนผล การดำเนินงานเป็นรายกิจกรรมของแต่ละโรงเรียนพบว่าโรงเรียนได้ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแนววิถีพุทธทุกโรงเรียนและผลการดำเนินงานได้ส่งผลดีต่อนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และวัด ซึ่ง ก่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์ต่อกันกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

กรอบแผนภาพแสดงตัวแปรต้นและตัวแปรตาม

1. ผู้บริหารและครู เพศต่างกันมีความคิดเห็นในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 แตกต่างกัน

2. ผู้บริหารและครู ระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 แตกต่างกัน

3. ผู้บริหารและครู อายุราชการต่างกันมีความคิดเห็นในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 แตกต่างกัน

4. ผู้บริหารและครู ตำแหน่งในสถานศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 แตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธตามทฤษฎีระบบสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานีเขต 2 เพื่อให้การดำเนินการศึกษาค้นคว้านี้ดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ในบทนี้ได้เสนอขั้นตอนการวิจัยที่มีเนื้อหารายละเอียดเกี่ยวกับประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือในการวิจัยวิธีการสร้างเครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์วิเคราะห์เครื่องมือและแผนปฏิบัติการวิจัยตามรายละเอียดดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารจำนวน 28 คน ครูผู้สอน จำนวน 412 คน และ โรงเรียนโรงเรียนวิถิพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำนวน 28 โรงเรียน รวม 440 คนในปีการศึกษา 2557 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ,2557 : 64)

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารจำนวน และครูผู้สอนโรงเรียนโรงเรียนวิถิพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำนวน 210 คน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

2.1 ขั้นตอนกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 28 คน ครูจำนวน 187 คน ซึ่งมีขั้นตอนการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ สูตรยามาเน่ (Yamane,1973:728-729 ;อ้างถึงใน ผ่องศรี วาณิชสุภวงศ์,2546:100) โดยใช้สูตรดังนี้

เมื่อ n แทน ขนาดกลุ่มตัวอย่าง

N แทน ขนาดประชากร

เมื่อ e แทนความคลาดเคลื่อนของการสุ่มที่ยอมรับได้ (Sampling Error) ในที่นี้กำหนดเท่ากับ 0.5
กลุ่มตัวอย่าง จำนวนสูตรขามาเน่ ได้ดังนี้

$$n = \frac{N}{1 + Ne^2}$$

$$= \frac{440}{1 + 440(.05)^2}$$

$$= 210$$

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้กำหนดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 210 คน

2.2 หากกลุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียนโดยวิธีการเทียบสัดส่วนของแต่ละโรงเรียน

2.3 เมื่อได้กลุ่มตัวอย่างแล้วจึงใช้วิธีการแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) โดยวิธีการจับฉลากแบบไม่คืนกลับ (Without Replacement) (พวงรัตน์ ทวีรัตน์ ,2550:86) ดังแสดงรายละเอียดใน

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ที่	ชื่อโรงเรียน	ประชากร		กลุ่มตัวอย่าง	
		ผอ.	ครู	ผอ.	ครู
1	โรงเรียนบ้านควนลังกา ☐	1	26	1	11
2	โรงเรียนบ้านตรัง ☐	1	18	1	7
3	โรงเรียนวัดเกาะหวาย ☐	1	16	1	7
4	โรงเรียนนิคมสร้างตนเองโคกโพธิ์ มิตรภาพที่ 148 ☐	1	26	1	11
5	โรงเรียนวัดชนาภิรมย์ ☐	1	11	1	5
6	โรงเรียนบ้านคลองทราย ☐	1	11	1	5
7	โรงเรียนสมเด็จพระหลวงพ่อดาวัดช้างไห้ ☐	1	9	1	4
8	โรงเรียนบ้านโลกตันสะตอ ☐	1	5	1	2
9	โรงเรียนวัดมะกรูด ☐	1	15	1	7
10	โรงเรียนวัดภุมรคัตวัน	1	16	1	7
11	โรงเรียนวัดอรัญวาสีการาม ☐	1	9	1	4

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ที่	ชื่อโรงเรียน	ประชากร		กลุ่มตัวอย่าง	
		ผอ.	ครู	ผอ.	ครู
12	โรงเรียนชุมชนวัดอัมพวนาราม	1	37	1	16
13	โรงเรียนบ้านโคกเหียง	1	10	1	4
14	โรงเรียนวัดบันลือคชาวาส	1	8	1	4
15	โรงเรียนบ้านปลักปรือ	1	10	1	4
16	โรงเรียนวัดสุนทรวาริ	1	11	1	5
17	โรงเรียนบ้านโคกโพธิ์	1	14	1	6
18	โรงเรียนบ้านาเกตุ	1	12	1	5
19	โรงเรียนบ้านควนแดน	1	9	1	4
20	โรงเรียนวัดทรายขาว	1	13	1	6
21	โรงเรียนวัดป่าสวย	1	4	1	2
22	โรงเรียนวัดนิคมสถิต	1	7	1	3
23	โรงเรียนวัดบุพนิมิต	1	7	1	3
24	โรงเรียนบ้านชะเมา	1	15	1	7
25	โรงเรียนวัดนาประดู่	1	10	1	4
26	โรงเรียนบ้านต้นไทร	1	6	1	3
27	โรงเรียนบ้านนาประดู่	1	44	1	20
28	โรงเรียนม่วงเตี้ย	1	34	1	16
รวม		28	412	28	182
รวมทั้งหมด		440		210	

ที่มา (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ,2557:64)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ลักษณะเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยสร้างขึ้นเองจากการศึกษาเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างแบบสอบถาม จำนวน 2 ฉบับ คือ

1.1 แบบสอบถามผู้บริหาร และครู ซึ่งมี 3 ตอน ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 สภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ครอบคลุมเนื้อหา 4 ด้าน จำนวน 61 ข้อ ตามทฤษฎีระบบ ของ เกลียว บุรีภักดี (2539 : 135-145) คือ

(1) ด้านปัจจัย (Input)	จำนวน	22	ข้อ
(2) ด้านกระบวนการ (Process)	จำนวน	22	ข้อ
(3) ด้านผลผลิต (Output)	จำนวน	10	ข้อ
(4) ด้านผลย้อนกลับ (Feedback)	จำนวน	7	ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบตรวจสอบรายการและปลายเปิด (Open-ended) เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

2. วิธี การสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเพื่อศึกษาค้นคว้า ดังนี้

2.1 ศึกษาค้นคว้ารายละเอียดของเนื้อหาจากเอกสารตำรา วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนวิถีพุทธ แล้วนำมาพิจารณาการสร้างคำถาม

2.2 นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้ว เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และรับข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไข

2.3 นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการบริหารการศึกษา 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ตามเนื้อหา (Content)

2.4 นำแบบสอบถามที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแล้วไปทดลองใช้ (Try out) จำนวน 50 ชุด มีลักษณะเช่นเดียวกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำผลการตอบแบบสอบถามมาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น ในตอนที่ 2 สภาพการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ทั้ง 4 ด้าน โดยการคำนวณค่าด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้ค่าความเชื่อมั่น ดังนี้ ด้านปัจจัยเท่ากับ 0.8695, ด้านกระบวนการเท่ากับ 0.8493, ด้านผลผลิตเท่ากับ 0.8284 และด้านผลย้อนกลับเท่ากับ 0.7720 ทั้งฉบับ เท่ากับ 0.9523

2.5 นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยนำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลาถึงผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อขอความร่วมมือจากข้าราชการครู โรงเรียนวิถีพุทธ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 เพื่อกรอกแบบสอบถาม
2. ผู้วิจัย ส่งแบบสอบถามถึงสถานศึกษาด้วยตนเอง จำนวน 210 ชุดไปยังโรงเรียนวิถีพุทธสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2
3. ผู้วิจัยรับแบบสอบถาม คืนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้วยตนเอง
4. ผู้วิจัยรวบรวมแบบสอบถามและดำเนินการตรวจสอบความถูกต้อง สมบูรณ์ของแบบสอบถามเพื่อนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสถิติ ในการหาค่าสำเร็จทางสถิติ ในการหาค่าเฉลี่ยรูปทาง ในการหาค่าเฉลี่ย ค่าการทดสอบค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที(t-test)และการทดสอบค่าเอฟ (F-test) โดยการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นและสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามมาจัดกลุ่มตามตัวแปรที่ศึกษาแล้วหาค่าความถี่ และร้อยละแต่ละรายการแล้วนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ระดับการบริหาร โรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานีเขต 2 โดยวิธีการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การแปลผลค่าเฉลี่ย ใช้การแปลความหมายของเบลล์ (Best 1970:190 ; อ้างถึงใน วัน เดชวิชัย, 2535:53) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง ระดับการบริหารงานมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง ระดับการบริหารงานมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง ระดับการบริหารงานปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง ระดับการบริหารงานน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง ระดับการบริหารงานน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 วิเคราะห์เปรียบเทียบการบริหาร โรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ตามสมมติฐานการวิจัยด้วยสถิติ การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) หากพบความแตกต่างแล้วทดสอบรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's Method) พร้อมทั้งเสนอข้อมูลในตารางประกอบคำบรรยาย

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหาร โรงเรียนวิถิพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานีเขต 2 โดยวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

2.1.1 การหาคุณภาพด้านความเที่ยงตรงของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนี ความสอดคล้องของข้อคำถามกับประเด็นหลักของเนื้อหา หรือค่า IOC ของโรวินลลีและแฮมเบิลตัน (Rovinelli and Hambleton, 1978 : 34-37 อ้างถึงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540 : 117)

2.2.2 สถิติที่ใช้ในการตรวจสอบเครื่องมือ เพื่อหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ทั้งฉบับโดยวิธีการประมาณค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาช (Cronbach, 1970 : 125 อ้างถึงใน พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540 : 132-133)

2.2 สถิติใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่

2.2.1 การหาค่าร้อยละ (Percentage) โดยการเทียบส่วนจำนวนข้อมูลทั้งหมดให้เท่ากับ 100

2.2.2 หาค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean)

2.2.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2.2.4 หาค่าความถี่ (Frequency)

2.2.5 หาค่าที (t-test) เพื่อทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม

2.2.6 หาค่าเอฟ (F-test) เพื่อทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างมากกว่า 2 กลุ่ม

2.2.7 เปรียบเทียบระหว่างพหุคูณ เมื่อพบว่าค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติโดยใช้วิธีการของเชฟเฟต์ (Sheffe's Method)

ตารางที่ 2 แผนปฏิบัติการวิจัย

[illegible]

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาเรื่องการบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย (mean)
S.D.	แทน	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard deviation)
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน(t- distribution)
F	แทน	ค่าสถิติเอฟใช้ในการทดสอบสมมติฐาน (F - distribution)
df	แทน	ชั้นของความเป็นอิสระ(degree of freedom)
SS	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ยผลรวมกำลังสองของคะแนน(sum of square)
MS	แทน	ผลรวมกำลังสองของคะแนน(mean of square)
P	แทน	ความน่าจะเป็น(probability)
*	แทน	นัยสำคัญทางสถิติระดับ .05
**	แทน	นัยสำคัญทางสถิติระดับ .01

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ออกเป็น 4 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ระดับการบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบการบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา อายุราชการ และตำแหน่งในสถานศึกษา

ตอนที่ 4 ประมวลข้อเสนอแนะแนวทางการบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษาสูงสุด อายุราชการ ตำแหน่งในสถานศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์หาค่าร้อยละ ปรากฏผลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามตัวแปร

ตัวแปร	จำนวน(คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	85	40.50
หญิง	125	59.50
รวม	210	100.00
ระดับการศึกษา		
ต่ำกว่าปริญญาตรี	160	76.20
สูงกว่าปริญญาตรี	50	23.80
รวม	210	100.00
อายุราชการ		
10 ปีลงมา	63	30.00
11 – 20 ปี	69	32.90
21 ปีขึ้นไป	78	37.10
รวม	210	100.00
ตำแหน่งในสถานศึกษา		
ผู้บริหาร (ผู้อำนวยการ,รองผู้อำนวยการ)	28	13.30
ครู	182	86.70
รวม	210	100.00

จากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากร้อยละเป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 59.50 มีวุฒิทางการศึกษาระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือต่ำกว่าคิดเป็นร้อยละ 76.20 และมีอายุราชการ 21 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 37.10 มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 76.20 ดำรงตำแหน่งครูในสถานศึกษาคิดเป็นร้อยละ 86.70

ตอนที่ 2 ระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

ในการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลปรากฏดังตารางที่ 4 – 8

ตารางที่ 4 ระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{x}$	S.D	ระดับการบริหาร	ลำดับที่
1. ด้านปัจจัย (Input)	3.86	0.35	มาก	1
2. กระบวนการ (Process)	3.78	0.35	มาก	3
3. ด้านผลผลิต (Output)	3.85	0.35	มาก	2
4. ด้านผลย้อนกลับ (feedback)	3.39	0.56	ปานกลาง	4
รวม	3.72	0.40	มาก	

ตารางที่ 4 พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.72$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านปัจจัยมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}=3.86$) รองลงมาคือ ด้านผลผลิต ระดับการบริหารอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}=3.85$) โดย ด้านกระบวนการมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=3.78$) ด้านผลย้อนกลับ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}=3.39$)

ตารางที่ 5 ระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านปัจจัย (Input) โดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายชื่อ

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{x}$	S.D	ระดับการ	ลำดับที่
1.ด้านปัจจัย (Input)			บริหาร	
1.1 ด้านบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดี				
1. ท่านงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ตัดชีวิต	4.68	0.63	มากที่สุด	1
2. ท่านงดเว้นจากการลักขโมย	4.52	0.60	มากที่สุด	2
3. ท่านงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม	4.49	0.77	มากที่สุด	3
4. ท่านงดเว้นจากการพูดเท็จ	4.36	0.76	มาก	4
5. ท่านงดเว้นจากการดื่มของมึนเมา	4.12	0.83	มาก	8
1.2 การดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ				
6. โรงเรียนมีปรัชญาที่มีจุดเน้นในการบริการโรงเรียนวิถีพุทธ	4.24	0.83	มาก	6
7. โรงเรียนมีวิสัยทัศน์ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	3.80	0.85	มาก	13
8. โรงเรียนมีเป้าหมายในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	3.26	0.90	ปานกลาง	20
9. โรงเรียนมีแผนกลยุทธ์ในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	4.28	0.85	มาก	5
10. โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	3.38	0.95	ปานกลาง	19
11. โรงเรียนจัดทำแผนลักษณะการมีส่วนร่วม	3.53	1.06	มาก	17
12. โรงเรียนได้ประเมินผลการปฏิบัติงาน	3.63	0.91	มาก	16
13. โรงเรียนจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี	3.68	0.92	ปานกลาง	15
14. โรงเรียนได้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการประจำปี	3.80	1.62	มาก	14
15. โรงเรียนได้ตรวจสอบการดำเนินงานตามแผนโครงการ	3.50	0.95	มาก	18
16. โรงเรียนได้ตั้งคณะกรรมการปรับปรุงแผนโครงการปีต่อไป	3.87	0.86	มาก	12

ตารางที่ 5 (ต่อ)

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{x}$	S.D	ระดับการ บริหาร	ลำดับที่
1.ด้านปัจจัย (Input)				
1.3 การจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม				
17. โรงเรียนจัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำ โรงเรียนอย่างเหมาะสม	2.70	1.75	ปานกลาง	21
18. โรงเรียนจัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำ ห้องเรียนอย่างเหมาะสม	2.70	1.54	ปานกลาง	21
19. โรงเรียนมีป้ายนิเทศโดยทั่วไป ในบริเวณโรงเรียน	4.05	0.81	มาก	9
20. โรงเรียนมีป้ายพุทธศาสนสุภาษิต	4.20	0.79	มาก	7
21. โรงเรียนสะอาด	4.02	0.84	มาก	11
22. โรงเรียนปลอดภัย	4.05	0.85	มาก	10
รวม	3.85	0.94	มาก	

ตารางที่ 5 พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านปัจจัยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.85) เมื่อพิจารณารายข้อพบว่าด้านบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ทำงานดีเว้นจากการฆ่าสัตว์ ดัดชีวิต ($\bar{x}$ = 4.68) ทำงานดีเว้นจากการประพฤติดิฉันในกามมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$ = 4.52) และ ทำงานดีเว้นจากการลักขโมยมี ($\bar{x}$ = 4.49) การดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ พิจารณารายข้อ โรงเรียนมีแผนกลยุทธ์ในการบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธ ($\bar{x}$ = 4.28) และ โรงเรียนมีปรัชญาที่มีจุดเน้นในการบริการ โรงเรียน วิถีพุทธมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.24) การจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมพิจารณารายข้อ โรงเรียนมีป้ายพุทธศาสนสุภาษิตมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.20) และ โรงเรียนสะอาดมี ($\bar{x}$ = 4.02)

ตารางที่ 6 ระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านกระบวนการ (Process) โดยภาพรวม และจำแนกเป็นรายชื่อ

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{x}$	S.D	ระดับการบริหาร	ลำดับที่
2.ด้านกระบวนการ (Process)				
2.1 การเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา				
(ศีล สมาธิ ปัญญา)				
1. โรงเรียนดำเนินการให้มีการรักษาศีล ๕	4.68	0.59	มากที่สุด	1
2. โรงเรียนดำเนินการให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา	4.52	0.60	มากที่สุด	2
3. โรงเรียนจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนใฝ่รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง	4.49	0.87	มาก	3
4. โรงเรียนจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข	4.36	0.76	ปานกลาง	4
5. โรงเรียนจัดการเรียนการสอนโดยผู้จัดการศึกษาจัดการศึกษาอย่างมีความสุข	4.12	0.82	มาก	8
6. โรงเรียนจัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาในการเรียนการสอน	4.24	0.83	มาก	6
7. โรงเรียนจัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน	3.80	0.87	มาก	13
8. โรงเรียนจัดการเรียนการสอนบูรณาการกับไตรสิกขาโดยนำหลักธรรมมาคิดวิเคราะห์	3.26	1.01	ปานกลาง	20
2.2 การจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็น				
กัลยาณมิตร				
1. โรงเรียนส่งเสริมความมีเมตตา กรุณา ช่วยเหลือทั้งนักเรียน ครูและผู้ปกครอง	4.28	0.76	มาก	5
2. โรงเรียนสนับสนุนการแนะนำ ให้คำปรึกษาที่ดีต่อชุมชน	3.38	0.95	ปานกลาง	19
3. โรงเรียนส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น	3.53	1.12	มาก	17

ตารางที่ 6 (ต่อ)

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{x}$	S.D	ระดับการบริหาร	ลำดับที่
2.ด้านกระบวนการ (Process)				
4. โรงเรียนส่งเสริม ยกย่องเชิดชู ผู้ทำดีเป็นประจำ	3.63	0.90	มาก	16
5. โรงเรียนส่งเสริม สนับสนุนผู้มีจิตสาธารณะ	3.68	0.96	มาก	15
6. โรงเรียนมีการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนได้อย่างเหมาะสม	3.80	0.86	มาก	14
2.3 การจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต				
1. โรงเรียนได้จัดการอบรมให้กับครูและนักเรียนได้ประโยชน์คุณค่าแท้ ตามหลักไตรสิกขา)	3.50	0.99	มาก	18
2. โรงเรียนได้จัดกิจกรรมการอบรม ความรับผิดชอบ ดูแลรักษา พัฒนา อาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย	3.87	0.81	มาก	12
3. โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบ ดูแลรักษา พัฒนา สิ่งแวดล้อม อย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย	2.70	2.12	ปานกลาง	21
4. โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม พระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา	2.70	2.12	ปานกลาง	22
5. โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม พระพุทธศาสนาอย่างเข้าใจ เหตุผล	4.05	0.83	มาก	9
6. โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยในสถานศึกษาเป็นประจำอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต	4.20	0.79	มาก	7
7. โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ ในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่อง	4.02	0.85	มาก	11
8. โรงเรียนเชิญชวนให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการรักษาและสืบต่อ พระพุทธศาสนา	4.05	0.83	มาก	10
รวม	3.85	0.96	มาก	

ตารางที่ 6 พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 ด้านกระบวนการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มี ($\bar{x} = 3.85$) เมื่อพิจารณาการเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เมื่อพิจารณารายชื่อพบว่า โรงเรียนดำเนินการให้มีการรักษาศีล ๕ มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.68$) และโรงเรียนดำเนินการให้มีการนำหลักธรรมมาเป็น ฐานในการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา มีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด ($\bar{x} = 4.52$) ด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร โรงเรียนส่งเสริมความมีเมตตา กรุณา ช่วยเหลือ ทั้งเรียน ครูและผู้ปกครองมีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{x} = 4.28$) ด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิตพิจารณาเป็นรายชื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยในสถานศึกษาเป็นประจำอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต ($\bar{x} = 4.20$) โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเข้าใจ ($\bar{x} = 4.05$) โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิชอบ ดูแล รักษาพัฒนาสิ่งแวดล้อม อย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัยและโรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ค่าเฉลี่ยระดับปานกลางเท่ากัน ($\bar{x} = 2.70$)

ตารางที่ 7 ระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านผลผลิต (Output) โดยภาพรวมและจำแนกเป็นรายชื่อ

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{x}$	S.D	ระดับการ	ลำดับที่
3.ด้านผลผลิต			บริหาร	
การพัฒนา กาย ศีล จิตและปัญญาอย่างบูรณาการ				
1. นักเรียนเป็นผู้บริโภคใช้สอยปัจจัย 4 (อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม	4.33	0.68	มาก	3
2. นักเรียนดูแลร่างกายให้สะอาด	4.32	0.81	มาก	4
3. นักเรียนดูแลการแต่งกายให้สะอาดเรียบร้อย	4.24	0.79	มาก	5
4. นักเรียนมีการดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม	2.58	1.09	ปานกลาง	9
5. นักเรียนมีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต	4.15	0.81	มาก	6
6. นักเรียนมีวินัย (มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา)	4.38	0.75	มาก	2
7. นักเรียนทำงานและเรียนรู้ด้วยความวิริยะอุตสาหะ (ถือตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร)	4.95	0.93	มาก	1
8. นักเรียนสามารถทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต	4.04	0.82	มาก	8
9. นักเรียนเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที	4.08	0.75	มาก	7
10. นักเรียนเป็นผู้มีจิตใจเมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปันต่อกัน)	2.42	0.71	ปานกลาง	10
รวม	3.94	0.81	มาก	

ตารางที่ 7 พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านผลผลิต โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก มี ($\bar{x}$ = 3.94) เมื่อพิจารณารายชื่อนักเรียนทำงานและเรียนรู้ด้วยความวิริยะอุตสาหะ(ถือตั้งใจ อด ขยันหมั่นเพียร)

มีค่าเฉลี่ยระดับมาก ($\bar{x} = 4.95$) และมีระดับค่าเฉลี่ยปานกลางรายชื่อ นักเรียนมีการดำรงชีวิตอย่าง
เกื้อกูลสิ่งแวดล้อมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{x} = 2.58$) และ นักเรียนเป็นผู้มีจิตใจเมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่
แบ่งปัน) ต่อกัน ($\bar{x} = 2.42$)

ตารางที่ 8 ระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านผลย้อนกลับ (feedback) โดยภาพรวม
และจำแนกเป็นรายชื่อ

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	$\bar{x}$	S.D	ระดับการ บริหาร	ลำดับที่
4.ด้านผลย้อนกลับ				
1. โรงเรียนจัดให้มีการประเมินด้านเกี่ยวกับบุคลากรที่มี คุณลักษณะที่ดี	3.39	0.94	ปานกลาง	3
2. โรงเรียนจัดให้มีการประเมินด้านการดำเนินการ บริหารจัดการอย่างเป็นระบบ	4.26	0.73	มาก	1
3. โรงเรียนจัดให้มีการประเมินด้านการจัดการด้าน กายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม	4.15	0.76	มาก	2
4. โรงเรียนจัดให้มีการประเมินด้านการเรียนการสอน ที่บูรณาการไตรสิกขา	3.39	0.94	ปานกลาง	4
5. โรงเรียนจัดให้มีการประเมินด้านการจัดบรรยากาศ และปฏิสัมพันธ์ที่เป็น กัลยาณมิตร	2.94	1.11	ปานกลาง	5
6. โรงเรียนจัดให้มีการประเมินด้านการจัดกิจกรรม พื้นฐานชีวิต	2.78	0.86	ปานกลาง	7
7. โรงเรียนได้นำผลการประเมินไปประชาสัมพันธ์ให้ ทราบโดยทั่วกัน	2.84	2.16	ปานกลาง	6
รวม	3.39	1.07	ปานกลาง	

ตารางที่ 8 พบว่า ระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัด
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านผลย้อนกลับโดยภาพรวมอยู่ใน
ระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.39$) เมื่อพิจารณารายชื่อ โรงเรียนจัดให้มีการประเมินด้านเกี่ยวกับ
บุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดี และโรงเรียนจัดให้มีการประเมินด้านการเรียนการสอนที่บูรณาการไตร

ศึกษามีค่าเฉลี่ยระดับปานกลางเท่ากัน ($\bar{x} = 3.39$) พิจารณารายข้อมีค่าเฉลี่ย ระดับปานกลางน้อยที่สุดคือโรงเรียนจัดให้มีการประเมินด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต มีค่าเฉลี่ย 2.72 ($\bar{x} = 2.78$)

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตาม เพศ อายุราชการ ระดับการศึกษา และตำแหน่งในสถานศึกษา

ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา และตำแหน่งในสถานศึกษา ผู้วิจัยใช้วิธีการทดสอบค่าที (t-test) ส่วนการเปรียบเทียบจำแนกตาม อายุราชการ ผู้วิจัยใช้วิธีการทดสอบค่าเอฟ (f-test) และเปรียบเทียบพหุคูณตามวิธีการเชฟเฟ ผลปรากฏดังตารางที่ 9 -17

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตาม เพศ

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	เพศ				t	p-value
	ชาย		หญิง			
	$\bar{x}$	S.D	$\bar{x}$	S.D		
1. ด้านปัจจัย (Input)	3.87	0.43	3.85	0.28	0.498	0.619
2. กระบวนการ (Process)	3.79	0.39	3.77	0.39	0.411	0.682
3. ด้านผลผลิต (Output)	3.80	0.36	3.88	0.35	1.531	0.127
4. ด้านผลย้อนกลับ (feedback)	3.38	0.66	3.40	0.485	0.270	0.787
รวม	3.74	0.43	3.81	0.38	1.396	0.432

จากตารางที่ 9 พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตาม เพศต่างกันโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน รายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตาม ระดับการศึกษา

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการศึกษา				t	p-value
	ปริญญาตรี หรือต่ำกว่า		ปริญญาโท หรือสูงกว่า			
	$\bar{x}$	S.D	$\bar{x}$	S.D		
1. ด้านปัจจัย (Input)	3.87	0.37	3.81	0.28	1.064	0.289
2. กระบวนการ (Process)	3.79	0.36	3.75	0.32	0.700	0.484
3. ด้านผลผลิต (Output)	3.83	0.36	3.91	0.34	1.278	0.203
4. ด้านผลย้อนกลับ (feedback)	3.37	0.56	3.47	0.54	1.172	0.242
รวม	3.78	0.41	3.78	0.40	0.106	0.558

จากตารางที่ 10 พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษาต่างกันโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตาม ตำแหน่งในสถานศึกษา

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	ตำแหน่งในสถานศึกษา				t	p-value
	ผู้บริหาร		ครู			
	$\bar{x}$	S.D	$\bar{x}$	S.D		
1. ด้านปัจจัย (Input)	3.83	0.29	3.86	0.36	0.429	0.668
2. กระบวนการ (Process)	3.74	0.34	3.78	0.36	0.531	0.596
3. ด้านผลผลิต (Output)	3.91	0.35	3.84	0.35	1.021	0.309
4. ด้านผลย้อนกลับ (feedback)	3.36	0.522	3.40	0.568	0.340	0.734
รวม	3.75	0.37	3.78	0.41	0.43525	0.204

จากตารางที่ 11 พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตามตำแหน่งในสถานศึกษาต่างกันระดับการบริหารโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยค่าเอฟ (F-test) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตาม อายุ
ราชการ

การบริหารโรงเรียน วิถีพุทธ	อายุราชการ						F	sig	คู่ที่ แตกต่าง
	10 ปีลงมา		11-20 ปี		21 ปีขึ้นไป				
	(1)		(2)		(3)				
	$\bar{x}$	S.D	$\bar{x}$	S.D	$\bar{x}$	S.D			
1. ด้านปัจจัย (Input)	3.91	0.38	3.84	0.29	3.86	0.32	1.911	0.149	-
2. ด้านกระบวนการ (Process)	3.90	0.35	3.76	0.29	3.72	0.36	9.737	0.000*	(1,2),(2,3)
3. ด้านผลผลิต (Output)	4.14	0.48	4.05	0.45	4.02	0.49	2.252	0.106	-
4.ด้านผลย้อนกลับ(Feedback)	3.58	0.58	3.34	0.46	3.37	0.43	9.773	0.000*	(1,2),(2,3)

จากตารางที่ 12 พบว่า การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตามระดับการศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านกระบวนการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 และด้านผลย้อนกลับแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 ด้านปัจจัยและด้านผลผลิตไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านกระบวนการและด้านผลย้อนกลับ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยคู่ที่แตกต่างกันคือผู้บริหารและครูอายุราชการ 10 ปี ลงมาและ11-12 ปี และ21 ขึ้นไป ส่วนครูและผู้บริหารที่มีอายุราชการ10 ปีลงมาและ21 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 4 ประมวลปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

ในการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 โดยการประมวลความคิดเห็น ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) ผลปรากฏดังตารางที่ 13 -16

ตารางที่ 13 ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านปัจจัยนำเข้า

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
1. ด้านปัจจัยนำเข้า	
1.1 ด้านบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดี - ครูมีประสบการณ์ในการบริหารในรูปแบบ ที่แตกต่างกัน วิธีการสอนไม่เหมือนกันในแต่ละชั้นแต่ละโรงเรียน - ผู้ปกครองไม่เข้าใจในการจัดการศึกษา แบบโรงเรียนวิถีพุทธ	1. ควรมีการอบรม สัมมนาบุคลากรในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธธรรม พระพุทธศาสนา 2. ควรมีการอบรม สัมมนาบุคลากรในเรื่องการปฏิบัติธรรม การบริหารจัดการ 3. ส่งเสริมให้ครูร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาร่วมกับชุมชนให้มากขึ้น 4. จัดทำคู่มือครู (ในการปฏิบัติงานโรงเรียนวิถีพุทธ)
1.2 การดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ - การบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธมีการสนับสนุนปัจจัยต่างๆ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องน้อย	1. ควรกำหนดยุทธศาสตร์ แผนการ ปฏิบัติที่ชัดเจน สามารถดำเนินงานได้จริงเพื่อจูงใจให้ผู้สนับสนุน ปัจจัยเกิด ความเชื่อมั่น 2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมีบทบาทในการสนับสนุนทั้งความรู้ ละปัจจัยต่างๆ (งบประมาณ)มากขึ้น
1.3 การจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม - โรงเรียนมีข้อจำกัดด้านอาคารสถานที่ - โรงเรียนบางแห่งยังไม่มีห้องจริยธรรมที่ชัดเจนและเป็นเอกเทศ	1. ควรให้วัดมีส่วนร่วมในการเป็นสถานที่เรียนตามความเหมาะสม นอกเหนือจากการเป็น แหล่งเรียนรู้ 2. ควรจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการคิด โดยมีป้ายคติธรรม ป้ายนิเทศ ในทุกพื้นที่ของโรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการซึมซับความดีงามในใจ

จากตารางที่ 13 ข้อเสนอแนะปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านปัจจัย พบว่า 1.1) บุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดี ปัญหาประกอบด้วย ครูมีลักษณะและทัศนคติที่ต่างกันในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธครูมีประสบการณ์ในการบริหารในรูปแบบ ที่แตกต่างกัน วิธีการสอนไม่เหมือนกันในแต่ละชั้นแต่ละโรงเรียน ผู้ปกครองไม่เข้าใจในการจัดการศึกษา แบบโรงเรียนวิถีพุทธ และข้อเสนอแนะประกอบด้วย ควรมีการอบรม สัมมนานุคลากรในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธธรรมพระพุทธศาสนา ควรมีการอบรม สัมมนานุคลากรในเรื่องการปฏิบัติธรรม การบริหารจัดการ ส่งเสริมให้ครูร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ร่วมกับชุมชนให้มากขึ้น จัดทำคู่มือครู ใน 1.2) ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ปัญหาคือการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธมีการสนับสนุนปัจจัยต่างๆ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องน้อย และข้อเสนอแนะประกอบด้วย ควรกำหนด ยุทธศาสตร์ แผนการ ปฏิบัติที่ชัดเจนสามารถดำเนินงานได้จริงเพื่อจูงใจให้ผู้สนับสนุน ปัจจัยเกิดความเชื่อมั่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมี บทบาทในการสนับสนุนทั้งความรู้ ละปัจจัยต่างๆ และ 1.3) ปัญหาด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ประกอบด้วย โรงเรียนมีข้อจำกัดด้านอาคารสถานที่โรงเรียนบางแห่งยังไม่มีห้องจริยธรรมที่ชัดเจนและเป็นเอกเทศโรงเรียนยังขาดสื่อที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ข้อเสนอแนะประกอบด้วยควรให้วัดมีส่วนร่วมในการเป็นสถานที่เรียนตามความเหมาะสม นอกเหนือจากการเป็น แหล่งเรียนรู้ควรจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการคิด โดยมี ป้ายคติธรรม ป้ายนิเทศ ในทุกพื้นที่ของ โรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการซึมซับความดีงามในใจ

ตารางที่ 14 ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านกระบวนการ

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
2. ด้านกระบวนการ	
2.1 การเรียนการสอนที่บูรณาการ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) - ครูยังขาดประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้บูรณาการพุทธธรรมสู่บทเรียน - ไม่มีพระสงฆ์เข้าจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน	1. จัดฝึกอบรมการจัดทำแผนบูรณาการ พุทธธรรมเข้าสู่การเรียนการสอน มี การปฏิบัติวัดผลที่ชัดเจน 2. นิมนต์พระสงฆ์ความรู้และศีลธรรมในโรงเรียน 3. ควรจัดให้นักเรียนได้มีการปฏิบัติธรรม ตามโอกาส เช่น การเข้าค่ายคุณธรรม

ตารางที่ 14 (ต่อ)

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
2.2 การจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ที่เป็นกัลยาณมิตร - ความเป็นแบบอย่างที่ดีมีในโรงเรียนแต่ขาดการประสานสัมพันธ์ร่วมกับชุมชนในลักษณะที่เป็นโรงเรียนและชุมชนวิถีพุทธ	1. สร้างเสริมบรรยากาศความเป็น กัลยาณมิตร ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน 2. ควรจัดกิจกรรมในโรงเรียนที่สร้างความสัมพันธ์ที่ครู นักเรียน ผู้ปกครอง(คนในชุมชน) สามารถทำร่วมกันได้
2.3 การจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต - ขาดความชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริง	1. ควรมีการหารูปแบบกิจกรรมพื้นฐานชีวิตที่เป็นรูปธรรมชัดเจน โดยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย 2. ควรฝึกให้นักเรียนรู้จักการวางแผนชีวิตและมีทักษะชีวิต 3. ควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการรักษาศีลเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

จากตารางที่ 14 ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านกระบวนการ พบว่าปัญหา 2.1) ด้านการเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ปัญหาประกอบด้วย ครูยังขาดประสบการณ์ในการ จัดการเรียนรู้อบรมการพุทธธรรมสู่บทเรียน ไม่มีพระสงฆ์เข้าจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน และข้อเสนอแนะประกอบด้วยจัดฝึกอบรมการจัดทำแผนบูรณาการ พุทธธรรมเข้าสู่การเรียนการสอน มีการปฏิบัติวัดผลที่ชัดเจนนิมนต์พระสงฆ์ความรู้และศีลธรรมในโรงเรียน ควรจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ในชุมชนโดยครูภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดให้นักเรียนได้มีปฏิบัติธรรมตามโอกาส เช่น การเข้าค่ายคุณธรรม 2.2) ปัญหาด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ที่เป็นกัลยาณมิตรคือ ความเป็นแบบอย่างที่ดีมีในโรงเรียนแต่ขาดการประสานสัมพันธ์ร่วมกับชุมชนในลักษณะที่เป็นโรงเรียนและชุมชนวิถีพุทธ และข้อเสนอแนะประกอบด้วย สร้างเสริมบรรยากาศความเป็น กัลยาณมิตร ทั้งผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน จัดกิจกรรมในโรงเรียนที่สร้างความสัมพันธ์ ครู นักเรียน ผู้ปกครองสามารถทำร่วมกันได้ 2.3) ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ปัญหาคือ ขาดความชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริง

และข้อเสนอแนะประกอบด้วย หารูปแบบกิจกรรมพื้นฐานชีวิตที่เป็นรูปธรรมชัดเจนโดยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ฝึกให้นักเรียนรู้จักการวางแผนชีวิตและมีทักษะชีวิต จัดกิจกรรมให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการ รับผิดชอบต่อการทำงานร่วมกันในสังคมอย่างเป็นสุข

ตารางที่ 15 ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านผลผลิต

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
3. ด้านผลผลิต การพัฒนา กาย ศีล จิตและปัญญาอย่าง บูรณาการ - มีการดำเนินการพัฒนาแล้วแต่ ยังขาด การติดตามพัฒนาการของนักเรียนที่ ครบถ้วนทั้งโรงเรียน และผู้ปกครอง	1. จัดทำคู่มือพัฒนาการ (คู่มือนักเรียน)บันทึก ความดีของนักเรียน 2. สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด และ โรงเรียน เพื่อพัฒนาและ ติดตามพัฒนาการ ของนักเรียน 3. ควรส่งเสริมการฝึกสมาธิ เจริญ ปัญญา ทั้งใน โรงเรียนและชุมชน (บ้าน)

จากตารางที่ 15 ข้อเสนอแนะปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านผลผลิตพบว่า ปัญหาด้านการพัฒนา กาย ศีล จิตและปัญญาอย่างบูรณาการ คือ มีการดำเนินการพัฒนาแล้วแต่ยังขาดการติดตามพัฒนาการของนักเรียนที่ครบถ้วน ทั้งโรงเรียน และผู้ปกครอง ข้อเสนอแนะ คือ การจัดทำคู่มือพัฒนาการบันทึกความดีของนักเรียน สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และ โรงเรียน เพื่อพัฒนาและติดตามพัฒนาการของนักเรียน ควรส่งเสริมการฝึกสมาธิ เจริญปัญญา ทั้งในโรงเรียนและชุมชน

ตารางที่ 16 ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านผลย้อนกลับ

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
4. ด้านผลย้อนกลับ	
ผลผลิตตามขั้นตอนต่าง ๆ ในการพัฒนา โรงเรียนวิถีพุทธ	ผลผลิตตามขั้นตอนต่าง ๆ ในการพัฒนา โรงเรียนวิถีพุทธ
- ไม่พบ	1. ควรประสานความร่วมมือจากชุมชนและ ส่งเสริมให้ความรู้ ผู้ปกครองในเรื่อง ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
5. ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการ บริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้านอื่นๆ (ถ้ามี)	
- ไม่พบ	1. ควรมีการปฏิบัติธรรมร่วมกันทั้ง ครู นักเรียน และผู้ปกครองในโอกาสต่างๆ 2. ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพโรงเรียนวิถีพุทธที่ จะเป็นต้นแบบให้กับโรงเรียน อื่นๆ 3 ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาหลักธรรม และ ความรู้ทางพุทธศาสนาให้มากขึ้น

จากตารางที่ 16 ปัญหาและข้อเสนอแนะการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ด้านย้อนกลับ ไม่พบปัญหา โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้ควร ควรประสานความร่วมมือจากชุมชนและส่งเสริมให้ความรู้ ผู้ปกครอง ในเรื่อง ดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียน วิถีพุทธด้านอื่นๆ ไม่พบปัญหา โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้ควรมีการปฏิบัติธรรมร่วมกันทั้ง ครู นักเรียน และผู้ปกครองในโอกาสต่างๆ ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพโรงเรียนวิถีพุทธที่จะเป็นต้นแบบให้กับ โรงเรียน อื่นๆ ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาหลักธรรม และความรู้ทางพุทธศาสนาให้มากขึ้น

บทที่ 5

สรุป อภิปรายและข้อเสนอแนะ

สำหรับในบทนี้เป็นการสรุปการวิจัยการอภิปรายผลและข้อเสนอแนะซึ่งจะกล่าวถึงในหัวข้อต่อไป คือ สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะรายละเอียดจะกล่าวตามลำดับต่อไปนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 สรุปได้ ดังนี้

1. สถานภาพ ผู้ตอบแบบสอบถาม ครั้งนี้คือ ผู้บริหารและครูผู้สอน โรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำนวน 210 คน เมื่อพิจารณา กลุ่มตัวอย่างส่วนมากร้อยละเป็นเพศหญิงคิดเป็นร้อยละ 59.5 มีวุฒิทางการศึกษาระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือต่ำกว่าคิดเป็นร้อยละ 76.2 และมีอายุราชการ 21 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 37.1 มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรีคิดเป็นร้อยละ 76.2 ดำรงตำแหน่งครูในสถานศึกษา คิดเป็นร้อยละ 86.7

2. ผลการวิเคราะห์การบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและรายด้านผลย้อนกลับอยู่ในระดับปานกลางส่วนด้านอื่น ๆ อยู่ในระดับมาก

3. เปรียบเทียบการบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตามตัวแปรพบว่า

3.1 การบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 เพศต่างกัน ระดับการบริหาร โดยภาพรวมแต่ละรายด้านไม่แตกต่างกัน

3.2 การบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ระดับการศึกษาต่างกัน ระดับการบริหาร โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3.3 การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ตำแหน่งในสถานศึกษาต่างกันระดับการบริหารโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3.4 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยค่าเอฟ (F-test) การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 จำแนกตาม อายุราชการต่างกัน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านกระบวนการและด้านผลย้อนกลับแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 และ .01

3.5 ผลการเปรียบเทียบรายคู่การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลย้อนกลับ (Feedback) จำแนกตามอายุราชการต่างกัน พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01

4. เพื่อประมวลข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ในแต่ละด้าน

1) ด้านปัจจัย พบว่า 1.1) บุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดี ปัญหาประกอบด้วย ครุมีลักษณะและทัศนคติที่ ต่างกันในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธครุมีประสบการณ์ในการบริหารในรูปแบบ ที่แตกต่างกัน วิธีการสอนไม่ เหมือนกันในแต่ละชั้นแต่ละโรงเรียน ผู้ปกครองไม่เข้าใจในการจัดการศึกษา แบบโรงเรียนวิถีพุทธ และข้อเสนอแนะประกอบด้วย ควรมีการอบรมสัมมนาบุคลากรในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธธรรมพระพุทธศาสนา ควรมีการอบรมสัมมนาบุคลากรในเรื่องการปฏิบัติธรรม การบริหารจัดการ ส่งเสริมให้ครูร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ร่วมกับชุมชนให้มากขึ้น จัดทำคู่มือครู ใน 1.2) ด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่าง เป็นระบบ ปัญหาคือการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธมีการสนับสนุนปัจจัยต่างๆ จากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องน้อย และข้อเสนอแนะประกอบด้วย ควรกำหนดยุทธศาสตร์ แผนการ ปฏิบัติที่ชัดเจนสามารถดำเนินงานได้จริงเพื่อจูงใจให้ผู้สนับสนุน ปัจจัยเกิด ความเชื่อมั่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรมี บทบาทในการสนับสนุนทั้งความรู้ ละปัจจัยต่างๆ และ 1.3) ปัญหาด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ประกอบด้วย โรงเรียนมีข้อจำกัดด้านอาคารสถานที่ โรงเรียนบางแห่งยังไม่มีห้องจริยธรรมที่ชัดเจนและเป็นเอกเทศโรงเรียนยังขาดสื่อที่เหมาะสมในการจัดการเรียนรู้ข้อเสนอแนะประกอบด้วยควรให้วัดมีส่วนร่วมในการเป็นสถานที่เรียนตามความเหมาะสม นอกเหนือจากการเป็น แหล่งเรียนรู้ควรจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการคิด โดยมีป้ายคติธรรม ป้ายนิเทศ ในทุกพื้นที่ของ โรงเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการซึมซับความดีงามในใจ

2) ด้านกระบวนการ พบว่าปัญหา 2.1) ด้านการเรียนการสอนที่บูรณาการ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ปัญหาประกอบด้วย ครูยังขาดประสบการณ์ใน การจัดการเรียนรู้ บูรณาการพุทธธรรมสู่บทเรียน ไม่มีพระสงฆ์เข้าจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน และข้อเสนอแนะ ประกอบด้วยจัดฝึกอบรมการจัดทำแผนบูรณาการ พุทธธรรม เข้าสู่การเรียนการสอน มีการปฏิบัติ วัตถุประสงค์ชัดเจนนิมิตพระสงฆ์ความรู้และศีลธรรมในโรงเรียน ควรจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ใน ชุมชนโดยครูภูมิปัญญาท้องถิ่นจัดให้นักเรียนได้มีการปฏิบัติธรรม ตามโอกาส เช่น การเข้าค่าย คุณธรรม 2.2) ปัญหาด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ที่เป็นกัลยาณมิตรคือ ความเป็น แบบอย่างที่ดีมีในโรงเรียนแต่ขาดการประสานสัมพันธ์ร่วมกับชุมชนในลักษณะที่เป็นโรงเรียนและ ชุมชนวิถีพุทธ และข้อเสนอแนะประกอบด้วย สร้างเสริมบรรยากาศความเป็น กัลยาณมิตร ทั้ง ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครองและบุคคลในชุมชน จัดกิจกรรมในโรงเรียนที่สร้างความสัมพันธ์ ครู นักเรียน ผู้ปกครองสามารถทำร่วมกันได้ 2.3) ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต ปัญหาคือ ขาดความชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริงและข้อเสนอแนะประกอบด้วย หา รูปแบบกิจกรรมพื้นฐานชีวิตที่เป็นรูปธรรมชัดเจนโดยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ฝึกให้ นักเรียนรู้จักการวางแผนชีวิตและมีทักษะชีวิต จัดกิจกรรมให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการ รักษาศีล เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

3) ด้านผลผลิต พบว่าปัญหาด้านการพัฒนา กาย ศีล จิตและปัญญาอย่างบูรณาการ มีการดำเนินการพัฒนาแล้วแต่ยังขาดการติดตามพัฒนาการของนักเรียนที่ครบถ้วน ทั้งโรงเรียน และผู้ปกครอง ข้อเสนอแนะ คือ การจัดทำคู่มือพัฒนาการบันทึกความดีของนักเรียน สร้าง เครื่องช่วยความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อพัฒนาและติดตามพัฒนาการของนักเรียน ควรส่งเสริมการฝึกสมาธิ เจริญปัญญา ทั้งในโรงเรียนและชุมชน

4) ด้านผลย้อนกลับ พบว่าปัญหา ด้านผลผลิตตามขั้นตอนต่างๆ ในการพัฒนา โรงเรียนวิถีพุทธ ไม่พบปัญหา โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้ควร ควรประสานความร่วมมือจากชุมชน และส่งเสริมให้ความรู้ ผู้ปกครองในเรื่อง ดำเนินงาน โรงเรียนวิถีพุทธ สำหรับข้อเสนอแนะเพื่อเป็น แนวทางในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธด้านอื่นๆ ไม่พบปัญหาโดยมีข้อเสนอแนะดังนี้ควรมีการ ปฏิบัติธรรมร่วมกันทั้ง ครู นักเรียน และผู้ปกครองในโอกาสต่างๆ ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพ โรงเรียนวิถีพุทธที่จะเป็นต้นแบบให้กับโรงเรียน อื่นๆ ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาหลักธรรม และ ความรู้ทางพุทธศาสนาให้มากขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการศึกษา การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 สามารถอภิปรายตามวัตถุประสงค์สมมติฐานได้ดังนี้

1. ผลศึกษาระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของมณีนันท์ เมียส (2554 : ก) วิจัยเรื่อง การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชินรสุวิทยาลัย เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่าค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน

1. ด้านปัจจัย ผลจากการวิจัยพบว่า ทุกองค์ประกอบในด้านปัจจัย ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบด้านบุคลากรมีคุณลักษณะที่ดี, องค์ประกอบด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ, องค์ประกอบด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม มีการดำเนินการพัฒนา จนอยู่ในระดับดี อันแสดงให้เห็นถึงความตระหนัก และความพยายามที่ชัดเจนในการดำเนินงานของโรงเรียนแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ ที่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ กระทรวงศึกษาธิการ (2546: 24-25) คือ สถานศึกษาจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้ที่ ส่งเสริมการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา มีมุมหรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนา เหมาะสม หรือมากพอที่จะบริการผู้เรียน หรือการตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติหรือใกล้ชิดธรรมชาติองค์ประกอบด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม มีการดำเนินการพัฒนา จนอยู่ในระดับดีอันแสดงให้เห็นถึงความตระหนัก และความพยายามที่ชัดเจนในการดำเนินงานของโรงเรียนแกนนำโรงเรียนวิถีพุทธ ที่สอดคล้องกับแนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 24-25) คือ สถานศึกษาจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ห้องเรียน และแหล่งเรียนรู้ที่ ส่งเสริมการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญา มีมุมหรือห้องให้ศึกษาพุทธธรรม บริหารจิต เจริญภาวนาเหมาะสม หรือมากพอที่จะบริการผู้เรียน หรือการตกแต่งบริเวณให้เป็นธรรมชาติหรือใกล้ชิดธรรมชาติ

2. ด้านกระบวนการ จากการศึกษาพบว่า องค์ประกอบด้านการจัดการเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา มีการดำเนินการในระดับมากทุกประเด็น ประเด็นที่มีการดำเนินการน้อยที่สุดคือ ประเด็นด้านโรงเรียนมีการใช้สื่อการเรียนรู้ส่งเสริมการใฝ่รู้ซึ่งสอดคล้องกับ วาสนา ต๊ะกาบโค (2548 : 73) ที่เห็นว่าควรมีการกำหนดเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาโดยใช้สื่อ นวัตกรรม

เทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาผู้เรียนสู่การเรียนรู้ตามแนวทางวิถิปุทธ ซึ่งควรนำสื่อของจริงหรือต้นแบบ ทั้งที่เป็นสภาพแวดล้อม หรือ ครูผู้ปกครอง พระสงฆ์ เป็นต้นแบบของการศึกษาและใช้หนังสือ เกม รูปภาพ วิดิทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เพลง เทป เพื่อประกอบการเรียนการสอนให้มากขึ้นและสอดคล้องกับงานวิจัยของทองพูล สุกสอน (2548 : 75-83) ได้ทำการวิจัยเรื่องกระบวนการจัดการเรียนการสอนตาม แนวโรงเรียนวิถิปุทธ:กรณีศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 2 พบว่าในภาพรวมมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแนวโรงเรียนวิถิปุทธอยู่ในระดับปานกลาง ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา ด้านบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตร และ ด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต แต่เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า มีการจัดการเรียนการสอนตามหลัก ไตรสิกขาอยู่ในระดับปานกลาง และมีการปฏิบัติด้านบรรยากาศที่เป็นกัลยาณมิตรทั้งด้านการจัด สภาพแวดล้อมในโรงเรียนและเอื้ออาทรของบุคลากร รวมทั้ง มีการจัดกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิตอยู่ใน ระดับมากและพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่งแตกต่างกัน มีการ ปฏิบัติต่อกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแนวโรงเรียนวิถิปุทธทั้งสามด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.00

3. ด้านผลผลิต จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนได้มีการดำเนินการในส่วนของปัจจัย และกระบวนการเป็นอย่างมากเพื่อให้เห็นผลเกิดขึ้นกับนักเรียน อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมเชิงจริยธรรมนักเรียนในภาพรวมส่วนใหญ่มีระดับการปฏิบัติมากแต่พิจารณาเป็นรายข้อ การดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อมอยู่ระดับปานกลาง สอดคล้องกับ ทิพวรรณ แสนมงคล (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประเมินโครงการโรงเรียนวิถิปุทธ ของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เชิงดว อำเภอดงเจริญ จังหวัดเชียงใหม่โดยใช้รูปแบบซิป เป็นกรอบในการประเมิน ด้าน คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต ได้ผลคือ ด้านสภาพแวดล้อมพบว่า มีความเหมาะสมปานกลาง ด้านปัจจัยนำเข้าพบว่า มีความเหมาะสมปานกลาง ด้านกระบวนการพบว่า มีความเหมาะสมในระดับปานกลาง และด้านผลผลิตพบว่า มีความเหมาะสมปานกลาง เช่นกัน

4. ด้านย้อนกลับ จากการศึกษาพบว่า บวร (บ้าน วัด โรงเรียน ได้รับประโยชน์จากการพัฒนาโรงเรียนวิถิปุทธ)โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีความสอดคล้องงานวิจัยของเสถียร เลยะกุล (2550 : 65-74)ในเรื่องมีความต้องการและข้อเสนอแนะในเรื่องด้านบริหารจัดการ ด้านการส่งเสริมการจัดการ เรียนการสอน ด้านสื่อ-อุปกรณ์ ด้าน งบประมาณ และด้านการวัดและประเมินผล ได้ทำการวิจัยเรื่องศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้องต่อผลการดำเนินงาน โรงเรียนวิถิปุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ปทุมธานี เขต 1 พบว่า ความพึงพอใจของบุคลากรที่

เกี่ยวข้องที่มีผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปทุมธานี เขต 1 มีความพึงพอใจโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อ พิจารณาในแต่ละด้านและแต่ละตัวชี้วัดย่อย พบว่า ความพึงพอใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้องที่มีต่อผลการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้านทุกตัวชี้วัด ส่วนความ ต้องการและข้อเสนอแนะบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มีความต้องการและข้อเสนอแนะโดยสรุปได้ 5 ด้าน คือ ด้านบริหาร จัดการ ด้านการส่งเสริมการจัดการ เรียนการสอนด้านสื่อ-อุปกรณ์ ด้าน งบประมาณและด้านการวัดและประเมินผล ส่วนผลการดำเนินงานเป็นรายกิจกรรมของแต่ละ โรงเรียนพบว่าโรงเรียนได้ ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแนว วิถีพุทธ ทุกโรง เรียนและ ผลการดำเนินงานได้ส่งผลดีต่อนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ชุมชน และวัด ซึ่งก่อให้เกิดการประสานสัมพันธ์ต่ กันกับบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมั่นของทุกภาคส่วนที่มีต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ว่าจะเป็นการนำศีลธรรมความดีงามจากระบวนการปลูกฝังทางปัญญาให้กับอนุชนผ่านกระบวนการทางการศึกษาในระบบ เพื่อสร้างเสริมวัฒนธรรม โดย อุบล เถื่อนวารี (2550 : 56) ได้กล่าวว่า การสร้างคุณธรรมให้แก่เยาวชน ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย ทั้งจากบ้าน วัด โรงเรียน หรือที่เรียกว่า “บวร” เข้าไปมีส่วนร่วมเชื่อมโยงในการสร้างคุณธรรม รวมทั้งสื่อมวลชนและบุคคลในสังคมที่อยู่รอบตัวนักเรียน ต้องมีบทบาทสำคัญในการเป็นแบบอย่างที่ดีในการเสริมสร้างคุณธรรม ดังนั้นในกระบวนการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาที่จะส่งผลในการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามเจตนารมณ์ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างแท้จริง

2. ผลเปรียบเทียบการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา อายุราชการและตำแหน่งในสถานศึกษา

2.1 การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 เพศต่างกัน ผลการวิจัย พบว่า จำแนกตาม เพศต่างกันโดยภาพรวมแต่ละรายด้านไม่แตกต่างกันไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ แต่ สอดคล้องกับ มณีรัตน์ เมียส (2554 : 72)การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนชินอรสวิทยาลัยเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริหารและครูมีเพศต่างกัน มีความเห็น โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 แต่ละด้านไม่แตกต่างกัน

2.2 การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 อายุราชการต่างกัน ทำให้ระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 จำแนกตาม

ระดับการศึกษาต่างกันโดยภาพรวมไม่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านกระบวนการแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .05 และด้านผลย้อนกลับแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ .01 ด้านปัจจัยและด้านผลผลิตไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านกระบวนการและด้านผลย้อนกลับ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 โดยคู่ที่ แตกต่างกันคือผู้บริหารและครูอายุราชการ 10 ปี ลงมาและ11-12 ปี และ21 ขึ้นไป ส่วนครูและผู้บริหารที่มีอายุราชการ10 ปีลงมาและ21 ปีขึ้นไป มีความคิดเห็นต่อการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธไม่ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ มณีรัตน์ เมียส (2554 : 92)การ บริหารโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนชินรสวิทยาลัยเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริหาร และครู จำแนกตาม อายุ ของผู้ตอบแบบสอบถามโดยรวม มีความเห็นแตกต่างกัน

2.3 การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ระดับการศึกษาต่างกันพบว่า จำแนกตามระดับการศึกษา ต่างกันโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับสอดคล้อง กับ มณีรัตน์ เมียส (2554:93) การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ โรงเรียนชินรสวิทยาลัยเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร พบว่า ผู้บริหารและครู จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่าโดยภาพรวมไม่มีความ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ตำแหน่งในสถานศึกษาต่างกันระดับการบริหารโดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากว่าผู้บริหารและครูหัวหน้างาน มีภาระงาน ความรับผิดชอบ และ หน้าที่ที่แตกต่างกัน และไม่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการแนวทางการบริหารงานโรงเรียนวิถิพุทธที่ ชัดเจน จึงทำให้มีความคิดเห็นที่ไม่แตกต่าง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยทำให้ทราบระดับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ดังนั้นเพื่อประโยชน์ในการ ปรับปรุงและพัฒนาการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 ผู้วิจัยเสนอแนะต่อหน่วยงานและผู้เกี่ยวข้องและผู้มีส่วนได้เสีย ดังนี้

1.1 ด้านปัจจัย ด้านบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดี ครูมีลักษณะและทัศนคติดีในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ ครูต้องมีประสบการณ์ในการบริหาร จัดใน รูปแบบ ที่แตกต่างกัน วิธีการสอนไม่เหมือนกันในแต่ละชั้นแต่ละโรงเรียนผู้ปกครองเข้าใจในการจัดการศึกษา แบบโรงเรียนวิถีพุทธ ดังนั้น ควรมีการอบรม สัมมนาบุคลากรในเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธ ธรรมะพุทธศาสนาควรมีการอบรม สัมมนาบุคลากรในเรื่องการปฏิบัติธรรม การบริหารจัดการ ควรมี การส่งเสริมการศึกษาดูงาน โรงเรียนวิถีพุทธที่เป็นต้นแบบ ส่งเสริมให้ครูร่วมกิจกรรมทาง พระพุทธศาสนาร่วมกับชุมชนให้มากขึ้นส่งเสริมให้ครู ผู้บริหาร มีการศึกษา และสอบ ธรรมศึกษา เพื่อให้มีความรู้ทางพระพุทธศาสนามากขึ้น จัดทำคู่มือครู (ในการปฏิบัติงานโรงเรียนวิถีพุทธ)

การดำเนินการบริหารจัดการอย่าง เป็นระบบ ควรกำหนดยุทธศาสตร์ แผนการ ปฏิบัติที่ชัดเจน มีเครือข่ายความร่วมมือ (บวร)มีศูนย์กลางข้อมูลอันจะเป็นแหล่งความรู้ด้านวิถี พุทธในทุกมิติ มีคณะกรรมการโรงเรียนวิถีพุทธระดับโรงเรียนที่มีการร่วมกันใน การวางแผนการ ปฏิบัติการประเมินผล

การจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ควรให้วัดมีส่วนร่วมในการ เป็นสถานที่เรียนตามความเหมาะสม นอกเหนือจากการเป็น แหล่งเรียนรู้ ควรจัดสิ่งแวดล้อมให้เอื้อ ต่อการคิดโดยมี ป้ายคติธรรม ป้ายนิเทศ ในทุกพื้นที่ของ โรงเรียน ส่งเสริมการปลูกต้นไม้ใน โรงเรียนเพื่อเพิ่มร่มเงาและความร่มรื่นให้กับ โรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควร ประสานงานของงบประมาณสนับสนุนในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมและหาสื่อในโรงเรียนวิถี พุทธให้มากขึ้น

1.2 ด้านกระบวนการ การเรียนการสอนที่บูรณาการ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) จัดฝึกอบรมการจัดทำแผนบูรณาการพุทธธรรมเข้าสู่การเรียนการสอน มีการปฏิบัติวัดผลที่ ชัดเจนนิมนต์พระสงฆ์ที่ทรงความรู้มาเป็น ผู้นำจัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับศาสนาและศีลธรรมใน โรงเรียนควรฝึกให้นักเรียนมีการฝึกสมาธิ บริหารจิต ในเวลาก่อนเรียนเป็นประจำ ส่งเสริมให้มีการ สอนสอบธรรมศึกษาในโรงเรียนหรือการเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ควรจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้ ในชุมชนโดยครูภูมิปัญญาท้องถิ่น ควรจัดให้นักเรียนได้มีการปฏิบัติธรรมตามโอกาส เช่น การเข้า ถวายคุณธรรม

การจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ที่เป็นกัลยาณมิตร สร้างเสริมบรรยากาศ ความเป็น กัลยาณมิตร ทั้ง ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชน จัดกิจกรรมใน

โรงเรียนที่สร้างความสัมพันธ์ระหว่าง พี่-น้อง โดยให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมจัดให้มีกิจกรรมที่ครู นักเรียนผู้ปกครอง (คนในชุมชน) สามารถทำร่วมกันได้และมีปฏิสัมพันธ์ ส่งเสริมให้ครู ผู้ปกครอง (คนในชุมชน) ประพาศติดเป็นแบบอย่างวิถีพุทธผ่านการเชิดชู ชื่นชม บุคคลที่ประพาศดีเป็นแบบอย่างเป็นทางการ

ขาดความชัดเจนในแนวทางการปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริงมีรูปแบบกิจกรรมพื้นฐานชีวิตที่เป็นรูปธรรมชัดเจนโดยความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจัดกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนเป็นผู้มีวิจาศณญาณในการ กินอยู่ ด้ พัง ฝึกให้นักเรียนรู้จักการวางแผนชีวิตและมีทักษะชีวิตจัดกิจกรรมให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการรักษาศีลเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นสุข

1.3 ด้านผลผลิต ด้านการพัฒนา กาย ศีล จิตและปัญญาอย่างบูรณาการจัดทำคู่มือพัฒนาการ (คู่มือนักเรียน) บันทึความดีของนักเรียน สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด และโรงเรียน เพื่อพัฒนาและติดตามพัฒนาการของนักเรียน ฝึกให้นักเรียนฝึกฝนพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอเป็นนิสัยเพื่อให้เกิดความรู้และไม่หลงไปตามกระแสค่านิยมสมัยที่อย่างไม่มิกุมักันทางปัญญาควรส่งเสริมการฝึกสมาธิ เจริญปัญญา ทั้งในโรงเรียนและชุมชน (บ้าน)

1.4 ด้านผลย้อนกลับ ด้านผลผลิตตามขั้นตอนต่างๆ ในการพัฒนา โรงเรียนวิถีพุทธ การดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธมีความความร่วมมืออย่างจริงจังจากชุมชนและผู้ปกครองเข้าใจในหลักการโรงเรียนวิถีพุทธอย่างชัดเจน มีประสานความร่วมมือในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธอย่างจริงจังจากชุมชนและ ส่งเสริมให้ความรู้ ผู้ปกครองด้านการดำเนินดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 โรงเรียนควรวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ร่วมกันระหว่างบ้าน(ชุมชน) วัด และโรงเรียน (บวร) เพื่อให้เห็นสภาพการร่วมมือในการพัฒนาโรงเรียน วิถีพุทธ

2.2 ส่งเสริมการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในโรงเรียนแบบเชิงคุณภาพ

2.3 ควรวิจัยการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธที่สอดคล้องกับการดำเนินงานเพื่อยกระดับความเข้าใจทางพระพุทธศาสนาให้กับนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

2.4 ศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่มีผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ร่วมกับตัวแปรงานวิจัยนี้ เช่น ความรู้ความเข้าใจแรงจูงใจในการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ

2.5 ศึกษาการพัฒนา รูปแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านจริยธรรมแก่นักเรียน
ตามโครงการโรงเรียนวิถีพุทธสร้างโดยศึกษาการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด และ
โรงเรียน

บรรณานุกรม

- การศึกษา,สำนักงาน (2551 : ก). การดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ วิถีธรรมของโรงเรียนใน
สังกัดกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2550. กรุงเทพฯ : สำนักงานการศึกษา
เขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต2,สำนักงาน. (2556). รายงานการดำเนินงานโรงเรียนวิถี
พุทธสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 2 ประจำปีการศึกษา
2556.
- คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา,สำนักงาน (2544). นโยบายการพัฒนาย
จริยธรรมข้าราชการครู. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา,สำนักงาน (2550). สารสำคัญของร่าง
รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ พร้อมตารางเปรียบเทียบรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช 2540
ฉบับรับฟังความคิดเห็น. กรุงเทพฯ : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรม
ราชูปถัมภ์.
- _____. (2549). การศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์เพื่อสันติภาพและการพัฒนา เล่ม 3.
กรุงเทพฯ : ศิลปะสนองการพิมพ์.
- จรรณี แก้วเย็น. (2557). เทคนิคการบริการงานวิชาการในสถานศึกษา กลยุทธ์และแนวทางการปฏิบัติ
สำหรับผู้บริหารมืออาชีพ. พิมพ์ครั้งที่ 2. สงขลา : ชานเมืองการพิมพ์
- เจษฎา สิงหราช. (2549). แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในจังหวัดอ่างทอง.วิทยานิพนธ์
สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เจดีย์ บุรีภักดี. (2542). ทฤษฎีระบบและการพัฒนาที่ยั่งยืน : ศูนย์ประชาสัมพันธ์สำนักงานสถาบัน
ราชภัฏ. กรุงเทพฯ : แอล.ที.เพลส.
- ณัฐกิตติ์ ศรีสันต์. (2548). ปัญหาและแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธในภาค
ตะวันออก.วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา
- ณรงค์ กันทอินทร์. (2542). ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธศาสนาของครูและนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการศึกษาอำเภอแม่วาง จังหวัด
เชียงใหม่. ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ทิพวรรณ แสนมงคล. (2547). การประเมินโครงการโรงเรียนวิถีพุทธของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์
เชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ .การค้นคว้าแบบอิสระการศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ทองพลู สุกสอน. (2548). กระบวนการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ:

โรงเรียนในเขตสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามทบรี เขต 2 .

วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม.
บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ. (2540). องค์การ:ทฤษฎีและการออกแบบ. กรุงเทพฯ:Management
Center Bangkok

นงเยาว์ อุทุมพร. (2549). ปัจจัยที่ส่งเสริมปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3. วิทยานิพนธ์การศึกษา
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและนโยบายสวัสดิการสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย.
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

นิพนธ์ กินาวงศ์. (2516). หลักเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนและนิเทศการศึกษา.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิมพ์เนศ.

ปกรณ ปรีชากร. (2558). การประชุมสถาปนาปฏิรูปแห่งชาติ ครั้งที่ 25/2558 ฉบับปรับปรุงความคิดเห็น.

กรุงเทพฯ : องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.

ผ่องศรี วาณิชศุภวงศ์. (2543). เอกสารคำสอนระเบียบวิธีวิจัยทางการศึกษา.ปัตตานี : ภาควิชาการ
การศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). วิธีการวิจัยทางพฤกษศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

พระครูพิพิธสุตาทร. (2549). การขยายผลการสร้างเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธตามแนวสาระ

พระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่.

พระเทพโสภณ.(ประยูร ธมฺมจิตโต). (2547). ทิศทางการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย..

_____. (2541). ผู้การศึกษาแนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์อุษาการพิมพ์.

พระพรหมคุณาภรณ์. (2547). ธรรมานุชีวิต. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์การศาสนา.

พัฒนานวัตกรรมจัดการศึกษา,สำนัก. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

(2548). ตัวชี้วัดการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:

โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พัฒนาผู้บริหารการศึกษา,สถาบัน. (2541). ชุดฝึกอบรมผู้บริหารสถานศึกษาระดับสูง.

กรุงเทพฯ : พี เอ ลีฟวิ่ง.

ไพฑูรย์ เจริญพันธุ์วงศ์. (2527). การบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เคียนสโตร์.

- ภูวนัฐร์ หนูมาก. (2549). กระบวนการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด (บวร) ต่อการพัฒนาโรงเรียน
วิถีพุทธ. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารและนโยบาย
 สวัสดิการสังคม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ภัททินี เพ็งบุปผา. (2539). **ปัญหาการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในเขต**
พัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
 บริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, มหาวิทยาลัย. (2547). **โรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพฯ ฯ :
 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มณีนรัตน์ เมียส. (2554). **การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธโรงเรียนชินนรวิทยาลัย**
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เลขาธิการสภาการศึกษา, สำนักงาน. (2553). **แผนการศึกษาแห่งชาติฉบับปรับปรุง (พ.ศ. 2552-**
2559). กรุงเทพมหานคร ฯ : พริกหวานกราฟฟิค
- ศึกษาธิการ, กระทรวง (2545). **การประเมินผลการปฏิบัติงานระดับพื้นที่ของโครงการพัฒนา**
ทรัพยากรมนุษย์. กรุงเทพฯ ฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด เอ เอ็น ที
- _____. (2547). **ประชุมทางวิชาการ การวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้**. กรุงเทพฯ ฯ :
 สำนักวิจัยพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2548). **แนวทางการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ**. กรุงเทพฯ ฯ :
 องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สามัญศึกษา, กรม. (2541). **คู่มือการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน กลุ่มโรงเรียนและ**
คณะกรรมการสามัญศึกษา. กรุงเทพมหานคร : กองแผนงาน กรมสามัญศึกษา.
- _____. (2542). **แนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนที่เป็นนิติบุคคล**. กรุงเทพมหานคร :
 ศุภสภาลาดพร้าว.
- สมศักดิ์ คงเที่ยง. 2542. **หลักการบริหารการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ ฯ : มหาวิทยาลัย
 รามคำแหง.
- สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์. (2541). **การประกันคุณภาพการศึกษา**. วารสารวิชาการ.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2556). **การบริหารงานบุคคลแผนใหม่**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- สาโรช บัวศรี. (2531). **ปรัชญาการศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์-การศึกษาตามแนวพุทธศาสตร์เพื่อ**
สันติภาพและการพัฒนา เล่ม 1. กรุงเทพฯ ฯ : ศิลปะสนองการพิมพ์.

สุรชาติ อินแปลง. (2550).การศึกษาสภาพการดำเนินงานโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาเลย เขต 1 : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านดัวน้อย. วิทยานิพนธ์ศึกษา
ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เสถียร เลขะกุล.(2550).ศึกษาความพึงพอใจของบุคลากรที่เกี่ยวข้องต่อผลการดำเนินงานโรงเรียน
วิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ปทุมธานี เขต 1 ประทุมธานี : สำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษาปทุมธานี เขต 1 .

โสธารักษ์ ชนรักญาติ. (2546). การศึกษาการดำเนินการจัดหลักสูตรของโรงเรียนวิถีพุทธ.
วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร.
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สันติ บุญภิรมย์. (2553). นวัตกรรมการบริหารการศึกษา. กรุงเทพฯ : บุ๊คพ้อยท์

สำราญ รัตนทิพยากรณ์.(2537). ความคิดรวบยอดและเจตคติต่อพระพุทธศาสนาและ
ความคิดเห็นเกี่ยวกับการสอนพระพุทธศาสนาของครูชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2
สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอแม่เอย จังหวัดเชียงใหม่.
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วาสนา ต๊ะกบโค.(2548). การประเมินการดำเนินงานโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ
สังกัดสำนักงานพื้นที่การศึกษาลำพูน เขต 1.วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ออนไลน์. (2547). เรียนรู้สู่คุณภาพการศึกษา.กรุงเทพฯ : สำนักงาน
คณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

วิภาดา ธาราศรีสุทธิ.(2542).ทฤษฎีการบริหาร.[online].เข้าถึงได้
จาก:<http://fin.in.th/archives/1389>[2558,มิถุนายน 5]

วัน เดชพิชัย. (2535). คู่มือการวิจัยและการประเมินผลโครงการทางการศึกษาและพฤติกรรมศาสตร์.
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.

ศิริวรรณ แผ่นผา. (2538). ปัญหาและข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาการดำเนินงานสร้าง
ความสัมพันธ์ ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา
เขตการศึกษา 12. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

อดิศร จันทร์สุข.(2548). การปลูกฝังคุณธรรมในเด็กปฐมวัยผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ของแกน

นำโรงเรียนวิถีพุทธ. กรุงเทพฯ : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม

(ศูนย์คุณธรรม) สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้.

อำรุง จันทวานิช และไพบุรย์ แจ่มพงษ์. (2542). การพัฒนาคุณภาพการศึกษา: แนวทางสู่การ

ปฏิบัติเพื่อการพัฒนาประเทศ. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.

อุบล เล่นวารี. (2542). การบริหารและการจัดการศึกษาพิเศษเรียนร่วม. กรุงเทพฯ :

อุทัย บุญประเสริฐ. (2546). การบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน School Based

Management. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัย

1. คำนวณค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ (Index of Item Objective Congruence : IOC) ซึ่งมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

$$IOC = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ

N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2. การหาค่าความเชื่อมั่น(Reliability) โดยใช้วิธีประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ของครอนบัค(Cronbach)อ้างถึงใน(พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540:125-126)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ α แทน ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

n แทน จำนวนข้อของแบบสอบถาม

S_i^2 แทน ค่าความแปรปรวนของแบบสอบถามแต่ละข้อ

S_t^2 แทน ค่าความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งฉบับ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาค่าความถี่ (Frequency)
2. หาค่าร้อยละ (Percentage) ใช้สูตร

$$\text{ร้อยละของรายการใด} = \frac{\text{ความถี่ของรายการนั้น} \times 100}{\text{ความถี่ทั้งหมด}}$$

3. หาค่าเฉลี่ย (Mean) โดยใช้สูตร(Norussis,1990 : B-86)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{n}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย
 $\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดของกลุ่ม
 n แทน จำนวนของคะแนนในกลุ่ม

4. หาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation)โดยใช้สูตร(Norussis,1990:B-86)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
 $\sum X^2$ แทน ผลรวมค่าคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง
 $(\sum X^2)$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
 n แทน จำนวนข้อมูล

สถิติสำหรับทดสอบสมมติฐาน

1. การทดสอบที (t-test) เพื่อเปรียบเทียบค่าความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มี 2 กลุ่ม กรณีที่มีค่าความแปรปรวนประชากรไม่เท่ากัน ใช้สูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2536 : 84-85)

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}}} : df = \frac{\left(\frac{s_1^2}{n_1} + \frac{s_2^2}{n_2}\right)^2}{\frac{\left(\frac{s_1^2}{n_1}\right)^2}{n_1-1} + \frac{\left(\frac{s_2^2}{n_2}\right)^2}{n_2-1}}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าการแจกแจงของ (T-Distribution)
	$\overline{X}_1$	แทน	ค่าเฉลี่ยของข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างที่ 1
	$\overline{X}_2$	แทน	ค่าเฉลี่ยของข้อมูลในกลุ่มตัวอย่างที่ 2
	S_1^2	แทน	ตามแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 1
	S_2^2	แทน	ตามแปรปรวนของกลุ่มตัวอย่างที่ 2
	n_1	แทน	ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 1
	n_2	แทน	ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 2

2. หาค่าทดสอบเอฟ (F-test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่าง 3 กลุ่มขึ้นไปใช้วิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One way Anova) ใช้สูตร (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2536:95)

$$F = \frac{Ms_b}{Ms_w}, df = k, n_t = k$$

เมื่อ	F	แทน	ค่าสถิติในการแจกแจงแบบเอฟ (F- Distribution)
	Ms_B	แทน	ความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม
	Ms_w	แทน	ความแปรปรวนภายในกลุ่ม

3. การเปรียบเทียบพหุคูณ เมื่อพบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheff's Method) ใช้สูตร ฮินเคิล เวียร์มาและเจตส์ (Hinkle, wiersma and Jurs, 1982 : 266) ดังนี้

$$F = \frac{(\overline{X}_1 - \overline{X}_2)}{MS_w \left\{ \frac{1}{n_i} + \frac{1}{n_j} \right\} (k-1)}, df = k, n_t = k$$

เมื่อ	F	แทน	ค่าสถิติในการแจกแจงแบบเอฟ
	$\overline{X}_1, \overline{X}_2$	แทน	ค่าเฉลี่ยของข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่นำมาเปรียบเทียบ
	MS_w	แทน	ความแปรปรวนภายในกลุ่ม
	N_i, N_j	แทน	ขนาดของข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่นำมาเปรียบเทียบ
	K	แทน	จำนวนกลุ่มที่ศึกษา

ค่า IOC ในการวิจัย

ความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) คำนวณค่าความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับประเด็นหลักของเนื้อหาแบบสอบถามตอนที่ 2 การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

ข้อที่	คะแนนพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					ผลรวม $\sum R$	IOC
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5		
1. ด้านปัจจัยนำเข้า							
1	+1	0	+1	+1	+1	+4	0.80
2	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
3	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
4	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
5	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
6	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
7	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
8	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
9	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
10	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
11	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
12	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
13	+1	0	+1	+1	+1	+4	0.80
14	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
15	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
16	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
17	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
18	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
19	+1	+1	+1	0	+1	+4	0.80
20	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
21	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
22	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00

ค่า IOC ในการวิจัย(ต่อ)

ข้อที่	คะแนนพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					ผลรวม	
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	$\sum R$	IOC
2. ด้านกระบวนการ							
23	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
24	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
25	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
26	+1	+1	0	+1	+1	+4	0.80
27	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
28	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
29	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
30	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
32	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
33	+1	+1	+1	0	+1	+4	0.80
34	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
35	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
36	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
37	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
38	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
39	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
40	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
41	+1	0	+1	+1	+1	+4	0.80
42	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
43	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
44	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
47	+1	0	+1	+1	+1	+4	0.80

ค่า IOC ในการวิจัย(ต่อ)

ข้อที่	คะแนนพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ					ผลรวม	
	คนที่ 1	คนที่ 2	คนที่ 3	คนที่ 4	คนที่ 5	$\sum R$	IOC
3. ด้านผลผลิต							
45	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
46	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
47	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
48	+1	0	+1	+1	+1	+4	0.80
49	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
50	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
51	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
52	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
53	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
54	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
4. ด้านผลย้อนกลับ							
55	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
56	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
57	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
58	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
59	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
60	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00
61	+1	+1	+1	+1	+1	+5	1.00

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

ธีรยุทธ แก้วประสพ

ผู้วิจัย

นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรื่อง

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธตามทฤษฎีระบบ
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามนี้ชุดนี้มีทั้งหมด 3 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ จำนวน 4 ข้อ
 - ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 61 ข้อ
 - ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ จำนวน 9 ข้อ
2. กรุณาตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริง ตามความคิดเห็นของท่านอย่าง
อิสระ
3. ข้อมูลที่ได้รับจากท่านจะนำไปใช้ประโยชน์ในทางวิชาการเท่านั้น โดยจะไม่มีผลกระทบ
ใดๆต่อการปฏิบัติงานของท่านหรือผู้ใดทั้งสิ้น ผู้วิจัยจะเก็บคำตอบของท่านไว้เป็นความลับ
ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมาในการอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

นายธีรยุทธ แก้วประสพ

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

1. เพศ

- ☐ ชาย
☐ หญิง

2. ระดับการศึกษาสูงสุด

- ☐ ปริญญาตรีหรือต่ำกว่า
☐ ปริญญาโทหรือสูงกว่า

3. อายุราชการ

- ☐ 10 ปีลงมา
☐ 11 – 20 ปี
☐ 21 ปีขึ้นไป

4. ตำแหน่งในสถานศึกษา

- ☐ ผู้บริหาร (ผู้อำนวยการ , รองผู้อำนวยการ)
☐ ครู

ตอนที่ 2 แบบสอบถามระดับการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ

คำชี้แจง โปรดกาเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับการบริหารงาน ผู้วิจัยได้กำหนดค่าน้ำหนักเป็นคะแนน ดังนี้

- 5 หมายความว่า ระดับการบริหารงานมากที่สุด
- 4 หมายความว่า ระดับการบริหารงานมาก
- 3 หมายความว่า ระดับการบริหารงานปานกลาง
- 2 หมายความว่า ระดับการบริหารงานน้อย
- 1 หมายความว่า ระดับการบริหารงานน้อยที่สุด

การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ	ระดับการบริหาร				
	5	4	3	2	1
1. ด้านปัจจัยนำเข้า นิยามศัพท์เฉพาะ ปัจจัยนำเข้า หมายถึง การวัดปัจจัยที่สำคัญ เป็นเงื่อนไขหลัก ๆ และส่งผลกระทบอย่างชัดเจน ต่อการพัฒนานักเรียนและงาน โรงเรียนวิถิพุทธตามระบบไตรสิกขาประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากรมีคุณลักษณะที่ดี ด้านการบริหารจัดการอย่างมีระบบ และด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมจัดอย่างเหมาะสม 1.1 ด้านบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดี 1. ท่านงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ตัดชีวิต..... 2. ท่านงดเว้นจากการลักขโมย..... 3. ท่านงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม..... 4. ท่านงดเว้นจากการพูดเท็จ..... 5. ท่านงดเว้นจากการดื่มของมึนเมา.....					

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการบริหาร				
	5	4	3	2	1
1.2 การดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ					
1. โรงเรียนมีปรัชญาที่มีจุดเน้นในการบริการ โรงเรียนวิถีพุทธ.....					
2. โรงเรียนมีวิสัยทัศน์ในการบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธ.....					
3. โรงเรียนมีเป้าหมายในการบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธ.....					
4. โรงเรียนมีแผนกลยุทธ์ในการบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธ.....					
5. โรงเรียนมีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหาร โรงเรียนวิถีพุทธ					
6. โรงเรียนจัดทำแผนลักษณะการมีส่วนร่วม.....					
7. โรงเรียนได้ประเมินผลการปฏิบัติงาน.....					
8. โรงเรียนจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี.....					
9. โรงเรียนได้ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการประจำปี.....					
10. โรงเรียนได้ตรวจสอบการดำเนินงานตามแผนโครงการ.....					
11. โรงเรียนได้ตั้งคณะกรรมการปรับปรุงแผนโครงการปีต่อไป.....					

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการบริหาร				
	5	4	3	2	1
1.3 การจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม					
1. โรงเรียนจัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำโรงเรียนอย่างเหมาะสม.....					
2. โรงเรียนจัดประดิษฐานพระพุทธรูปประจำห้องเรียนอย่างเหมาะสม.....					
3. โรงเรียนมีป้ายนิเทศโดยทั่วไป ในบริเวณโรงเรียน.....					
4. โรงเรียนมีป้ายพุทธศาสนสุภาษิต.....					
5. โรงเรียนสะอาด.....					
6. โรงเรียนปลอดภัย.....					

การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ	ระดับการบริหาร				
	5	4	3	2	1
2. ด้านกระบวนการ นิยามศัพท์เฉพาะ ด้านกระบวนการ หมายถึง การส่งเสริมให้กระบวนการ การพัฒนา เป็นไปอย่างชัดเจน รอบคอบ และมีประสิทธิภาพที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาอย่างแท้จริงตามระบบไตรสิกขา ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร และด้านกิจกรรมพื้นฐานวิถีชีวิต 2.1 การเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) 1. โรงเรียนดำเนินการให้มีการรักษาศีล ๕..... 2. โรงเรียนดำเนินการให้มีการนำหลักธรรมมาเป็นฐานในการคิดวิเคราะห์ และแก้ปัญหา..... 3. โรงเรียนจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้รู้และแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง..... 4. โรงเรียนจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างมีความสุข..... 5. โรงเรียนจัดการเรียนการสอนโดยผู้จัดการศึกษาจัดการศึกษาอย่างมีความสุข..... 6. โรงเรียนจัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาในการเรียนการสอน..... 7. โรงเรียนจัดกิจกรรมบริหารจัดการจิตเจริญปัญญาในกิจกรรมการดำรงชีวิตประจำวัน..... 8. โรงเรียนจัดการเรียนการสอนบูรณาการกับไตรสิกขาโดยนำหลักธรรมมาคิดวิเคราะห์.....					

การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ	ระดับการบริหาร				
	5	4	3	2	1
2.2 การจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร 1. โรงเรียนส่งเสริมความมีเมตตา กรุณา ช่วยเหลือ ทั้งนักเรียน ครูและ ผู้ปกครอง..... 2. โรงเรียนสนับสนุนการแนะนำ ให้คำปรึกษาที่ดี ต่อชุมชน..... 3. โรงเรียนส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อ ผู้อื่น..... 4. โรงเรียนส่งเสริม ยกย่องเชิดชู ผู้ทำดีเป็นประจำ..... 5. โรงเรียนส่งเสริม สนับสนุนผู้มีจิตสาธารณะ..... 6. โรงเรียนมีการจัดบรรยากาศในชั้นเรียน ได้อย่างเหมาะสม.....					

การบริหารโรงเรียนวิถิพุทธ	ระดับการบริหาร				
	5	4	3	2	1
2.3 การจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต 1. โรงเรียนได้จัดการอบรมให้กับครูและนักเรียนได้ประโยชน์คุณค่าแท้ ตาม หลักไตรสิกขา)..... 2. โรงเรียนได้จัดกิจกรรมการอบรม ความรับผิดชอบ ดูแลรักษา พัฒนา อาคารสถานที่อย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย..... 3. โรงเรียนส่งเสริมกิจกรรมการรับผิดชอบ ดูแลรักษา พัฒนา สิ่งแวดล้อม อย่างสม่ำเสมอจนเป็นนิสัย..... 4. โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาในวันสำคัญ ทางพระพุทธศาสนา..... 5. โรงเรียนส่งเสริมให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมพระพุทธศาสนาอย่างเข้าใจ เหตุผล..... 6. โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระรัตนตรัยใน สถานศึกษาเป็นประจำอย่างต่อเนื่องเป็นวิถีชีวิต..... 7. โรงเรียนจัดกิจกรรมส่งเสริมการระลึกและศรัทธาในพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ ในโอกาสสำคัญอย่างต่อเนื่อง..... 8. โรงเรียนเชิญชวนให้ครูและนักเรียนมีส่วนร่วมในการรักษาและสืบต่อ พระพุทธศาสนา.....					

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการบริหาร				
	5	4	3	2	1
3.ด้านผลผลิต นิยามศัพท์เฉพาะ ด้านผลผลิต หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน กำหนดโดยวิเคราะห์จากหลักภาวนา 4 คือ มืองค์ประกอบด้วยกาย สิล จิต และปัญญา ซึ่งเป็นผลที่ผู้เรียนควรได้รับจากการพัฒนาตามระบบไตรสิกขา ประกอบด้วย 1 องค์ประกอบหลัก คือ ด้านพัฒนากายสิล จิต และปัญญาอย่างบูรณาการ (ภาวนา 4) การพัฒนา กาย สิล จิตและปัญญาอย่างบูรณาการ 1. นักเรียนเป็นผู้บริโภคใช้สอยปัจจัย 4 (อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค) ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม..... 2. นักเรียนดูแลร่างกายให้สะอาด..... 3. นักเรียนดูแลการแต่งกายให้สะอาดเรียบร้อย..... 4. นักเรียนมีการดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลสิ่งแวดล้อม..... 5. นักเรียนมีศีล 5 เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต..... 6. นักเรียนมีวินัย (มีความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา)..... 7. นักเรียนทำงานและเรียนรู้ด้วยความวิริยะอุตสาหะ (คือตั้งใจ อดทน ขยันหมั่นเพียร)..... 8. นักเรียนสามารถทำงานเลี้ยงชีพด้วยความสุจริต..... 9. นักเรียนเป็นผู้มีความกตัญญูกตเวที..... 10. นักเรียนเป็นผู้มีจิตใจเมตตา กรุณา (เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน) ต่อกัน.....					

การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ	ระดับการบริหาร				
	5	4	3	2	1
4.ด้านผลย้อนกลับ นิยามศัพท์เฉพาะ ผลย้อนกลับ หมายถึง ผลที่ได้จากปัจจัย 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิตจากการทำงานทั้ง 3 ด้าน ให้มีผลกระทบย้อนกลับไปยังปัจจัยทั้ง 3 ส่งผลต่อการการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ ผลผลิตตามขั้นตอนต่าง ๆ ในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ - โรงเรียนจัดให้มีการประเมินด้านเกี่ยวกับบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดี..... - โรงเรียนจัดให้มีการประเมินด้านการดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ..... - โรงเรียนจัดให้มีการประเมินด้านการจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม..... - โรงเรียนจัดให้มีการประเมินด้านการเรียนการสอนที่บูรณาการไตรสิกขา..... - โรงเรียนจัดให้มีการประเมินด้านการจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ที่เป็นกัลยาณมิตร..... - โรงเรียนจัดให้มีการประเมินด้านการจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต..... - โรงเรียนได้นำผลการประเมินไปประชาสัมพันธ์ให้ทราบโดยทั่วกัน.....					

ตอนที่ 3

ปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพ
โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ตามหัวข้อต่อไปนี้

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
1. ด้านปัจจัยนำเข้า	
1.1 ด้านบุคลากรที่มีคุณลักษณะที่ดี	1.....
1.2 การดำเนินการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ	2.....
1.3 การจัดการด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม	3.....

ตอนที่ 3 (ต่อ)

ปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธให้มีประสิทธิภาพ
โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถีพุทธ ตามหัวข้อต่อไปนี้

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
2. ด้านกระบวนการ 2.1 การเรียนการสอนที่บูรณาการ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา)	4.....
2.2 การจัดบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ที่เป็นกัลยาณมิตร	5.....
2.3 การจัดกิจกรรมพื้นฐานชีวิต	6.....
3. ด้านผลผลิต การพัฒนา กาย ศีล จิตและปัญญาอย่างบูรณาการ	7.....

ตอนที่ 3 (ต่อ)

ปัญหาและข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการบริหารโรงเรียนวิถิพุทธให้มีประสิทธิภาพ
โปรดให้ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนวิถิพุทธ ตามหัวข้อต่อไปนี้

ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
4. ด้านผลย้อนกลับ ผลผลิตตามขั้นตอนต่างๆในการพัฒนา โรงเรียนวิถิพุทธ 	
ข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการบริหาร โรงเรียนวิถิพุทธด้านอื่นๆ (ถ้ามี) 	

กราบขอบพระคุณ

นายธีรยุทธ แก้วประสพ

ผลการวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น

ด้านปัจจัย	.8695
ด้านกระบวนการ	.8493
ด้านผลผลิต	.8284
ด้านผลย้อนกลับ	.7720
รวม	.9523

ผลวิเคราะห์ ปรากฏดังนี้

1. ด้านปัจจัยนำเข้า

Reliability Coefficients
 N of Cases = 50.0 N of Items = 22
 Alpha = .8695

2. ด้านกระบวนการ

Reliability Coefficients
 N of Cases = 50.0 N of Items = 22
 Alpha = .8493

3. ด้านผลผลิต

Reliability Coefficients
 N of Cases = 50.0 N of Items = 10
 Alpha = .8284

4. ด้านผลย้อนกลับ

Reliability Coefficients
 N of Cases = 50.0 N of Items = 7
 Alpha = .7720

รวม

Reliability Coefficients
 N of Cases = 50.0 N of Items = 61
 Alpha = .9523

ภาคผนวก จ

หนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ภาคผนวก จ
รายชื่อหน่วยงานที่ให้ทดลองเครื่องมือ

รายชื่อหน่วยงานที่ให้ทดลองเครื่องมือ

1. โรงเรียนสมเด็จพระหลวงปู่ทวดวัดช้างไห้	อำเภอโคกโพธิ์	จังหวัดปัตตานี
2. โรงเรียนวัดอรัญวาสีการาม	อำเภอโคกโพธิ์	จังหวัดปัตตานี
3. โรงเรียนบ้านนาเกตุ	อำเภอโคกโพธิ์	จังหวัดปัตตานี
4. โรงเรียนบ้านควนแดน	อำเภอโคกโพธิ์	จังหวัดปัตตานี
5. โรงเรียนวัดสุนทรวาริ	อำเภอโคกโพธิ์	จังหวัดปัตตานี

ภาคผนวก ข
รายชื่อหน่วยงานที่ใช้ทำการวิจัย

รายชื่อหน่วยงานที่ทำการวิจัย

โรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานีเขต 2
จำนวน 28 โรงเรียนที่ทำการวิจัย ได้แก่

1. โรงเรียนบ้านควนลังกา
2. โรงเรียนบ้านตรัง
3. โรงเรียนวัดเกาะหวาย
4. โรงเรียนนิคมสร้างตนเองโคกโพธิ์มิตรภาพที่ 148
5. โรงเรียนวัดชนากิมุข
6. โรงเรียนบ้านคลองทราย
7. โรงเรียนสมเด็จพระหลวงพ่อทวดวัดช้างให้
8. โรงเรียนบ้านโคกคันเสตอ
9. โรงเรียนวัดมะกรูด
10. โรงเรียนวัดภมรรัตนวัน
11. โรงเรียนวัดอรุณวาสีการาม
12. โรงเรียนชุมชนวัดอัมพวนาราม
13. โรงเรียนบ้านโคกเหียง
14. โรงเรียนวัดบันลือคชาวาส
15. โรงเรียนบ้านปลักปรือ
16. โรงเรียนวัดสุนทรวารี
17. โรงเรียนบ้านควนแดน
18. โรงเรียนบ้านโคกโพธิ์
19. โรงเรียนบ้านนาเกตุ
20. โรงเรียนวัดทรายขาว
21. โรงเรียนวัดป่าสวาย
22. โรงเรียนวัดนิคมสถิต
23. โรงเรียนบ้านชะเมา
24. โรงเรียนวัดนาประคู้
25. โรงเรียนบ้านตันโตนด
26. โรงเรียนม่วงเตี้ย

รายชื่อหน่วยงานที่ทำการวิจัย (ต่อ)

โรงเรียนวิถีพุทธสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานีเขต 2
จำนวน 28 โรงเรียนที่ทำการวิจัย ได้แก่ (ต่อ)

27. โรงเรียนบ้านนาประดู่

28. โรงเรียนวัดบุญนิมิต

ภาคผนวก ข

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ลำดับที่ 1

ชื่อ – สกุล นางสาวจริยา นาวาทอง
 วุฒิการศึกษา ศีษศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี
 ตำแหน่ง ครูชำนาญการ
 สถานที่ทำงาน โรงเรียนบ้านโคกโหนด อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

ลำดับที่ 2

ชื่อ – สกุล นางบุปผา พิกุล
 วุฒิการศึกษา ศีษศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี
 ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านชะเมา
 สถานที่ทำงาน โรงเรียนบ้านชะเมา ตำบลนาเกตุ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ลำดับที่ 3

ชื่อ – สกุล นาย ณรงค์ บุญเนบ
 วุฒิการศึกษา ครุศาสตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
 ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ
 สถานที่ทำงาน โรงเรียนบ้านนาเกตุ ตำบลนาเกตุ อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ลำดับที่ 4

ชื่อ – สกุล นางพญาศรีย เจียมศิริ
 วุฒิการศึกษา การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒสงขลา
 ตำแหน่ง ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านคอนนา
 สถานที่ทำงาน โรงเรียนบ้านคอนนา ตำบลท่ากำชำ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ (ต่อ)

ลำดับที่ 5

ชื่อ – สกุล

นางพรทิพย์ วาสแสง

วุฒิการศึกษา

ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตจิตวิทยาการศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขต ปัตตานี

ตำแหน่ง

ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านโคกต้นสะตอ

สถานที่ทำงาน

โรงเรียนบ้านโคกต้นสะตอ ตำบลโคกโพธิ์ อำเภอกอโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

ประวัติผู้ทำวิทยานิพนธ์

ชื่อ – นามสกุล

นายธีรยุทธ แก้วประสพ

วัน เดือน ปี

26 กุมภาพันธ์ 2523

ที่อยู่ปัจจุบัน

57 หมู่ที่ 1 ตำบลบางโคระ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัด
ปัตตานี

ประวัติการศึกษา

คุณวุฒิ

สถานศึกษา

ประถมศึกษาปีที่ 1 – 4

โรงเรียนวัดมุจลินทวาปีวิหาร จังหวัดปัตตานี

ประถมศึกษาปีที่ 5 – 6

โรงเรียนบ้านโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี

มัธยมศึกษาตอนต้น 1 – 3

โรงเรียนโพธิ์คีรีราชศึกษา จังหวัดปัตตานี

มัธยมศึกษาตอนปลาย 4 – 6

โรงเรียนโพธิ์คีรีราชศึกษา จังหวัดปัตตานี

พุทธศาสตรบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดปัตตานี

ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน

ผู้ช่วยครู (ปฏิบัติการสอนพุทธศาสนา) โรงเรียนเทศบาล 4

อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

โรงเรียนเทศบาล 4 อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี

